

Onsdagen den 31 mars

Kl. 10.00

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

§ 1 Justerades protokollet för den 23 innevarande månad.

§ 2 Utrikes- och handelspolitisk debatt

Herr talmannen lämnade ordet till herr utrikesministern NILSSON, som framförde det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 96 avsedda meddelandet rörande Sveriges utrikespolitik, så lydande:

Herr talman! I den internationella bilden av konflikter och spänningar intar förhållandet mellan supermakterna alltjämt en central plats. Detta förhållande präglas av en ömsesidig misstro och osäkerhet om motpartens avsikter. Vardera sidan synes hysa en ökad fruktan för att den andra strävar att förändra de globala styrkeförhållandena. Samtidigt förefaller både Förenta staterna och Sovjetunionen angelägna om att förebygga en direkt konfrontation med militära maktmedel.

Enligt både Washingtons och Moskvas bedömning utgör Mellersta Östern den del av världen, där risken för en sammanstötning mellan supermakterna framstår som särskilt allvarlig. Supermakterna söker därför påverka de stater i området, som står dem nära, att visa tillräcklig moderation för att en lösning av de mångåriga konfliktfrågorna skall visa sig möjlig. Den senaste tidens utveckling har medfört vissa framsteg i denna riktning. Ett faktiskt eldupphör råder alltjämt utmed Suezkanalen. FN:s generalsekreterares representant, ambassadör Jarring, fortsätter att spela en central roll i ansträngningarna att genomföra säkerhetsrådets resolution från november 1967.

Huvudparterna i konflikten har förklarat sig godta resolutionen, men svåra motsättningar råder rörande sättet för dess genomförande. Från arabländernas sida kräver man i första hand total utrymning av ockuperade områden. Förenade arabrepubliken har som svar på en hänvändelse från ambassadör Jarring i princip åtagit sig att ingå ett fredsavtal med Israel. På israelisk sida understryker man nödvändigheten av en uppgörelse som tillförsäkrar landet säkra och erkända gränser. Härtill kommer bl. a. också svårigheterna att lösa det invecklade och tragiska palestinska flyktingproblemet.

Förenta staternas och Sovjetunionens intressen berörs också av utvecklingen i Indokina. I första hand har dock den senaste tidens händelser ökat farhågorna för skärpta motsättningar mellan USA och Kina. Förenta staterna spelar den mest aktiva rollen i detta skeende. De lämnar inte endast en omfattande militär och ekonomisk hjälp till sina bundsförvanter utan sätter därutöver in betydande egna flyg- och markstridskrafter. Visserligen har de amerikanska stridskrafterna i Syd-vietnam numerärt reducerats som ett led i den s. k. vietnamiseringspoli-

Onsdagen den
31 mars 1971

*Utrikes- och hand-
delspolitisk debatt*

tiken. Men materielinsatserna är alltjämt utomordentligt stora och stridshandlingarna har under amerikansk medverkan vidgats till nya områden. Formellt har man därvid bl. a. hänvisat till tidigare kränkningar av Cambodjas och Laos' neutralitet. I praktiken har invasionerna av dessa länder utomordentligt olyckliga följder. De drar in allt fler människor i krigets lidanden och försvarar en lösning av konflikten. Spridningen av kriget är en ny påminnelse om hur stormakters intressen kan åsidosätta små staters integritet.

Saigonregeringen hotade för någon tid sedan med invasion även av nordvietnamesiskt område. Särskilt oroande var att den amerikanska regeringen inte tog avstånd från dessa uttalanden. President Nixon förklarade visserligen att amerikanska markstridskrafter inte skulle insättas mot Nordvietnam, men han uteslöt inte uttryckligen flygstöd till sydvietnamesiska operationer norrut. En sådan ytterligare upptrappning av kriget skulle beröra de två kommunistiska stormakternas vitala intressen.

Sovjetunionen och Kina har hittills levererat vapen och annan materiel till USA:s motståndare men ej engagerat egna stridskrafter. För Kina kan ett direkt hot mot Nordvietnam aktualisera ett aktivt ingripande i konflikten. Det vore farligt att som propaganda avfärda de varningar i denna riktning som utgått från Peking. Saigontruppernas motgångar i Laos kan göra perspektivet mindre aktuellt men samtidigt minska genomförbarheten av vietnamiseringspolitiken. En politisk lösning av konflikten i Indokina har länge framstått som den enda möjliga. Men det är svårt att se, hur några framsteg i riktning mot en sådan lösning skall kunna göras, medan stridsaktiviteten trappas upp.

Samtidigt som supermakterna bevakar varandra i konfliktladdade delar av världen prövar de möjligheterna att ömsesidigt begränsa sina rustningar. Huvudintresset knytes därvid till de s. k. SALT-förhandlingarna om begränsningar av de strategiska kärnvapensystemen. Ännu efter 1 1/2 år tycks inga egentliga framsteg ha åstadkommit i dessa förhandlingar. Nya typer av kärnvapensystem tillkommer och de existerande görs än mer effektiva. Man tycks främst diskutera en kvantitativ begränsning av s. k. strategiska kärnvapenbärare, dvs. huvudsakligen interkontinentala robotar och antirobotar. Effekten därav kan emellertid bli att rustningarna än mer än hittills inriktas på en kvalitativ utveckling av redan befintliga kärnvapen med ökad upprustning som följd.

En sådan utveckling skulle försvåras genom ett förbud mot underjordiska kärnvapenprov. Vi har framfört krav på ett dylikt förbud. Det vore en rimlig motprestation från kärnvapenstaternas sida, sedan andra stater undertecknat fördraget mot spridning av kärnvapen. Även i frågan om ett förbud mot utprovning, tillverkning och lagring av såväl biologiska som kemiska vapen försöker vi få fram kompromissförslag för att bryta det låsta läget.

Situationen på nedrustningsområdet ger inte anledning till optimism. Nedrustningskonferensen i Genève har att i höst avlägga räkenskap inför FN för resultaten av tio års arbete. Om inte supermakterna vill medverka till att överenskommelse träffas under nu pågående Genèvesession om dessa av FN prioriterade nedrustningsåtgärder, kommer besvikelse här-

över att prägla FN-debatten i höst.

Supermakterna gjorde en mycket begränsad eftergift genom det avtal om förbud mot vissa militära installationer på havsbotten, som ett drygt sextiootal stater, däribland Sverige, undertecknade i februari i år. En proposition med förslag om dess ratifikation kommer i dagarna att tillställas riksdagen.

Medan förhållandet mellan Förenta staterna och Sovjetunionen inte undergått någon förbättring under senare tid, har utvecklingen i Europa under det gångna året varit mer hoppgivande.

Avspänningssträvandena har kommit till synes i en rad olika sammanhang. I förra årets utrikesdebatt uttalade regeringen sitt stöd för den nya västtyska regeringens försök att normalisera förhållandet till Östeuropa. Vi betonade att dess kurs vittnade om politisk handlingskraft och klart verklighetssinne. Det finns skäl att upprepa detta i dag. Det gångna året har medfört två händelser av utomordentlig betydelse för Europa, nämligen undertecknandet av fördragen mellan Förbundsrepubliken Tyskland och Sovjetunionen respektive Polen. Härigenom har en väg anvisats bort från en kvartssekellång fastläsning av det europeiska läget. Denna väg kan leda fram till avspänning och samarbete mellan Europas länder.

I Moskvaavtalet den 12 augusti 1970 mellan Sovjetunionen och Förbundsrepubliken förpliktar sig parterna att respektera de europeiska staternas territoriella integritet. Dessutom avstår man från territoriella anspråk och betraktar Europas nuvarande gränser, inklusive Oder-Neisselinjen och gränsen mellan de båda tyska staterna, som okränkbara.

I Warszawaavtalet den 7 december 1970 fastställer Förbundsrepubliken och Polen Oder-Neisselinjen som Polens västgräns. Därmed har Förbundsrepubliken direkt avstått från alla anspråk på områden, som fram till 1945 var tyska och i dag är polska.

Genom en ratificering av de båda fördragen avlägsnas ett farligt tvisteämne i Europas mitt.

Det tredje elementet i den västtyska regeringens avspänningspolitik är de direkta kontakterna med Tyska demokratiska republiken. Under det senaste året har möten ägt rum mellan de båda staternas regeringschefer. Motsättningarna är emellertid stora. Östtyskland kräver ett fördrag på folkrättslig grundval. Förbundskansler Brandt talar om två stater som tillhör samma nation. Förhållandena dem emellan måste enligt honom vara av speciell natur.

Förbundsrepubliken har deklarerat att en överenskommelse i Berlin frågan är en förutsättning för att förbundsdagen i Bonn skall ratificera avtalen med Sovjetunionen och Polen. Därmed är vi inne på ett fjärde element i avspänningspolitiken i Europa, nämligen förhandlingarna om Berlin mellan de tre västallierade och Sovjetunionen.

Dessa förhandlingar är uppenbarligen mycket invecklade. Huvudproblemet är att förena Tyska demokratiska republikens och Sovjetunionens uppfattning att Västberlin är en speciell politisk enhet med Förbundsrepublikens krav på att Västberlins särskilda relationer med Bonn måste säkerställas.

Vi hoppas självfallet, att den positiva utvecklingen i Tysklandsfrågan

Nr 54

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

skall fortsätta. För egen del måste vi undvika att göra något som kan negativt påverka dessa strävanden efter avspänning.

I frågan om inkallandet av en europeisk säkerhetskonferens har bilaterala kontakter fortsatt under det gångna året. Svenska regeringen stöder planerna på en sådan konferens, förutsatt att den kan antas ge några väsentliga resultat. Detta förutsätter i sin tur att den föregåtts av noggranna förberedelser med deltagande av alla stater, som har betydelse för Europas säkerhet, inklusive USA och Canada.

NATO-staterna ställde sig vid ett möte i maj 1970 i Rom välvilliga till konferenstanken, under förutsättning att man kunde notera framsteg i de olika kontakterna med öst. Vid ett nytt möte i december i Bryssel krävde man i anslutning till Moskvaavtalets undertecknande därutöver resultat i överläggningarna om Berlin. Warszawapaktstaterna å sin sida hävdar, att förutsättningar redan föreligger för inkallandet av en konferens.

Det är osäkert, om en konferens kan komma till stånd i år. Frågan är i sista hand beroende av förhållandet mellan Förenta staterna och Sovjetunionen. En uppgörelse rörande Berlin skulle öppna vägen för en ratificering av de tyska fördragen och sannolikt även för en europeisk säkerhetskonferens. Det är därför av största vikt att Berlinproblemet så snart som möjligt får en tillfredsställande lösning.

Sveriges utrikespolitiska målsättningar kommer till uttryck i våra strävanden på det nordiska planet, det europeiska planet och FN-planet.

Regeringen har nyligen till riksdagen avlåtit proposition om revision av 1962 års nordiska samarbetsöverenskommelse, det s. k. Helsingforsavtalet. Den väsentligaste nyheten häri är tillkomsten av ett nordiskt ministerråd med behörighet för hela samarbetsområdet. Med hänsyn till den omfattning och betydelse som det nordiska samarbetet fått har behov framkommit av en samarbetsorganisation genom vilken frågor som berör olika områden kan behandlas på regeringsplanet i en fastare form än hittills. Överenskommelsen om ministerrådet kan sedan kompletteras med avtal för olika specialområden. Ett sådant avtal för kulturområdet har redan undertecknats och kommer att föreläggas riksdagen för godkännande under vårsessionen. Frågan om en nordisk transportöverenskommelse, varom det föreligger en rekommendation från Nordiska rådet, kommer att aktualiseras inom en nära framtid. Genom sådana avtal räknar vi med ännu bättre förutsättningar för det nordiska samarbetet.

På det europeiska planet tilldrar sig frågan om Sveriges förbindelser med den gemensamma marknaden särskilt intresse. En redogörelse härför kommer att lämnas av handelsministern.

Vår förhoppning har alltid varit att Förenta nationerna skall bli en i verklig mening universell sammanslutning och därigenom få större tyngd och bättre möjligheter att fylla sina uppgifter. I höstas uppnåddes för första gången majoritet i generalförsamlingen för att regeringen i Peking äntligen skall få inta Kinas plats i FN. Vi hoppas att Folkrepubliken Kina snarast skall beredas tillfälle att delta i FN-arbetet. Först då kan FN bli ett forum för meningsfulla diskussioner om fred och säkerhet i Asien. FN:s roll som fredsfaktor skulle också stärkas om förhandlingarna i Tysklandsfrågan leder till att det tyska folket blir företrätt i världsorganisationen.

Sverige har nu blivit medlem i FN:s särskilda kolonialkommitté. Detta medlemskap ålägger oss ett särskilt ansvar, när det gäller debatter och beslut i frågor som berör södra Afrika. Här är positionerna låsta på ett sätt som kan inge känslor av vanmakt. De afrikanska statschefernas förhandlingsinvt genom 1969 års Lusakamifest har trots säkerhetsrådets allt starkare varningar inte fått något gensvar hos de styrande i Pretoria, Salisbury och Lissabon. Detta har försvårat tillkomsten i FN av resolutioner om vilka en stor majoritet medlemsstater skulle kunna enas. FN:s agerande i södra Afrika måste sikta till att utan att avvika från de principer som stadgan och folkrätten uppdrar söka hjälpa de förtryckta befolkningsmajoriteterna. Samtidigt gäller det att visa minoritetsregimerna hur isolerade de står, när de framhärdar i en politik som direkt kolliderar med grundläggande krav på mänskliga rättigheter.

FN:s 25:e generalförsamling bekräftade tyngdpunktsförskjutningen i organisationens roll från den egentliga politiska sfären till det växande antal områden, där den snabba utvecklingen inom vetenskap, teknik och kommunikationer skapat nya möjligheter och nya problem. Det gäller att tillse att frukterna av den nya tekniken kommer alla till godo på lika villkor. Vi måste undvika en utveckling där ett fåtal stater i kraft av sin tekniska och ekonomiska potential tillskansar sig en monopolställning och härigenom försätter de övriga i en ny form av kolonialt beroende med växande klyftor som följd. Varje stat måste ges möjlighet att själv spela en roll i frågor som blir av alltmer avgörande betydelse för alla, oavsett utvecklingsgrad. Sverige har konsekvent hävdats, att detta mål kan uppnås genom ökad internationalisering av verksamheten på dessa områden. Det är angeläget att nu stärka FN:s roll för ett samfällt utnyttjande av den nya teknikens möjligheter. Som exempel på områden för sådan samverkan kan nämnas utnyttjandet av direktsändande kommunikationssatelliter, användandet av kärnexplosioner för fredligt bruk samt tillgodogörandet av havsbottnens rikedomar.

Sverige är värdland för 1972 års FN-konferens om den mänskliga miljön. Vi hoppas att konferensen skall komma fram till åtgärder mot miljöförstörelsen. Syftet är också att urskilja och inbördes prioritera de uppgifter på miljöområdet som det är mest angeläget att lösa genom internationella insatser samt att dra upp riktlinjer för hur detta arbete skall bedrivas.

Sverige vill bidra till att stärka och utveckla den internationella rättsordningen. Alla internationella problem kan naturligtvis inte lösas genom att man uppställer lagregler. På många viktiga områden är emellertid existensen av entydiga rättsliga regler för umgänget mellan stater och folk ägnad att minska riskerna för motsättningar och att underlätta lösningen av uppkomna tvister. Särskilt för små stater, som inte kan förlita sig på ekonomisk eller militär styrka, är det av vikt att detta umgänge grundas på gemensamma regler, att rättssystemet utvecklas och respekteras.

Det har ibland hävdats att de folkrättsliga reglerna utvecklats under starkt inflytande av de dominerande västliga staterna och inte tagit tillbörlig hänsyn till de nya staternas intressen. Något har det väl legat i denna kritik. Stora och viktiga delar av den centrala folkrätten har dock

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

numera kodifierats och samtidigt moderniserats under medverkan av alla FN:s medlemsstater. Vi har sålunda fått moderna regelkomplex rörande havsrätt, rymdrätt, diplomatiska och konsulära förbindelser och – nyligen – traktaträtten. Efterkrigstidens arbete på att utveckla internationella normer rörande mänskliga rättigheter har gett betydande vinningar på ett område som tidigare hänförts till kategorien inre angelägenheter.

Sverige har genom åren sökt bidra till det tidskrävande internationella arbetet på rättsområdet. Vid FN:s 25-årsjubileum antogs enhälligt en deklaration, som bl. a. syftar till att utveckla och precisera vissa regler i FN-stadgan om förbud mot våld och intervention. Vi hyser inte någon övertro på deklarationer som skydd mot våld. Men man bör inte underskatta den inverkan på staternas beteende som gemensamt utarbetade normer kan få även när det gäller våldsanvändning. Detta gäller också de normer som syftar till att i möjligaste mån humanisera krigföringen. En översyn och komplettering av reglerna på detta område kommer inom kort att påbörjas. Ingen föreställer sig att dessa regler kan göra krig "humana" eller att reglerna alltid respekteras. Men deras praktiska betydelse skall inte underskattas. Vi kommer, som jag förut sade, att aktivt delta i FN:s och Internationella Röda kors-kommitténs ansträngningar att effektivisera och modernisera reglerna på detta område. Modern krigföring har visat behovet av nya regler, främst för att ge ökat skydd åt civilbefolkningen.

Vårt konsekventa stöd åt utveckling och förstärkning av den internationella rättsordningen förpliktar oss att själva efterleva denna ordning. Enligt allmänt accepterade folkrättsliga regler är vi exempelvis förpliktade att tillse att officiella representanter för främmande stater här i landet behandlas med tillbörlig aktning och att angrepp mot deras person, frihet och värdighet förhindras. Vi har vidare särskild skyldighet att skydda utländska beskickningar och konsulat mot kränkningar. Utländska representanter utgör en kommunikationskanal mellan sina regeringar och värdlandets regering. Alla länder är överens om att sådana kanaler är praktiska och måste skyddas, så länge man alls vill tala med varandra. Kränkande handlingar mot utländska representationer är ovärdiga vårt land med dess rättstraditioner och demokratiska ideal.

Under senare tid har kränkningarna mot utländska officiella representanter i vissa fall stegrats till allvarliga våldshandlingar. Även smärre grupper av utländska medborgare har deltagit i sådana aktioner mot officiella representanter för de länder, varifrån de själva kommit. Regeringen kommer inte att tolerera sådana lagbrott. Liksom myndigheterna gör allt som står i deras makt att skydda utländska officiella representanter och organ mot övergrepp, kommer våldshandlingar mot dem att beivras enligt svensk lag.

Herr talman! Den svenska utrikespolitikens mål är att tjäna både våra egna och omvärldens grundläggande intressen inom ramen för våra moraliska och rättsliga förpliktelser. Regeringens förhoppning är att riksdagen liksom hittills skall ge sitt stöd åt de huvudprinciper, som är vägledande för svensk utrikespolitik.

Härefter framförde herr handelsministern FFLDT det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 96 avsedda meddelandet rörande Sveriges handelspolitik, så lydande:

Herr talman! Sveriges traditionella frihandelspolitik samt hänsyn till för vår ekonomi grundläggande fakta gör att vårt intresse är stort för att aktivt delta i internationellt ekonomiskt samarbete i syfte att riva ner tullar och andra handelshinder.

Utrikeshandeln är av avgörande betydelse för våra möjligheter att driva en framgångsrik politik med målen full sysselsättning och snabb ekonomisk tillväxt. Exporten uppgick förra året till omkring 35 miljarder kronor. Det motsvarar omkring 20 procent av vår bruttonationalprodukt. Nära hälften av det som svensk industri producerar säljs utomlands. Vi har 2 procent av världshandeln medan vår andel av världens befolkning endast uppgår till 2 promille.

Målet för vår handelspolitik är en världsomfattande avveckling av tullar och andra handelshinder – en frihandel som omfattar inte bara Västeuropa utan hela den industrialiserade delen av världen och u-länderna. Viktiga framsteg mot en global frihandel har också gjorts under 1960-talet. Det viktigaste är de tullsänkningar som man kom överens om under den s. k. Kennedyronden.

Under slutet av 1950-talet splittrades Västeuropa handelspolitiskt i två block, EEC och EFTA. Under 1960-talet gjordes i två omgångar försök att nå fram till en västeuropeisk stormarknad. Sverige deltog i båda dessa försök. De blev emellertid fruktlösa. Vi är nu inne i ett skede då denna tanke måhända kan förverkligas.

Vi ser strävandena mot ökad frihandel i Västeuropa som ett steg på vägen mot mera världsomfattande frihandelslösningar. De europeiska länderna har varit och är i princip eniga om detta långsiktiga mål för handelspolitiken.

Regeringen har vid sammanträde med utrikesnämnden den 18 mars i år redovisat sitt ställningstagande till frågan om neutralitetens förenlighet med ett svenskt medlemskap i EEC. Som underlag för nämndens överläggningar överlämnade regeringen en promemoria. I min fortsatta framställning följer jag i huvudsak denna promemoria.

Den 10 november 1970 inledde Sverige överläggningar med de Europeiska Gemenskaperna. Vi angav då att vi eftersträfvade att delta i utvidgningen av EEC genom nära, omfattande och varaktiga ekonomiska förbindelser under hänsynstagande till neutraliteten. Regeringen såg med tillförsikt på möjligheterna att nå en uppgörelse som bygger på lika rättigheter och skyldigheter för båda parter.

I deklARATIONEN förklarade sig Sverige berett att delta i tullunionen för industri- och jordbruksvaror och den gemensamma jordbrukspolitiken. Sverige uttalande även sin villighet att förhandla om sådana ekonomiska och sociala åtgärder som kommer att anses erforderliga för att den gemensamma marknadens fördelar till fullo skall realiseras.

En svensk medverkan i Gemenskapernas utvidgning måste ske "med hänsyn till de krav på nationell handlingsfrihet som neutralitetspolitiken ställer". DeklARATIONEN angav två områden för EEC-samarbetet där konflikt kunde uppstå med våra krav på nationell handlingsfrihet. Det

Onsdagen den
31 mars 1971

*Utrikes- och hand-
delspolitisk debatt*

ena var ett utrikespolitiskt samarbete av den typ som EEC-staterna beslutat att inleda i enlighet med Davignonrapporten, det andra var planerna på att tillskapa en ekonomisk och monetär union på basis av Wernerrapporten.

Sverige lämnade frågan om anslutningsformen öppen, dvs. ingen anslutningsform uteslöts på förhand.

Öppningsmötet den 10 november 1970 följdes av den första fasen av sonderande samtal mellan Sverige och kommissionen. Samtalen inleddes med ett ömsesidigt utbyte av sakliga informationer, avsedda att skapa ett mer preciserat underlag för själva förhandlingarna.

Den andra fasen av de sonderande samtalen med kommissionen inleddes den 8 mars 1971 och pågick fem dagar. Under dessa samtal blev det tillfälle till en samlad genomgång av de upplysningar som lämnats från ömse sidor.

Samtalen med kommissionen har förts utan bindningar från någon sida.

Samtalen har förts med stor öppenhet och gett det informativa utbyte som den svenska regeringen avsåg.

Regeringen har under denna tid haft kontakt med andra regeringar inom EEC och EFTA. Kontakterna har under de senaste månaderna intensifierats.

När den svenska deklarationen överlämnades den 10 november 1970 hade Gemenskapernas ministerråd ännu inte tagit ställning till rapporten från Wernerkommittén. Det skedde vid sammanträde den 8–9 februari i år.

Ministerrådets ställningstagande har inte formen av ett beslut utan av en resolution – en politisk viljeyttring från rådet som inte finns nämnd i Romfördraget. Ett beslut är rättsligt bindande för dem det riktar sig till. En resolution kan inte sägas ha denna juridiska bindning men måste likväl anses vara politiskt och moraliskt bindande för de berörda staterna.

Enligt resolutionen skall Gemenskaperna byggas ut till en ekonomisk och monetär union. Detta skall ske under en tid av tio år. För den första etappen och för de åtgärder som under denna skall vidtagas föreligger bindande beslut.

Ministerrådets ställningstagande har sålunda skapat klarhet på några väsentliga punkter. Målet är fixerat, tidtabellen angiven men inte definitivt beslutad, och ett juridiskt bindande beslut föreligger för genomförandet av den första etappen.

EEC-regeringarna har nu vid olika tillfällen, bl. a. genom Haag-beslutet den 1–2 december 1969 och ministerrådsmötet den 8–9 februari 1971, bekräftat sin beslutsamhet att förverkliga planerna på en ekonomisk och monetär union. Den svenska regeringen utgår vid sin bedömning av frågan om anslutningsformen för Sveriges del från dessa ställningstaganden från EEC-regeringarnas sida.

Vi har anledning att se med tillfredsställelse på en utvidgning av ekonomiskt-politiskt samarbete i Europa. Sverige har sedan lång tid bl. a. inom OECD strävat efter ett sådant samarbete. Vad gäller samarbetet inom EEC på detta område synes de inslag i samarbetet, som siktar mot fördjupade ekonomiskt-politiska konsultationer på det stabiliseringspoli-

tiska området, också ligga i linje med våra strävanden.

Tillskapandet av en ekonomisk och monetär union innebär dock ett ekonomiskt-politiskt samarbete, som är långt mer bindande och begränsar de deltagande ländernas handlingsfrihet hårdare än de slag av motsvarande samarbete som vi hittills varit beredda att delta i.

En av de frågor, som ministerrådet inte tagit ställning till vid behandlingen av Wernerplanen, är institutionerna för samarbetet och de former varunder unionens gemensamma politik skall bedrivas. Enligt resolutionen skall rådet före första etappens utgång besluta om den institutionella utformningen av det fortsatta samarbetet. Resolutionen anger olika möjligheter för hur detta beslut skall fattas men antyder inte i vilken riktning det kan komma att gå.

Vissa uttalanden har sedermera gjorts till förmån för att alla beslut skall fattas av ministerrådet och kräva enhällighet, dvs. vetorätt skall finnas för de deltagande staterna.

För ett litet och neutralt land kan reglerna om beslutsfattandet inte tillmätas avgörande vikt vid ett ställningstagande till ekonomisk integration med tillskapandet av en union som slutmål. Möjligheterna att utnyttja vetorätten måste antas i praktiken bli högst begränsade i de fall det neutrala landet står ensamt.

Den svenska regeringen är också främst för tanken att ansluta sig till ett samarbete då tveksamhet redan i utgångsläget föreligger om möjligheterna att kunna delta fullt ut. Vi bör ansluta oss till internationellt samarbete endast i sådana fall då vi är förvissade om att själva kunna bidra positivt till detta arbetes utveckling och helt accepterar samarbetets syfte och mål. Det kan inte vara riktigt att gå in i arbetet på den ekonomiska och monetära unionen under förutsättningen att vi skall begränsa vårt deltagande genom att falla tillbaka på vetorätten. Ett sådant handlande skulle inte skapa respekt för vårt land som samarbetspartner.

Sveriges deltagande i ett ekonomiskt samarbete, som leder fram till en ekonomisk och monetär union, reser neutralitetspolitiska problem. En inskränkning av vår handlingsfrihet inom den ekonomiska politiken i den omfattning som kan förutses bli följden av den ekonomiska unionens uppbyggnad och genomförande minskar möjligheterna att fullfölja neutralitetspolitiken.

Av särskilt intresse ur svensk synpunkt är självfallet samarbetet på utrikespolitikens område mellan EEC-länderna.

Davignonkommittén framlade i maj 1970 en rapport till EEC-ländernas utrikesministrar om hur man skulle nå framsteg i fråga om det politiska enandet i perspektivet av de Europeiska Gemenskapernas utvidgning. Rapporten förslog ett system för konsultationer och samverkan inom utrikespolitikens område. Den godkändes av EEC:s utrikesministrar den 27 oktober 1970.

Formellt är de utrikespolitiska konsultationerna fristående från EEC:s institutioner. Det administrativa organet är inte kommissionen utan i stället respektive länders utrikesdepartement. Men sambandet med EEC-samarbetet är ändock uppenbart. Det är beslutat och organiserat av EEC-länderna.

Davignonrapporten understryker "det samband som råder mellan att tillhöra de Europeiska Gemenskaperna och att delta i de föranstaltningar som bör leda till att framsteg förverkligas i fråga om det politiska enandet". Vidare fastslås att de länder som söker medlemskap skall ansluta sig till Davignonrapporten när de blivit medlemmar av Gemenskapen. Vid de kontakter med EEC-regeringarna som förekommit har fastheten i detta samband klart bekräftats. Det är uppenbart att man betraktar Davignonsamarbetet som ett viktigt led i förverkligandet av Romfördragets politiska målsättningar, vilkas accept uppställts som en förutsättning för medlemskap.

Den slutsats som alltså måste dras är att svenskt medlemskap i EEC skulle leda till utrikespolitiskt samarbete i Davignonplanens syfte och form. Därmed blir frågan om svenskt medlemskap i Gemenskaperna beroende av i vilken omfattning utrikespolitiskt samarbete enligt Davignonplanen är förenligt med neutralitetspolitiken.

Samarbetet syftar till en harmonisering av utrikespolitiken. Det skall enligt överenskommelse mellan EEC-ländernas regeringar främja "en avstämning av deras inställning i olika frågor" samt "gemensamma åtgärder när detta uppfattas som möjligt och önskvärt". Det politiska samarbetet skall inriktas så att "det ögonblick kommer närmare då Europa skall kunna tala med en enda stämma". Man syftar till "att i allas ögon manifesteras att Europa har en politisk kallelse". Arrangemanget är tänkt enbart som ett första steg mot ett än närmare samarbete i framtiden.

Regeringarna skall enligt Davignonplanen samråda om alla viktiga utrikespolitiska frågor. Medlemsstaterna skall kunna föreslå alla frågor de önskar till konsultation. Bland dessa har nämnts förhållandet mellan öst och väst. Försvarspolitiska frågor är inte uttryckligen undantagna. Regeringsuttalanden ger tvärtom vid handen att sådana frågor kan bli föremål för behandling.

Det utrikespolitiska samarbetet är inte enbart av rutinkaraktär och oberoende av utvecklingen i omvärlden. Dess karaktär och intensitet görs direkt beroende av om spänningarna och oron i världen ökar. I krislägen skall det utrikespolitiska samarbetet trappas upp. Om läget är allvarligt kan stats- respektive regeringscheferna mötas i stället för utrikesministrarna. I händelse av allvarlig kris skall extraordinära samråd organiseras mellan medlemsstaternas regeringar.

Den svenska neutralitetspolitiken syftar till att hålla oss utanför ett eventuellt framtida krig. Den tjänar också till att vidmakthålla stabiliteten och lugnet i norra Europa och utgör därigenom ett bidrag till freden i hela Europa. Detta är en bedömning som delas av länderna i såväl öst som väst. En grundläggande linje i vår neutralitetspolitik är att våra ställningstaganden utformas fritt och efter vårt eget självständiga bedömmande. I akuta situationer av spänning är det särskilt angeläget att vi inte inger omvärlden föreställningar att vårt uppträdande är beroende av konsultationer med en viss krets av stater.

De länder som tagit initiativ till det utrikespolitiska samarbetet i Davignonplanens form är alla medlemmar av NATO. De länder som sökt medlemskap är alla – med undantag för Irland – också medlemmar av

denna militärallians. Det utrikespolitiska samarbete som syftar till att stärka ländernas solidaritet, harmonisera deras synpunkter och avstämma deras inställning kommer alltså att domineras av länder som ingår i en militärallians.

Vi respekterar andra länders säkerhetspolitiska lösningar. Men våra egna nationella säkerhetspolitiska intressen kräver att vi håller fast vid neutralitetspolitiken. Ett utrikespolitiskt samarbete i Davignonplanens form kan inte förenas med neutralitetspolitikens krav. Medlemskap i EEC förutsätter deltagande i detta samarbete och acceptering av de politiska målsättningar som ligger bakom.

Ett svenskt deltagande i en ekonomisk och monetär union, som innebär ett uppgivande på betydelsefulla områden av nationell beslutanderätt, kan inte förenas med en svensk neutralitetspolitik.

Därför har regeringen kommit till slutsatsen att ett medlemskap inte är en realistisk möjlighet för Sveriges del. Enligt vår mening är det av vikt att klarhet härom skapas. Våra förberedelser för förhandlingarna kan koncentreras till de väsentliga sakfrågorna.

Det nu redovisade ställningstagandet innebär inte att den praktiska uppläggningsen av vårt förhandlingsarbete påverkas. De sonderande samtalen med kommissionen kommer att slutföras före sommaren. Kommissionen väntas sedan avge sin rapport rörande de icke medlemskapssökande länderna till ministerrådet någon gång under sommaren. Det egentliga förhandlingsskedet för Sveriges del kommer sålunda först till hösten. Läget är detsamma för övriga icke medlemskapssökande länder som nu befinner sig i någon form av kontakt med EEC. Även de länder som söker medlemskap i EEC, med undantag av Storbritannien, befinner sig i ungefär samma situation när det gäller de för dem viktiga förhandlingsområdena. Allt tyder på att utvecklingen av EEC:s förhandlingar med Storbritannien kommer att bestämma tidtabellen för förhandlingarna med alla övriga länder.

Utgångspunkten för våra förhandlingar är alltså, såsom angavs i vår deklaration den 10 november, vår strävan att med Gemenskaperna uppnå nära, omfattande och varaktiga ekonomiska förbindelser under hänsynstagande till neutraliteten. Vi har bl. a. förklarat oss beredda delta i en tullunion omfattande både industri- och jordbruksvaror.

Vår inställning är grundad på intresset att delta i ett brett sakligt samarbete med frihandeln som bas. Frihandeln tjänar till att främja exporten och därmed den ekonomiska tillväxttakten och sysselsättningen i vårt land. Vi inser också betydelsen av att åtgärder vidtas så att den utvidgade västeuropeiska varumarknaden fungerar effektivt och ger deltagarna största möjliga utbyte av samhandeln. Vi får vara beredda att i detta syfte ta på oss bestämda förpliktelser. Vi har ett uppenbart intresse av att reglerna för frihandeln och det ytterligare samarbete som kan komma i fråga ligger nära de lösningar som uppnås av de andra nordiska länderna och över huvud möjliggör ett fortsatt och en utbyggnad av det nordiska samarbetet.

Formen för samarbetet mellan Sverige och Gemenskaperna får bli ett särskilt avtal, vari parternas rättigheter och skyldigheter klart anges. Härom skall förhandlas. Eftersom Sverige inte kommer att ingå i EEC:s

ministerråd eller kommissionen får man organisatoriskt söka särskilda samarbetsformer som svarar mot omfattningen och karaktären av våra förpliktelser. Även för ett sådant samarbetsavtal gäller att det materiella innehållet och formen för samarbetet måste vara förenligt med de krav som neutralitetspolitiken ställer och som angavs i deklarationen den 10 november 1970.

Vi eftersträvar, nu som tidigare, en bred samling av opinionen kring den svenska politiken i marknadsfrågorna.

Herr ANTONSSON (c):

Herr talman! Regeringsdeklarationen klargör att det världspolitiska läget, nu som alltid, präglas av ett mycket komplicerat mönster och framför allt att de konventionella krishärdar som vi under de senaste åren vant oss vid fortfarande består. Det är väl riktigt, som antytts i regeringsdeklarationen, att läget i Mellersta Östern tidvis har ljusnat. Supermakterna Sovjet och USA jämte England och Frankrike står nu i nära kontakt med varandra för att försöka få till stånd en mera varaktig fred mellan Israel och arabstaterna. I Indokina fortsätter däremot, som också framhålls i deklarationen, det förödande krig som har krävt så enorma offer i människoliv. Läget i Öst- och Västpakistan har ju under de senaste dagarna undergått en mycket snabb förändring, och jag håller inte för otroligt att den förändringen kan komma att allvarligt påverka det internationella läget.

Jag betraktar det som mycket värdefullt att i Europa Västtyskland genom sin östpolitik har lyckats inleda ett nytt skede i europeisk politik, ett nytt skede med vilja till samförstånd och samarbete mellan stater med olika samhällssystem. Vi har länge väntat på detta, och jag delar regeringsdeklarationens positiva inställning till denna fråga.

Slutligen har, såsom framhålls i det andra avsnittet av regeringsdeklarationen, det som handelsministern föredrog, den europeiska integrationen återigen kommit in i ett aktivt skede, och detta har lett till en pånyttfödelse av 1950-talets och 1960-talets federalistiska tongångar om ett politiskt enat Europa. Vi har ju också i vårt land berörts av detta förhållande på ett sätt som gör att jag vill markera att vaksamheten kring vår neutralitetspolitiska linje ytterligare har aktualiserats och måste hållas levande. Förhållandet mellan de två supermakterna har väl i viss mån försämrats, men trots detta kan man väl ändå som något positivt notera att SALT-förhandlingarna och nedrustningskonferensen inom FN fortsätter. Spänningen mellan de båda supermakternas intressen i Mellersta Östern har gjort att den arabisk-israeliska konflikten är ännu mer explosiv i dag. Dess bättre synes man dock inte ha uppgett hoppet om att man skall kunna lösa denna konflikt på politisk väg och inte med vapen. Stormakternas stöd åt FN-medlaren Gunnar Jarring och hans hittillsvarande arbete talar för detta. Det är klart, herr talman, att stormakterna inte direkt kan diktera villkoren för fred i Mellanöstern, men de kan öva starka påtryckningar. Det är emellertid inte alls säkert att de direkt berörda parterna kommer att handla på det sätt som stormakterna önskar, utan det finns en betydande risk för att de handlar på det sätt som de tror bäst gagnar deras egen sak men som inte överensstämmer

med det allmänna intresset av fred, som stormakterna tydligen har.

Trots den klyfta som i dag synes skilja parterna åt, borde en kompromiss vara möjlig. Jag tycker att Egypten visat en vilja till en fredlig lösning nu, som varit mindre påtaglig tidigare. Men för att fred skall kunna uppnås fordras givetvis att också Israel visar god vilja. Det skulle vara djupt olyckligt om Israel genom att hålla fast vid en gång intagna politiska ståndpunkter och positioner skulle spela bort möjligheten till fred, en möjlighet som vi i alla fall ser avteckna sig för närvarande.

Den optimism som vi väl alla hyste beträffande kriget i Indokina i samband med att president Nixon aviserade tillbakadragning av de amerikanska styrkorna har väl vänts i en djup pessimism. Invasionerna i Cambodja och Laos har betytt en upptrappning och utvidgning av kriget. De officiella deklARATIONER som avgetts från amerikanskt och sydvietnamesiskt håll om dessa invasioner kan inte undanskymma det faktum att alla inblandade parter begått aggressionshandlingar mot Cambodja och mot Laos på ett sätt som vi måste starkt fördöma.

Små och fattiga länders och nationers begränsade möjligheter att försvara sig ger inget land rätt att med någon som helst motivering begå aggressionshandlingar mot dessa mer eller mindre värnlösa länder. Speciellt invasionen i Laos innebär allvarliga risker för en ytterligare utvidgning av kriget sedan vi nu kan konstatera att Sydvietnam och Förenta staterna inte uppnått de mål de ställt upp och som invasionen avsåg.

Det förtjänar väl att framhållas att Förenta staterna inte ensam är ansvariga för den farliga situation som uppstått, men detta kan inte hindra att USA som den ojämförligt största av de krigförande parterna på ett särskilt sätt måste besinna sitt speciella ansvar för situationen i Indokina. Om inte kriget skall ytterligare vidgas i omfattning krävs det att de amerikanska trupperna snarast möjligt dras tillbaka och att det skapas sådana förhållanden att de indokinesiska folken själva kan besluta om sin framtid utan inblandning utifrån.

I det sammanhanget finns det anledning att mycket kraftigt fördöma användningen av biologiska och kemiska stridsmedel som enligt samstämmiga uppgifter från flera håll Förenta staterna gjort sig skyldiga till. Effekterna av dessa stridsmedel – det vet vi redan trots att forskningen ännu pågår – begränsas inte till den generation som nu lever, utan användningen av dessa stridsmedel kan komma att få oöverskådliga konsekvenser på kommande generationers människor och deras möjligheter till mänskligt liv. Ingen makt, stor eller liten, kan försvara insatser av biologiska stridsmedel; deras ohyggliga effekt bör vara en varning och samtidigt en uppmaning att intensifiera våra ansträngningar att inom nedrustningsarbetet snarast få fram ett allmänt gällande förbud mot dessa vapen.

Herr talman! Jag och hela mitt parti betraktar det som mycket betydelsefullt att man nu kan komma fram till en mer realistisk bedömning av hur vi skall fullfölja våra strävanden att delta i det ekonomiska samarbetet i Västeuropa. Det är nu klargjort att svenskt medlemskap i EEC inte är förenligt med vår neutralitetspolitik.

Samtalen i Bryssel och vad som har hänt kring Davignonrapporten och Wernerplanen har givit besked om detta. Jag tycker för min del att det

beskedet är mycket entydigt. Samtidigt måste man ju vara öppen för det faktum att vårt lands handelsutbyte med alla andra länder är av mycket stor betydelse. Cirka 40 procent av industriproduktionen säljs i dag till utlandet. Det leder fram till den mycket naturliga och enkla konklusionen att en fri handel över nationsgränserna är ett livsintresse, inte minst för ett litet men högindustrialiserat land såsom vårt.

Centerpartiet har ständigt slutit upp kring strävandena att frigöra handeln och vidga det ekonomiska samarbetet både i vår egen världsdel och i världen som helhet. Vi fäster mycket stor vikt vid de möjligheter som kan finnas till ytterligare handelsfrihet på GATT-avtalets och Kennedyrondens väg. Jag har för min del ofta haft anledning att i utrikesdebatterna betona detta. Men naturligtvis är det som en första åtgärd av primärt intresse att medverka till ett ökat ekonomiskt samarbete i Västeuropa.

Ungefär 70 procent av vår export går till EEC- och EFTA-länderna. Vi önskar en utvidgning av handeln med dessa länder. Vi kan väl konstatera att när vi samtidigt önskar en utvidgad handel med öststaterna och u-länderna är dessa två handelspartners inget alternativ för oss, helt enkelt därför att vårt näringsliv inte har den utformningen. Vi måste väl hålla i minnet att vår handel har ökat under 1960-talet, särskilt inom EFTA och framför allt med våra nordiska grannländer. Jag tror att tullavvecklingen inom EFTA:s ram mellan Nordens länder har betytt ganska mycket och i viss mån har motsvarat vad man skulle ha åstadkommit genom det s. k. Nordek-avtalet just på handelsområdet.

Vi strävar väl alla efter att försöka förbättra vår standard. Då är det nödvändigt att vårt näringsliv får möjligheter att konkurrera på likvärdiga villkor med näringslivet i Västeuropa i övrigt. Då nu medlemskap i EEC är omöjligt på grund av vår neutralitetspolitik, är det angeläget att vi snarast inriktar oss på att genom en annan anslutningsform uppnå, som det heter i regeringsdeklarationen, "nära, omfattande och varaktiga ekonomiska förbindelser med EEC". Då klarhet nu har vunnits på denna punkt, alltså när det gäller neutralitetspolitikens oförenlighet med ett fullt medlemskap, måste vi snabbt gripa oss an problemet i den nya situationen.

Herr talman! Jag tillåter mig att göra några reflexioner kring Romfördraget. Jag skall inte bli alltför långrandig på denna punkt. Vi kan väl konstatera att när Romfördraget upprättades i mitten av 1950-talet förenades där flera olika strävanden. Det fanns vid denna tid ett omedelbart behov av att få bort de handelsbarriärer som man hade byggt upp under, som jag hoppas, det *sista* världskriget – jag poängterar detta medvetet. Det fanns även önskemål om att åstadkomma en liberalisering av handel och produktion som gick längre än så.

Det är bl. a. mot den bakgrunden som man skall se de långtgående reglerna i Romfördraget om fria kapitalrörelser, om fri etableringsrätt, om en fri arbetsmarknad osv. Romfördraget var väl emellertid också ett uttryck för olika politiska ambitioner. Allmänt hyste man förhoppning om att ett samarbete av detta slag skulle överbrygga gamla och mycket djuptgående motsättningar i vår världsdel. Jag vill gärna säga att i den nya tiden måste man väl betrakta de närmanden som har skett mellan

Onsdagen den
31 mars 1971*Utrikes- och hand-
delspolitisk debatt*

Västtyskland och Frankrike, två stater som historien igenom har stått mot varandra på slagfältet, såsom en trygghetsfaktor i hela vår del av Västeuropa.

För många utgjorde emellertid EEC också drömmen om ett Förenat Europa som skulle kunna skaffa sig en maktposition mellan öst och väst. Dessa drömmar förenades i mycket hög grad med strävan att bygga en förbundsstat, dvs. en federalistisk stat på överstatlig grund. Alla dessa strävanden har gjort sig gällande under hela EEC:s tillvaro; det får vi inte glömma bort, även om vi vet att de har gjort sig gällande med olika styrka i olika skeden.

Det första uppbyggnadsskedet präglades i hög grad av de politiker som stod som författare till Romfördraget, och EEC fick under denna tid mycket starka inslag av politiska och federalistiska tankar. Särskilt framgick detta i den s. k. Bonndeclarationen 1961, där EEC:s stats- och regeringschefer bl. a. kom överens om att – jag citerar ordagrant – ”sinsemellan avstämma sin politik och komma fram till en gemensam uppfattning för att befordra Europas politiska enande och därmed stärka den atlantiska alliansen”.

När vårt land 1961 begärde att få uppta förhandlingar om samarbete med Gemenskapen var det – åtminstone för den allra största delen av den svenska opinionen – inte tal om att söka medlemskap utan om att försöka finna en lösligare anslutningsform. Den form som vi då ansåg vara lämplig var associeringsformen, vilket också kom till uttryck i det brev som regeringen den gången avlät.

När jag är inne på dessa något historiska aspekter måste jag väl tillägga att det i mitten på 1960-talet inträffade klara förändringar inom EEC. EEC:s inre arbete inriktades i högre grad än tidigare på att fullfölja målsättningarna nästan enbart på det ekonomiska området. Än viktigare var emellertid den skärpta hållning mot överstatliga inslag i Gemenskapen som general de Gaulle intog och Frankrikes delvis ändrade utrikespolitiska kurs. Alltså kom det politiska inslaget under en tid i EEC:s utvecklingsskede något i bakgrunden.

Frågan var om detta skulle medföra en definitiv nyorientering när det gällde utvecklingen för EEC:s framtid. När Sverige i omedelbar anslutning till Englands förnyade ansökan om medlemskap på nytt begärde överläggningar med EEC år 1967 hölls, såsom alla vet, frågan om anslutningsformen öppen just av den anledning som jag här har sökt kort skissera, nämligen därför att det hade skett en viss förändring i EEC bort från de politiska syftena. Följaktligen ansåg man ganska allmänt att ett svenskt medlemskap låg inom möjligheternas ram.

Ovissheten om EEC:s framtid minskade väl inte med general de Gaulles brådstörtade uppbrott från den politiska arenan. Det stod dock på ett tidigt stadium klart att det vid denna tid fanns ett växande intresse för utvidgning av EEC, samtidigt som man strävade efter att mjuka upp de politiska bindningarna. Därmed skapades underlaget för de förhandlingar om medlemskap respektive anslutning i annan form som nu pågår mellan EEC och en rad länder.

Även i detta skede rådde det stor enighet i vårt land om att alltjämt hålla samarbetsformen helt öppen i avvaktan på att situationen skulle

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

klarna, även om vi väl litet till mans hade delade meningar om huruvida det var möjligt eller icke möjligt att uppnå fullt medlemskap.

Under det senaste året har det – och det har sagts från denna talarstol åtskilliga gånger vid det här laget – blivit mindre och mindre sannolikt att Sverige skulle kunna uppnå medlemskap i EEC med bevarad neutralitetspolitik. De deklarationer som gjordes vid det mycket betydelsefulla regeringschefsmötet i Haag i december 1969 tydde på att det rent politiska inslaget på nytt kunde få och fick en mera framträdande plats i EEC-samarbetet. Vid Haagmötet överenskomms att låta utarbета en plan om ett stegvis upprättande av en ekonomisk och monetär union vilket handelsministern var inne på i sin regeringsdeklaration, och utrikesministrarna fick uppdraget att lägga fram en plan för hur det politiska samarbetet mellan EEC-länderna skulle formas.

Dessa beställningar från Haagmötet har ju fullföljts genom Werner-rapporten respektive Davignonplanen. Det är väl helt naturligt att denna utveckling förde med sig en ökad skepsis från mycket stora delar av det svenska folket om möjligheten till svenskt medlemskap. Från centerns sida gav vi vid upprepade tillfällen uttryck åt denna skepsis. Jag kan erinra om att centerledaren Gunnar Hedlund gjorde detta t. ex. vid vårt partis riksstämma i juni 1970.

Det var också mot den bakgrunden som jag för min del i juli 1970 i ett par anföranden framhöll att vi redan borde inrikta oss på att vi med stor sannolikhet måste söka oss fram till en annan anslutningsform än medlemskap. Vi borde enligt min mening ha en handelsberedskap, där vi skulle vara beredda att pröva möjligheten av en EEC-anslutning i form av ett nordiskt frihandelsblock.

Åtskilliga uttalanden från EEC-håll bekräftade att vi sannolikt inte kunde räkna med fullt medlemskap i den nya situationen. Jag kan erinra om att den i EEC-kretsar mycket välkände belgaren Paul Henri Spaak i ett intervjuuttalande i Svenska Dagbladet den 2 september 1970 sade: "De länder som nu klappar på EEC:s portar måste acceptera icke bara Romfördragets uttryckliga paragrafer utan också tanken på ett politiskt enat Västeuropa som är EEC:s mål."

Det finns många andra auktoritativa uttalanden. Jag skall bara nämna två ytterligare för att belägga den nya politiska orienteringen, och jag vill gärna hänvisa till den nye presidenten i EEC-kommissionen italienaren Malfatti. Han har gjort ett uttalande i en svensk tidskrift, jag tror det var Veckans Affärer, där han sade att EEC måste ha en gemensam utrikes- och försvarspolitik, samtidigt som EEC blir världens mäktigaste handelsblock.

Den västtyske förbundskanslern Willy Brandt, som känner nordiska och svenska förhållanden mycket väl, skrev i en bok: "Villkoret är att de stater som söker inträde förklarar sig dela den gemensamma uppfattningen om Västeuropas politiska enande som grund för fördraget."

Detta är alltså uttalanden från år 1970. Nog var det väl självklart att en utveckling i den riktningen icke skulle möjliggöra svenskt medlemskap med bevarad neutralitetspolitik.

När Sverige den 10 november inledde samtalen i Bryssel var Davignonplanen och Werner-rapporten kända. I Davignonplanen utsägs

att EEC-länderna skall öka sitt politiska samarbete och "i en första etapp skapa möjligheter att harmonisera sina synpunkter i fråga om internationell politik" – lägg märke till uttrycket internationell politik. Det skulle alltså bli fråga om regelbundna konsultationer på det utrikespolitiska och militärpolitiska området. Jag vet att det har sagts att man inte där skulle utesluta frågor som gällde relationerna mellan öst och väst.

Wernerplanen gäller utformningen av den ekonomiska union som skulle följa sedan den första fasen i EEC:s utveckling, dvs. tullunionen, är förverkligad. Om Wernerplanen fullföljs i sin helhet – man har tagit en första etapp – leder den till en mycket stark centralisering på federalistisk grund av den ekonomiska politiken och av näringspolitiken. Det är fråga om en långtgående överstatlighet som jag bedömer helt omöjliggör svenskt medlemskap med bevarad neutralitet. Vi måste, även om vi är ett litet land, med vår vilja att öka vår standard och bevara vår självständighet, också ha självständiga möjligheter att forma vårt näringsliv så att vi kan upprätthålla neutralitetspolitiken.

Detta var känt den 10 november 1970 då samtalen i Bryssel inleddes. Men då hade ännu inte någon ståndpunkt tagits till Davignon- och Wernerplanerna. Situationen bedömdes av regeringen och de politiska partierna fortfarande så att det fanns en viss sannolikhet för svenskt medlemskap med neutralitetsförbehållen. Man poängterade att sannolikheten hade minskat, men man ville ändå inte utesluta den. Det är lätt att kontrollera att den allmänna debatten fördes på detta sätt i pressen.

När det nu har sagts i debatten – icke ännu i detta hus, men vi kommer väl att få höra det så småningom, i varje fall i pressdebatten – att ingenting har förändrats mellan den 10 november 1970 och den 18 mars 1971, då regeringsbeskedet kom, så menar jag att det är en felaktig argumentering. Det som har hänt är ju att utvecklingen har gett klart besked om att svenskt medlemskap i EEC är uteslutet. EEC har i och med antagandet av Wernerplanen och Davignonrapporten förändrats till sin struktur. Man är tillbaka till de första årens mer politiskt orienterade tankegångar.

Vi vet alltså att EEC-ländernas utrikesministrar nu kommer att hålla regelbundna möten om utrikespolitiken och den allmänna säkerhetspolitiken. Det är möten som redan har börjat. Vad Wernerplanen beträffar har man hittills, som jag antytt, fattat ett beslut om ett inledande skede. Även om detta inledande skede inte är så starkt markerat betyder det att detta inledande program leder till betydande bindningar för de enskilda länderna. Wernerplanens målsättning är klar och otvetydig, nämligen att inom en tioårsperiod förverkliga en ekonomisk och monetär union.

Vi har alltså fått klara besked från EEC. Jag kan ytterligare citera den holländske utrikesministern Joseph Luns. Han har vid två tillfällen, första gången i december 1970 och nu i mars 1971, i uttalanden framhållit att Sverige bör söka associering med EEC. Han har tillagt att vi då slipper ifrån det politiska samarbete som Sverige inte kan vara med om. Den holländske ministern Sicco Mansholt, som är vicepresident i EEC, har för kort tid sedan uttalat att Sverige inte kan bli medlem av EEC utan att gå med på medlemskapets alla förpliktelser. Men, har han sagt, de neutrala länderna kan ha industriella handelsöverenskommelser med EEC.

Sonderingarna i Bryssel och i de övriga EEC-huvudstäderna har också gett klara besked. Vi har t.ex. fått veta att vi som medlem måste vara med i de utrikespolitiska konferenserna, enligt Davignonplanen.

Bedömningarna är, såsom jag upplever det, lika på båda sidor om det bord som man sitter vid i Bryssel, alltså mellan Sverige och EEC, där samtalen har förts. Vi kan inte få fullt medlemskap med bibehållen neutralitet. Att då fortsätta som om ingenting hänt vore enligt min mening en låtsaslek, som hindrar våra strävanden till en realistisk och tillfredsställande lösning.

Vi bör alltså nu snarast inrätta oss efter det nya utgångsläget. Allt annat är enligt min mening bara att förspilla dyrbar tid.

Jag har för min del – men det är möjligt att det beror på den inställning jag har till EEC – gett uttryck för tanken på ett nära handelsamarbete men varit mycket rädd för de politiska bindningarna. Från den utgångspunkten har jag mycket svårt att förstå att vissa politiker ställer sig kritiska till det nödvändiga besked som kom från regeringen den 18 mars. Jag tänker inte vara försvarsadvokat för regeringen, men jag menar att det beskedet var nödvändigt, så att vi snarast kan starta från det nya utgångsläget när det kommer till realförhandlingar.

Nu säger man att det var olämpligt av statsminister Palme att lämna beskedet inför ett socialdemokratiskt möte i Stockholm, och det kan i och för sig vara en riktig kritik, men jag vill tillägga att det knappast är någon idé att prägla det förhållandet med så stora bokstäver att det viktiga sakläget kommer bort. Man säger att vårt förhandlingsläge skulle ha försämrats genom att beskedet har givits nu. Jag kan inte förstå det. Rimligtvis borde det vara tvärtom.

På sina håll tycks man tro att opposition det är att klandra regeringen för att den inte kan trolla bort reella fakta. Jag tror inte att regeringschefen Olof Palme kan vare sig trolla med knäna eller trolla bort reella fakta i detta sammanhang. Nej, det finns väsentligare ting för oppositionspartierna att inrikta sig på, och det är det som vi ofta har talat om, nämligen att det är oppositionens uppgift att slå ned på bristerna och felen i regeringspolitiken.

Jag har funnit det anmärkningsvärt att man från vissa håll fortfarande vill hävda att det skulle vara möjligt med ett svenskt medlemskap – efter allt vi har fått veta om utvecklingens egen gång. Det är en ohållbar argumentering, när vi har fått besked i klartext. En sådan argumentering kan inte öka tilltron till vår neutralitetspolitik. Och vi vet ju alla att vår neutralitetspolitik icke bygger på något statsrättsligt förhållande, utan det är just tilltron till den bland övriga stater i vår omvärld som är det väsentliga.

Jag hoppas alltså att vi slipper en debatt av den här karaktären som jag antyder. Vi kan – jag upprepar det ännu en gång – upprätthålla en trovärdig neutralitetspolitik om den är konsekvent. Vår neutralitetspolitik har vunnit respekt i internationella sammanhang som en stabiliseringsfaktor i Nordvästeuropa, och mycket talar för att den kommer att tillmätas ökad vikt när man nu på olika håll söker nya vägar för fred och avspänning i vår världsdel. Det är väsentligt att detta värde inte spolieras.

Att tanken på medlemskap i EEC nu avskrivits för vårt vidkommande innebär icke, enligt mitt sätt att se, att förhandlingspositionerna flyttats tillbaka. Det innebär att vi avstår från den "etablerade" samarbetsformen, nämligen medlemskapet, helt enkelt därför att denna form icke passar oss. I stället bör vi söka oss fram till ett särskilt avtal, där parternas rättigheter och skyldigheter – jag betonar det – specificeras. Och den ordningen menar jag att vi inte kommer att förlora på.

Vi förenas väl alla som löntagare och företagare, som konsumenter och producenter kring intresset att det svenska näringslivet får tillgång till EEC:s stora marknad och att vi kan utnyttja de utvecklingsmöjligheter, som ett vidgat internationellt samarbete ger i fråga om bl. a. forskning, produktutveckling, patentregler och lika lagregler.

Men det är också ett för hela folket gemensamt intresse att vi kan hålla fast vid neutralitetspolitiken. Dessa intressen kan inte förenas inom ramen för ett medlemskap – det vet vi nu, och jag understryker det ytterligare än en gång. Men de bör kunna förenas inom ramen för ett särskilt avtal i annan form.

Om det avtalet kallas tullunion, frihandelsområde eller rätt och slätt handelsavtal spelar väl mindre roll. Det är för det första det materiella innehållet, för det andra – och lika viktigt – våra framtida politiska bindningar till EEC som är det avgörande.

Jag tror för min del inte att vår förhandlingsposition är svag. Vårt land erbjuder otvivelaktigt en både intressant och givande marknad för länderna på kontinenten. Jag tror också att man i dessa länder anser att det är av stort värde, och det ligger även i deras intresse, att Sverige kan bli kvar vid sin traditionella utrikespolitiska linje.

För vårt eget vidkommande gäller det naturligtvis vid de förhandlingar som nu kommer att slå vakt om de neutralitetförbehåll, som har funnits med i bilden hela tiden. Det skadar väl inte att upprepa dem. De är följande:

1) rätt att i kritiska situationer säga upp avtalet -- en sak som jag inte har trott på därför att det inte finns någon utträdesklausul i Romtraktaten,

2) möjligheter att upprätthålla en tillfredsställande försörjningsberedskap när det gäller matvaror, oljor och andra livsviktiga förnödenheter och

3) rätt att uppehålla och om det är möjligt utvidga handeln med tredje land.

Jag tror också att vi borde kunna vara överens om att det kan behövas vissa återförsäkringar för att trygga en fortsatt välfärdsutveckling efter det mönster som vi hållit på att bygga upp under årtionden här i vårt land. Den standardhöjning och de vinster i övrigt, som vi kan uppnå genom ett utvidgat ekonomiskt samarbete med andra länder, måste komma alla till del. Men då fordras att vi har handlingsfrihet i den ekonomiska politiken och möjligheter att styra marknadens krafter genom bl. a. en aktiv lokaliserings- och regionalpolitik.

Man kan fråga sig hur det särskilda samarbetsavtalet skall utformas för att bäst gagna båda parternas intressen. Det är väl ingen som i dag är beredd att ge svar på detta, eftersom det är dels många principer, dels

många detaljer som man behöver ta hänsyn till. Men det är skäl i att stryka under att det är angeläget att båda parterna får en likvärdig bestämmanderätt över samarbetsavtalets utformning.

Det är särskilt viktigt i fråga om jordbrukspolitiken. Jag har sett att handelsminister Feldt har understrukit detta vid skilda tillfällen, och det har även företrädarna för jordbruksorganisationerna gjort. Men det gäller naturligtvis också näringspolitiken i övrigt, forskningen, utvecklingsarbetet osv.

Jag upplever – jag tror att jag har sagt det förut från denna talarstol – personligen strömningarna både i vårt land och i de flesta andra nationer så att man strävar efter att bevara den nationella suveräniteten men att man vill förena denna strävan med en önskan att öka kontakterna på snart sagt alla områden mellan folken. Denna strävan kan icke betraktas som en trångsynt nationalism, om den är förenad med ökad förståelse för ett mellanfolkligt utbyte. Jag upplever den också som en önskan bland folken att slå vakt om demokratiska värden.

I de förhandlingar som pågår spelar naturligtvis England en nyckelroll, och vi vet att parterna i dessa förhandlingar i dag står ganska långt från varandra. Det gäller bl. a. den viktiga frågan om finansieringen av EEC:s budget, dvs. i realiteten dess jordbrukspolitik. Vi vet också att opinionen i England är splittrad. Situationen är i viss mån densamma för de andra medlemskapssökande länderna. Därför kan det komma att ske mycket snabba kastningar i positionerna på det här området, kastningar som kräver uppmärksamhet på förhandlingssituationen i stort. Inte minst gäller det att se till att det som byggts upp genom t. ex. EFTA inte går förlorat.

Vad jag nu sagt gäller naturligtvis i högsta grad om det nordiska samarbetet. Norden har i viktiga avseenden kommit längre än EEC. Delvis inom EFTA:s ram har Norden bl. a. på det industriella området utvecklats till en i mycket viktiga avseenden enhetlig marknad. Det har sagts – och det finns anledning att stryka under det – att det är ett eftersträvansvärt mål för svenskt näringsliv att få bort tullmurarna mot EEC men ett livsvillkor att vi får behålla tullfriheten i Norden.

Ur allmän nordisk synpunkt – jag hade tillfälle att framföra det i Nordiska rådet – förefaller det mig önskvärt att vi får ett så likformigt samarbete som möjligt med EEC. Samtidigt vet vi ju att de olika länderna i Norden förhandlar med EEC vart och ett utifrån sina utgångspunkter. Men en gemensam nordisk ekonomisk organisation är väl allttjämt aktuell och kan bli det även i framtiden. Framtiden får utvisa om det går att komma fram till någon form av enhetlighet mellan Nordens stater i samarbetet med EEC, t. ex. i form av ett frihandelsområde som är anknutet till EEC. Jag är övertygad om att man i EEC-länderna inte har svårt att förstå att det nordiska samarbetet är och förblir en viktig stabiliseringsfaktor i Nordeuropa.

Den nordiska sammanhållningen har också rent politiska aspekter. Jag har så ofta jag har kunnat velat understryka att Finlands position kräver en särskild hänsyn, och jag vill också i dag slå fast att Finland är en omistlig del av den nordiska gemenskapen. Därför är det en angelägenhet för alla Nordens stater att Finland får framtida möjligheter att bevara sin

betydelsefulla position med goda relationer åt både öst och väst.

Herr talman! Ett utbyggt samarbete på alla områden mellan världens länder är förvisso ett stort och eftersträvansvärt mål. Men vi får akta oss att tro att detta mål alltid gagnas bäst genom uppdelning i block -- antingen de nu har ekonomiskt eller militärpolitiskt syfte eller har båda syftena samtidigt.

Vi har, som jag har betonat, ett starkt intresse av att få till stånd närmare ekonomiskt samarbete med länderna i Västeuropa, men vi måste då också alltid ha klart för oss att i en krympande värld blir vi alla mer beroende av varandra, och därför måste slutmålet vara en ökad samverkan mellan *alla* länder.

Inte minst i de viktiga handelsrelationerna med utvecklingsländerna är en allmän successiv avveckling av handelshindren mera positiv än en uppdelning av världen i handelsblock. Men vägen till det målet går enligt min mening, herr talman, icke runt Västeuropa, utan den går genom Västeuropa.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Det är i hög grad förstäeligt, om de sex stater som tillsammans bildat och byggt upp de Europeiska Gemenskaperna ser med en viss stolthet på sitt verk. Deras angelägna syfte är som den svenske statsministern häromdagen uttryckte det att förhindra att krigets katastrof upprepas. Deras samarbete har också starkt bidragit till en hög ekonomisk utvecklingstakt och ett stigande välstånd inte bara inom de sex länderna utan också i många andra länder, däribland Sverige. Arbetslösheten, som tidigare var en allmänt utbredd plåga på den västeuropeiska kontinenten har steg för steg pressats tillbaka. Med undantag främst för Syditalien har arbetslösheten i EEC under senare hälften av 1960-talet som helhet varit låg, dvs. ungefär av samma omfattning som i Sverige.

De ökade ekonomiska resurserna har också gjort det möjligt för EEC-länderna att bygga ut den sociala tryggheten för sina medborgare. Även om man i dessa avseenden ännu inte kommit lika långt som vi -- Sverige är ju alltjämt ett rikare land -- kan det vara värt att notera, att den andel som EEC-länderna avsätter av sin bruttonationalprodukt för sociala ändamål är av ungefär samma storleksordning som i Sverige. Räknat i bruttonationalprodukt per invånare har också en utjämning ägt rum mellan EEC-länderna på så sätt att ökningen varit särskilt påtaglig i de relativt sett ekonomiskt fattigare länderna inom EEC.

Framgångarna i strävandena efter det gemensamma bästa har också inom EEC bidragit till att kullkasta en del gamla fördomar om den s. k. nationalkaraktären hos folken i andra länder och skapat en ny psykologisk beredskap för en fortsatt utbyggnad och intensifiering av samarbetet. Detta är ett av de avgörande skälen till att en samverkan med EEC inte bara bör diskuteras och bedömas med utgångspunkt från Romfördraget, de övriga fördragen och de ca 4 000 förordningar och kungörelser som i dag utgör den Europeiska Gemenskapens rättsgrund. EEC-samarbetet har präglats av en inneboende dynamik som -- trots motgångar och kriser -- fört vidare mot en fördjupad integration. Det mesta talar för att denna

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

utveckling kommer att fortsätta. Därmed är emellertid inte sagt att inslaget av överstatlighet med nödvändighet också skulle komma att öka starkt. Mig förefaller det *väl* så troligt, att det inom ett utvidgat EEC främst kommer att resas nya krav på ett kraftigt intensifierat mellanstatligt samarbete. De anspråk på samordning som i ett sådant samarbete kan komma att ställas på de deltagande staterna blir inte nödvändigtvis mindre därigenom.

Huvudfrågan i dag gäller emellertid, om de fyra stater som med Storbritannien i spetsen sökt medlemskap skall lyckas att komma med i EEC. Senast i höst borde vi väl kunna veta hur det kommer att gå med den saken. Om dessa länder skulle komma med i EEC, är det för Sverige en fråga av största vikt att nå en sådan överenskommelse med den utvidgade Gemenskapen, att frihandeln inom EFTA och resultatet av det ekonomisk-politiska samarbetet inom Norden inte förloras. Omfattningen av Sveriges handel och övriga förbindelser med EEC skiljer sig från de övriga EFTA-länders som söker EEC-anknytning utan medlemskap. Därför skulle också ett begränsat avtal – t. ex. av det slag som Finland och Schweiz uttryckt intresse för – inte vara tillräckligt för Sveriges del.

Vi har därför all anledning att ta fasta på EEC-ländernas klart uttalade avsikt att söka finna tillfredsställande lösningar även för länder som Sverige. Men vi bör inte heller bortse från, att saker och ting kan se annorlunda ut och ges olika innebörd från Stockholms och från Bryssels horisonter. Medan ett utvidgat EEC skulle kunna klara sig ganska hyggligt utan Sverige skulle sysselsättningen, den ekonomiska tillväxten och den tekniska och kulturella utvecklingen i vårt land påverkas menligt om våra relationer med Gemenskapen skulle frysas fast på en alltför låg nivå.

Genom att framhålla vårt växande beroende av det övriga Västeuropa har jag också velat markera hur befängt jag tycker det är när man, som ibland sker, söker framställa frågan om en svensk anslutning till EEC som ett val mellan nationellt oberoende och ekonomiska fördelar. Något absolut nationellt oberoende har naturligtvis aldrig existerat. I alla tider har det nationella skeendet, utvecklingen i andra länder och våra relationer med dem satt gränser för både vår utrikespolitiska och vår inrikespolitiska handlingsfrihet. Vad som skett under tiden efter det andra världskriget är, att den tekniska, ekonomiska och politiska utvecklingen påskyndat den process som fört länderna i Västeuropa mot ett ökat inbördes beroende. Vår växande handel med Västeuropa och de svenska företagens tilltagande internationalisering är bara några om också viktiga och påtagliga – uttryck för denna fortgående process.

En utgångspunkt för samarbetet mellan De sex har varit insikten om att de nationella styrmedlen är otillräckliga när det gäller att lägga en fast ekonomisk grund för en politik som syftar till ett ökat allmänt välbefinnande. Även om vi i de nordiska länderna och de nuvarande EEC-staterna i vissa avseenden har skilda värderingar om vad som är de viktigaste sociala målen är det ändå påtagligt hur lika de problem är som man brottas med i alla de demokratiska västeuropeiska länderna. Jag illustrerade den iakttagelsen utförligt i Nordiska rådet utan att bli motsagd.

Samarbetet inom EEC utvecklar sig över allt fler områden. Vi kommer att påverkas. Kommer vi också att kunna påverka? Erfarenheterna av det

arbete som hittills bedrivits inom EEC har klart visat att även ett mindre medlemsland har mycket att säga till om. Varken Belgien eller Nederländerna – ja, inte ens Luxemburg – har behövt spela någon undanskymd roll i EEC-samarbetet. De av kammarens ledamöter som deltog i Nordiska rådets resa till Benelux i förra veckan fick många exempel på att även små länder har kunnat väl tillvarata sina nationella intressen inom den Europeiska Gemenskapen. Vilka möjligheter en icke-medlemsstat har kan vi däremot inte veta.

Regeringen har nu efter de överläggningar som på min begäran ägde rum i utrikesnämnden den 18 mars samma dag förklarat att svenskt medlemskap i EEC inte längre bör eftersträvas. Det skedde med hänvisning främst till det samarbete som EEC-staterna inlett på grundval av de s. k. Davignon- och Wernerrapporterna. Regeringens uppfattning var att svensk medverkan i detta samarbete inte gick att kombinera med ett fullföljande av den svenska neutralitetspolitiken – den neutralitetspolitik som vi, det vill jag stryka under, från folkpartiet omfattar lika tveklöst som socialdemokratin. Regeringen anförde att de sonderingar som gjorts hos vissa EEC-staters regeringar gett vid handen att ett svenskt deltagande i Davignon- och Wernersamarbetet var en förutsättning för att samtliga EEC-länder skulle kunna medge Sverige medlemskap. Regeringens konstaterande var ett nytt moment i debatten.

Jag hade redan då vid flera tillfällen påpekat, att en utvidgning av EEC-samarbetet på det sätt Davignon- och Wernerrapporterna ger uttryck för kunde – med hänsyn till det oftergivliga kravet på en fortsatt svensk neutralitet – försvåra förutsättningarna för oss att uppnå fullt medlemskap. Uppenbarligen fann sig den svenska regeringen efter sina sonderingar och efter fördjupade studier av de två rapporterna inte längre kunna utgå från, att den genom förhandlingar skulle kunna uppnå de neutralitetspolitiskt betingade undantag, som hela tiden varit förutsättningen för medlemskap. Sonderingarna hade gett vid handen att misslyckandet i detta avseende, som regeringen såg det, redan var ett fullbordat faktum.

Förhandlingarna i Bryssel får nu ske från en något ändrad utgångspunkt. I detta läge krävs energiska insatser från förhandlarnas sida med ett massivt stöd från regeringen och den allmänna opinionen i Sverige, om vi skall kunna uppnå nära, omfattande och varaktiga förbindelser med EEC – alltså det som är vårt officiellt fastslagna mål för arbetet.

Från regeringshåll tycks man ibland vilja göra gällande att det förhållandet att oppositionen nu utgår från det faktiska läge som skapats skulle innebära att regeringen över huvud taget inte får kritiseras för sitt sätt att hittills sköta EEC-frågan. Det kan hända att en och annan anser att det är ofint av oppositionen att kritisera regeringens sätt att sköta sina uppgifter. Vi tillhör inte dem. Vi har t. ex. kritiserat regeringen för att man inte i tid genom en breitt upplagd upplysningskampanj byggt upp en stark förhandlingsplattform. Grupper inom och utanför det socialdemokratiska partiet har ropat ut krav på totalt nej till EEC, och de har fått härja nästan ostört. Nu gäller att alternativet medlemskap för Sveriges del är avfört. Vi har konstaterat detta som ett politiskt faktum, och dagens debatt måste främst gälla framtiden.

Det kan inte nog understrykas att EEC-frågans betydelse för Sveriges del inte har minskat genom att alternativet medlemskap nu förts åt sidan som en form för en svensk anslutning. Regeringens besked har ju inte fört frågan om de nära, varaktiga och omfattande förbindelserna närmare en lösning för Sveriges del.

Flera gånger har vi fört fram kravet på en omfattande, konkret upplysningsverksamhet från samhällets sida. Det kravet har i går offentligt upprepat av herr Hedlund. Kan vi nu räkna med att regeringen tar sig samman och utnyttjar även de stora löntagarorganisationernas intresse av att få vara med och bredda denna information?

Om regeringen energiskt anstränger sig att uppnå vad man säger sig vilja nå, nära, omfattande och varaktiga ekonomiska förbindelser med EEC, innefattar det ju en svensk medverkan i tullunionen och den gemensamma jordbruksmarknaden. Det kan räkna med ett fortsatt stöd från folkpartiet.

Men även om jag menar att detta är ett mål som inte borde vara omöjligt att nå för skickliga förhandlare, som herrar Åström, Ryding och Backlund, förutsättes det ju att de har regeringen helt och fullt bakom sig. I det sammanhanget skulle jag vilja ta upp ett uttalande av utrikesministern från förra måndagen, som har väckt gensagor från bl. a. fackligt tjänstemannahåll. Jag utgår från att vad utrikesministern ville framhålla var att vår begäran om en tullunion skulle möta svårigheter från EEC-håll och att man fick vara beredd på att EEC skulle ställa villkor som vi inte kunde acceptera. Jag skulle sätta värde på om utrikesministern här inför riksdagen ville bekräfta att det enligt hans uppfattning inte är något motiv för att nu trappa ner våra ambitioner utan att det tvärtom ger oss anledning att driva våra synpunkter med kraft.

Man kan då inte i upplysningsarbetet inom Sverige bara uppehålla sig vid de delar av förhandlingskomplexet som hittills varit i förgrunden, t. ex. arbetsmarknadsfrågor, regionalpolitik, etableringsrätt och kapitalrörelser. Vi måste också trycka på vad som är särskilt nödvändigt att uppnå, utöver det grundläggande att inte stängas utanför tullmuren. Jag skulle vilja sammanfatta det i fem punkter.

För det första: *Lika möjligheter för de svenska företagen att konkurrera om den offentliga upphandlingen.* Med tanke på de verkligt stora belopp det här rör sig om vore det en betydande nackdel för det svenska näringslivet, om det skulle förhindras att konkurrera på lika villkor om dessa offentliga beställningar.

För det andra: *Etableringsrätten.* För att konkurrensjämlikhet skall råda måste svenska företagare ha möjlighet att på samma villkor som gäller företagare inom EEC starta tillverkning och försäljning inom EEC-området.

För det tredje: *Rätten till upplåning på lika villkor inom Gemenskapen.* Skall svenska företag kunna tillvarata de möjligheter som stormarknaden öppnar, behöver de också ha tillgång till EEC-ländernas kapitalmarknad. Det gäller inte minst de mindre och medelstora företagen, som vi ju inte själva har kunnat förse med tillräckliga löpande krediter. För dem är en snabb utbyggnad den första förutsättningen för att de skall kunna klara sig inom stormarknaden.

En fjärde punkt gäller *anslutningen till Gemenskapens patent-, konkurrens- och kartellagstiftning*. Vi vet att en utvidgad Europamarknad kommer att omfatta ca 260 miljoner människor. För de svenska företag som för sin framtid och utveckling är beroende av den marknaden är det väsentligt att veta att de på den här punkten kan räkna med samma behandling på EEC-marknaden om de är placerade i Sverige som om de ligger inom Gemenskapen. Annars tvingas ju fram en utbyggnad av svenska företag utanför Sveriges gränser.

Min femte och sista punkt gäller *det teknologiska samarbetet, standardiseringen och utbytet av sådana informationer som är avgörande för industripolitikens utformning*. Det här är frågor som upplevs som väsentliga inom hela näringslivet, av både företagare och löntagare.

Regeringen har, enligt min mening, hittills inte ansträngt sig tillräckligt för att ens hålla arbetsmarknadens och näringslivets organisationer väl informerade om de olika leden i den svenska EEC-politiken. Den rådgivande kommittén i integrationsfrågor, som tillkommit på regeringens eget initiativ, fick först i efterhand ta del av regeringens beslut att utesluta medlemskap från de tänkbara anslutningsformerna. Detsamma höll ju på att drabba utrikesnämnden, vilket var desto allvarligare, eftersom grundlagen faktiskt föreskriver att utrikesnämnden skall före regeringens avgörande höras – inte bara meddelas – i viktigare utrikespolitiska frågor.

Ansvar för att de förestående förhandlingarna med EEC förs till ett för Sverige lyckligt slut vilar främst på regeringen. Mellan partierna bör resonemang föras om bästa sättet att positivt informera inåt och utåt om de svenska önskemålen. Dokumentet från den 18 mars var mera inriktat på vad vi inte ville ha än vad vi bemödade oss om att nå. Är det klokt att låta det bli vårt sista brev till EEC?

Det vore än mer beklagligt om en fortsatt urholkning av den svenska förhandlingspositionen skulle ske, t. ex. på grund av okloka och oförsiktiga uttalanden av ledande företrädare för regeringspartiet. Regeringen bör i EEC-sammanhang visa större tilltro till sin förmåga att påverka verkligheten.

Jag vill understryka den vikt som vi i folkpartiet fäster vid att de lösningar som uppnås för Sveriges del kommer att ligga nära de övriga nordiska ländernas. Om det inte sker, kan några av grundstenarna i det nordiska samarbetet helt enkelt gå förlorade. Då måste man bemöda sig om att så positivt som möjligt utnyttja de nordiska regeringskontakterna. Från i sommar har vi ju här i Norden vårt eget ministerråd med arbetsuppgifter över nationsgränserna. Nordiska rådets senaste möte i Köpenhamn har gett detta ministerråd ett direkt mandat att agera både inom ramen för det nordiska ekonomiska samarbetet i sig och i förhållande till de förändringar som har med utvidgningen av Europamarknaden att göra. Den ministerkommitté, som hittills haft i uppgift att bevaka samordningen av våra förhandlingspositioner, har väl knappast utträttat någonting alls. Det nya ministerrådet måste givetvis ta all hänsyn till att de olika länderna har sina olika förhandlingspositioner – det har Nordiska rådet särskilt struket under – men har ändå fått ett direkt mandat genom samma rådsrekommendation. Det vore beklagligt om det

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

inte utnyttjades.

Innan denna rekommendation kunde antas med överväldigande majoritet var spännvidden i ständpunkter ganska avsevärd. Vi hade å ena sidan den dåvarande norske statsministern Borten, stödd av den svenska regeringen och hela Finlands delegation, som ville ge ministerrådet så liten kompetens som möjligt i samband med förhandlingarna om utvidgningen av EEC. På andra sidan stod den danska regeringen, stödd av de danska och norska socialdemokraterna. Herrar Kragh och Bratteli lade under själva rådsmötet ett yrkande som gick långt utöver det måttfulla förslag Bertil Ohlin och några danska och finländska rådsmedlemmar hade väckt i syfte att få ministerrådets ställning preciserad. Sedan dess har herr Bratteli som bekant blivit norsk statsminister.

Eftersom jag råkade få uppgiften att sammanjämka de skilda meningarna till vad som sedan blev Nordiska rådets beslut kände jag mig ha särskild rätt att fråga den svenska regeringen om den avser att lojalt följa rådets rekommendation, som den svenska delegationen röstade för. Herr Palme tänker väl inte hänvisa till sådana låtsaskonsultationer som han företog under en nattlig flygtur till Oslo sedan den svenska regeringen de facto hade ändrat den svenska förhandlingspositionen inför fortsatta resonemang i Bryssel. Min fråga gäller hur ni avser att utnyttja ministerrådet som samarbetsorgan, när det nu inte blir någonting av den tidigare så omtalade parallelliteten mellan våra samtal med EEC och med Norges och Danmarks förhandlingar. Hur tänker alltså den svenska regeringen bevaka det nordiska gemenskapsintresset i det här läget?

Från folkpartiet finner vi det både tilltalande och sakligt berättigat att den svenska regeringen i ord och handling tar hänsyn till Finlands önskemål om en EEC-anknytning som är förenlig med dess form av neutralitetspolitik. Vi har för vår del inbjudit de fyra liberala partier i Norden som vi har särskilt nära förbindelser med till ett möte i Göteborg om två veckor, med bl. a. den danske statsministern som deltagare. Det är vårt lilla försök att ge ett bidrag till att stärka de nordiska samarbetssträvandena i det nuvarande ömtåliga läget.

Finlands allt aktivare roll i det internationella samarbetet som förmedlare mellan Öst och Väst är — det vill jag understryka, herr talman — ett glädjande inslag i en på många punkter dyster världssituation. Att Helsingfors är platsen för en stor del av förhandlingarna om begränsningen av de strategiska vapnen, de s. k. SALT-förhandlingarna, att en framstående finländsk diplomat nu förs fram som en av kandidaterna till posten som FN:s generalsekreterare och att Finland kan bli forum för en europeisk säkerhetskonferens vittnar om framgångsrik finländsk diplomati.

Om en sådan säkerhetskonferens, med deltagande av USA och Canada som en av förutsättningarna, över huvud taget kan bli av är naturligtvis allttjämt osäkert. Det är ännu osäkrare om den kan bli meningsfull, men det är skäl att påminna om att t. o. m. den konservative brittiske utrikesministern nyligen påpekade att en sådan överläggning, inte minst genom de neutrala staternas medverkan, skulle kunna mildra de konfrontationer mellan öst och väst som pågått så många år.

Helt avgörande blir ju ändå om Berlinförhandlingarna mellan Sovjet,

Frankrike, England och USA och överläggningarna om mera detaljerade Berlinfrågor mellan Västtyskland och Östtyskland kan leda till resultat, när väl den sovjetiska partikongress är över som har legat som en sorts spärrkloss på vägen. Dessa Berlinförhandlingar är ju i sin tur avgörande för om regeringen Brandt-Scheel skall kunna föra fram Polenfördraget och Moskvaavtalet till ratificering i Bonn.

Alla spekulationer om att USA inte vill se en sådan ratificering och att Frankrike skulle beklaga om en avspänning i Europa kommer till stånd som inte är en direkt följd av fransk diplomati tycks vid en närmare granskning bli just – spekulationer. Hur mycket man än i Paris, London och Washington anser sig ha skäl att varna alla som ser för ljusblått på Sovjets vilja till verklig avspänning är det lyckligtvis ingen stormakt som tycks önska en återgång till det kalla krigets metoder och lägen.

Men en europeisk säkerhetskonferens kan väl heller inte hållas utan att maktbalansen på hela världsscenen blir dess inramning. Avspänningen i Europa är ju delvis resultatet av att krishärdar som de i Indokina, Pakistan, Främre Orienten, södra Afrika och Latinamerika inte i någon större utsträckning har tillåtits påverka relationerna mellan Europas länder. De krishärdarna är naturligtvis i sig fruktansvärt allvarliga, och att jag inte utförligare berör dem här i dag betyder på inget sätt att jag underskattar detta fruktansvärda allvar. – Kanske vill jag bara i förbigående tillfoga att jag i motsats till min företrädare i talarstolen, herr Antonsson, inte anser mig skickad att ge staten Israel politiska råd i dess mycket svåra läge.

Även om dessa krishärdar nu kan hållas utanför dagordningen på den tänkta konferensen och även om en säkerhetskonferens föregåtts av alla de detaljerade förberedelser som syftar till att göra den framgångsrik genom att hålla andra konfliktämnen borta, så kan ju en enda kris som blossar upp på annat håll i världen samtidigt med konferensen göra att den förvandlas till en oförutsedd världspolitisk konfrontation. Det fordras alltså utomordentligt många gynnsamma samverkande omständigheter för att den sedan mer än fem år omtalade europeiska säkerhetskonferensen skall kunna säkert bidra till att inte bara åstadkomma den sedan mer än 25 år fördröjda freden efter andra världskriget utan också förstärka den bräckliga fred som i praktiken arbetats fram.

Visst angår oss händelserna i Europa mera påtagligt än vad som sker i mer avlägsna delar av världen, även om den svenska regeringen kanske ibland vill blunda litet för det. Men ett försök till gradering av hur nära olika konflikter berör oss blir till sist ganska meningslöst. I dagens krympta värld är det svårt att peka ut den ena eller andra krisen och säga att den saknar allmänt internationellt intresse. Vi behöver inte hemfalla åt någon nationell beskäftighet för att konstatera att världens affärer angår oss, även när det som händer, händer långt från våra gränser. Vi har under efterkrigstiden sett hur rader av avlägsna och interna eller mellanstatliga konflikter kommit att utlösa stormaktspolitiska motsättningar med allvarliga konsekvenser för möjligheterna till fred och avspänning.

Därför måste vi av säkerhetspolitiska och ibland även av

Onsdagen den
31 mars 1971

*Utrikes- och hand-
delspolitisk debatt*

samhällsekonomiska skäl intressera oss också för världen utanför vår egen världsdel. Men det finns också ett annat och lika starkt skäl för ett internationellt engagemang. Man kan kalla det för ett värderingsmässigt eller ideologiskt skäl. Men vi får inte glömma bort att det är det som gör att vår neutralitet inte behöver döma oss till passivitet.

Här hemma betraktar vi politisk frihet, personlig integritet och varje människas rätt till en dräglig materiell standard som värden som vi kompromisslöst slår vakt om och betraktar som självklara mål i vårt samhällsbyggande. Men vi får inte se detta som exklusiva privilegier för det svenska folket. De tillhör de allmänmännsliga rättigheterna.

Visst tvingas vi att acceptera att förhållandena i andra delar av världen är annorlunda än våra egna. Vi kan inte fordra att våra krav på en utvecklad demokrati skall kunna uppfyllas i de delar av världen där analfabetism är vanligare än läskunnighet och där den ekonomiska utvecklingen ännu inte har kommit ens i närheten av det stadium där vi själva befann oss när tankar om massornas rätt till medbestämmande började förkunnas i vårt land. Lika litet kontakt med verkligheten skulle vi visa, om vi av u-ländernas politiker och samhällsekonomiska planerare som villkor för deltagande i fortsatt utvecklingsarbete skulle kräva att de måste kunna lösa de fördelningsproblem som alltjämt tillhör den politiska metoddiskussionens huvudfrågor här hemma hos oss.

Men vad vi måste kräva är en klar målsättning. Politiskt förtryck kan aldrig från våra liberala utgångspunkter accepteras som en metod i det politiska arbetet. Lika litet kan vi acceptera ett nonchalerande av kravet att allt samhällsbyggande måste utgå från den enskildes anspråk på en rättvis del av jordens resurser.

Ändå kan vi i dag se hur dessa grundläggande värderingar öppet äsidosätts, förhånas eller negligeras, mest öppet kanske i den sydafrikanska regimen rasåtskillnadspolitik.

För tio dagar sedan upplevde vi den elfte årsdagen av massakern i Sharpeville. Det var där den vita minoritetsregimens polis brutalt sköt ner ett 70-tal fredliga demonstranter och allvarligt skadade många fler. Vad dessa människor demonstrerade för var helt enkelt rätten att slippa bära pass i sitt eget land. Den händelsen väckte ett berättigat uppseende runt om i världen. Sydafrikakommittéer bildades, protester antogs, indignationen var våldsamt.

I dag talar inte så många så mycket om Sydafrika. Ändå är apartheidsystemet i dag minst lika grymt raffinerat som för elva år sedan. Därtill kommer att den sydafrikanska republiken ytterligare har stärkt sin ekonomi och sitt försvar. Pliktskyldiga fördömanden i Förenta nationerna har ackompanjerats av vapenleveranser och fortsatt ekonomiskt samarbete från de västliga stormakternas sida.

För tio år sedan blåste en förändringens vind över den afrikanska kontinenten. Det ena efter det andra av de europeiska kolonialområdena fick sin självständighet och är i dag aktiva och respekterade medlemmar i de fria nationernas samfund. Men de vita minoritetsregimerna i Sydafrika och Rhodesia förskansade sig bakom sin apartheid och sin militära övermakt. I dag har de upprättat ett intimt politiskt och militärt samarbete med Portugal och kolonierna Angola och Mozambique.

Vi har sett hur små länder i Sydafrikas omedelbara närhet som nu blivit självständiga får sin handlingsfrihet starkt begränsad i den sydafrikanska regimens skugga.

Vår slutsats av detta bör vara att göra det vi kan för att stärka de fria afrikanska staterna i ekonomiskt hänseende. Det har också från regeringens sida sagts vara det mest konstruktiva bidrag vi kan ge i kampen mot rasättskillnaden. En del har gjorts, väsentligt mer borde kunna göras, t. ex. när det gäller att öka vårt bistånd till Zambia och Botswana men också när det gäller att humanitärt stödja de motståndsrörelser som arbetar i Angola, Mozambique och Guinea Bissau.

Även på det rent politiska området finns utrymme för svensk aktivitet. Det finns nog medlemmar i det afroasiatiska blocket i FN som med viss besvikelse betraktat den passiva svenska hållningen när det gäller de koloniala frågorna. Vi har väntat på andras resolutionsförslag och – när de kommit – i regel tvingats säga nej, oftast i form av en nedlagd röst, därför att de har varit så ensidigt utformade.

Fr. o. m. i år är Sverige medlem av FN:s kolonialkommitté. Det ger oss nya möjligheter och ett särskilt ansvar att driva krav på konstruktiva insatser för att stödja de afrikanska folk som kämpar för sin frihet och som fört den kampen i förhoppning om hjälp från de stora och små länderna i väst de hört tala om frihet också som eget ideal.

Zambias president Kenneth Kaunda sade i en intervju för en tid sedan: "Tanken är avskyvärd, men jag kan se inte bara en rasistisk explosion framför mig utan också en ideologisk. Och jag fruktar att det till slut kommer att bli en kamp där västmakterna kommer att kämpa på rasisternas sida i Sydafrika mot det svarta folket under samma förevändning som i Vietnam, att det är mot kommunismen man värjer sig." Det vore fruktansvärt om han hade rätt.

Paralleller mellan världspolitikens konflikter, är naturligtvis alltid vanskliga att göra. De kan passa in i vissa ideologiska mönster, men inte alltid lika väl i verkligheten. Men det kanske ändå går att göra ett par jämförelser mellan södra Afrika och Indokina. I båda områdena handlar det om folk som ännu väntar på sitt nationella oberoende, i båda fallen är det stormakternas agerande som betyder mest för den riktning som händelseutvecklingen kommer att ta.

I förra årets utrikesdebatt om Vietnam konstaterade jag att vilken motiveringen för det amerikanska engagemanget än må ha varit kunde man då bara konstatera att resultatet blivit ett misslyckande och att en snabb amerikansk reträtt var den enda utväg som stod till buds.

Sedan dess har kriget utvidgats, först till Cambodja och sedan till Laos. Avsikten med dessa operationer sägs ha varit att stoppa den nordvietnamesiska infiltrationen och skapa bättre förutsättningar för den s. k. vietnamiseringen och för fortsatta hemsändningar av amerikanska trupper. Nu har det största partiet i USA, demokraterna, öppet underkänt den tankegången.

Vad krigsledningen inte heller den här gången gjorde klart för sig var att det inte finns någon militär lösning på problemen i Vietnam och övriga Indokina. Alla främmande trupper, alltså inte enbart de amerikanska, måste dra sig tillbaka. Laos och Cambodjas neutralitet

Onsdagen den
31 mars 1971

*Utrikes- och hand-
delspolitisk debatt*

måste respekteras av alla parter.

Vad vi tills vidare kan hoppas är att den mörka tid för demokratierna som -USA:s och andra västmakters engagemang i Indokina inneburit någon gång skall få ett slut, att de krafter i Amerika som vill demonstrera sitt lands storhet på andra områden än krigets snart skall få sin chans.

Men det finns som jag sade också andra förhållanden som engagerar oss; vi behöver inte söka oss till de afrikanska, asiatiska och amerikanska kontinenterna. Vi har dem på närmare håll. Vi kan glädja oss åt försöken till avspänning mellan de båda tyska staterna och mellan Öst- och Västeuropa över huvud taget. Vi kan hoppas att de ökade kontakter som den avspänningen kan leda till på sikt skall kunna stärka de krafter i Östeuropa som ännu inte resignerat inför det kommunistiska förtrycket. Då gäller det att inte slappna i kritiken av det politiska system i vilket detta förtryck är en ofrånkomlig del. De baltiska folkens tragiska öde får inte glömmas. Vi har sett försöken till revolter mot den systematiska bristen på politisk frihet i Tjeckoslovakien och hur dessa försök brutalt slagits ner av den sovjetiska övermakten. Polens arbetare har tvingat sina makthavare till eftergifter. Hur stora deras offer var får vi inte veta. Vi bevittnar med avsky ett annat inslag i den sovjetiska maktutövningen: antisemitismen, som ju förekommer även i Polen.

Judarna i Sovjet har inte bara berövats de demokratiska rättigheter vi anser självklara. De rättigheterna har ingen i Sovjet. Men judarna utsätts dessutom för den sorts diskriminering som traditionellt hör antisemitismen till: stängda synagogor, förbud att undervisa och trycka tidningar på det judiska språket, trots att andra nationella minoriteter har dessa rättigheter. Man skrämmer och hotar judar med politiska rättegångar, försvagar deras kulturliv, driver kampanjer mot dem i tidningar och böcker.

Några säger att det här är "antisionism", en del av propagandan mot Israel och en del av konflikten i Mellersta Östern. Alldeles bortsett från att den propaganda mot Israel som pågår i Sovjet är motbudande och försvårar en fredlig lösning är det inte sant att den antijudiska kampanjen "enbart" är antisionism. Sättet att spela på stämningar och fördomar av samma slag som utnyttjades i 1930- och 1940-talets Nazityskland är alldeles för påtagligt, tonfall och generaliseringar om judarnas egenskaper alltför lika dem vi mötte under Europas mörkaste år i detta sekel.

Antisemitismen är en vidskepelse som alla samvetsbundna demokrater i alla länder måste ta avstånd från och aktivt motverka. Tre miljoner judar i Sovjet måste känna att de har omvärldens stöd.

Herr talman! Brott mot de mänskliga rättigheterna måste angå oss varhelst i världen det sker – i form av judeförföljelser i Sovjet eller skandalrättegångar mot oppositionsmän i Spanien, på det sätt de dagligen demonstreras av militärjuntan i Grekland eller när de tar sig uttryck i förföljelser av indianer och oppositionella av olika folkgrupper i Brasilien.

Det kan vara bekvämt att dra sig undan med hänvisning till att Sverige är ett litet land med litet inflytande över världshändelserna. Ibland hittar vi andra ursäkter för bristen på engagemang; att vi först skall sopa rent för vår egen dörr eller att vi inte kan rikta vår kritik österut utan att i samma ögonblick rikta den åt väster eller vice versa.

Naturligtvis skall vi inte glömma bort att vi är en liten stat med egna intressen att bevaka i ett spel där det är de stora som bestämmer, och vi får inte glömma att vi själva inte är felfria.

Tidpunkt och ordval i det diplomatiska samarbetet är betydelsefulla. Vad årets utrikesdeklaration säger om vår plikt att skydda och respektera de utländska ambassaderna och representanterna är, sett ur det perspektivet, kanske ännu betydelsefullare än fjolårets improviserade ord om lymlar.

Mot bakgrunden av vad jag nyss sade om att vi själva inte är felfria kan vi gott kosta på oss litet inre ödmjukhet i själva sättet för vårt utrikespolitiska agerande. Men vi får inte låta oss skrämmas till tystnad. Det är en oacceptabel tanke att vi av omsorg om vissa handelsförbindelser eller för att få en klapp på axeln av någon utrikesminister i ett stort land skulle underlåta att säga vår mening i frågor som djupt engagerar stora delar av svenska folket. Vi har rätt att bevaka våra intressen, men vi har också skyldighet att försvara de värden som vi tror på.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Regeringens plötsliga "kovändning" i EEC-frågan har åtminstone haft det goda med sig att Sveriges Europapolitik har fått sin givna plats i riksdagens utrikesdebatt. Europapolitiken får för vårt lands vidkommande inte enbart vara begränsad till frågan om vad vår utrikespolitiska handlingsfrihet medger eller inte medger – den har en klart positiv betydelse långt därutöver.

Låt mig emellertid, herr talman, innan jag utvecklar den tankegången, inskjuta några kritiska synpunkter på regeringens sätt att handlägga och inför riksdagen redovisa utrikespolitiska frågor.

I många utrikespolitiska debatter har företrädare för såväl regeringsbänken som oppositionssidan betygat det värdefulla och önskvärda i att hålla utrikes- och säkerhetspolitiken utanför de partipolitiska motsättningarna.

I deklamationer till omvärlden har man också genomgående brukat förfäktat den gemensamma grundsyn som omfattats av i varje fall de demokratiska partierna. "Neutralitetstraditionen är så starkt förankrad i vår historia och i folkopinionen att varje försök att frångå den skulle möta ett överväldigande motstånd", framhöll utrikesminister Torsten Nilsson för några år sedan. Men just den omständigheten att grundsynen är så allmänt omfattad har ibland frestat till partipolitiska misstänklighetsgöranden. Det har framstått såsom opportunt och tacksamt att i vissa inrikespolitiska lägen ifrågasätta meningsmotståndarnas neutralitetspolitiska renlärighet. Man har så att säga försökt spela över bollen på den andres planhalva, och en inledd sakdebatt har förvandlats till en diskussion om utrikespolitisk trovärdighet. I längden kan en sådan debatteknik inte gagna vårt land. Den kan ge anledning till missförstånd, inte bara inom landet utan också i den omvärld vars tilltro till vårt konsekventa utrikespolitiska handlande med rätta anses betydelsefull.

Den centrala instansen för utrikespolitiska överläggningar är vid sidan av riksdagen utrikesnämnden. Den tillkom 1921 och firar i år 50-årsjubileum. Det var framför allt socialdemokraterna som verkade för nämndens

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

tillkomst. De ansåg att vårt land behövde en mer öppen utrikespolitik och diplomati än den som tidigare hade utövats. Även oppositionspartierna borde få, menade man, tillfälle att göra sina röster hörda och få inflytande på besluten.

Regeringsformens bestämmelser om att rådplägning bör i alla utrikesärenden av större vikt äga rum före avgörandet korresponderar med dessa önskemål. Ordet "bör" hänför sig uteslutande till den omständigheten att rådplägning inte alltid kan hinnas med då det gäller ärenden av synnerligen brådskande beskaffenhet. Nämnden har alltså, med den här angivna begränsningen, en rätt att bli hörd i viktiga ärenden. Begreppet "rådplägning" antyder överläggningar i sak. Regeringsformen utgår alltså ifrån att regeringen skall fatta sitt beslut efter ärendets behandling inför nämnden och under intryck av de meningar som framförs där. Herr Hclén var inne på den frågan, om jag inte hörde fel.

I varje fall tidigare torde utrikesnämnden ha fungerat i överensstämmelse med detta. Efter hand tycks emellertid den socialdemokratiska regeringen ha tagit allt mindre hänsyn till regeringsformens regler och tanken bakom dem. Det mest upprörande exemplet på nonchalans mot riksdagen har vår minoritetsregering visat just i dessa dagar. Först fick svenska folket och riksdagens ledamöter i TV höra att regeringen redan hade beslutat att inte längre förhandla med EEC om svenskt medlemskap. Statsministern skulle ha för avsikt att kungöra beslutet i ett tal inför Stockholms arbetarkommun. Vid direkta hänvändelser till statsministern avböjde denne att dementera uppgifterna. Det hade varit lätt att göra det, om de hade varit felaktiga.

Den indiskretion som Sveriges Radio förmedlade till svenska folket hade emellertid den fördelen med sig att den framtvungade utrikesnämndens sammankallande, och blott därigenom förhindrades att ett för vårt lands ekonomi och ställning i Europa avgörande beslut delgavs riksdagen och svenska folket genom ett statsministertal på ett internt partipolitiskt möte.

Men beslutet i denna fråga var ett fullbordat faktum redan vid utrikesnämndens sammanträde. Regeringen har, sägs det uttryckligen i den handelspolitiska deklarationen, redovisat sitt ställningstagande inför nämndens sammanträde. Det förfaringsätt som regeringen har velat tillämpa vittnar om hur ett långt maktinnehav kan avtrubba respekten för demokratiska spelregler och för stadganden i vår konstitution. Jag tycker att det finns anledning för riksdagen att protestera mot att riksdagens medinflytande på detta sätt sätts ur spel.

Herr talman! Jag inledde detta anförande med att konstatera att Europadebatten i vårt land i hög grad har begränsats till en diskussion om de ekonomiska fördelar eller nackdelar som skulle kunna bli en följd av Sveriges anknytning i en eller annan form till den Europeiska Gemenskapen. Jag tänker inte i första hand på den bedrövliga och ovederhäftiga EEC-fientliga propagandan som bedrivs i Aftonbladet och på andra håll hos kfml och vpk på den yttersta vänsterkanten. Även i mera vederhäftiga debatter överväger benägenheten att bedöma varje företeelse i EEC och varje nytt drag i dess utveckling ur en snäv och kortsynt nationalegoistisk synvinkel.

Regeringens handelspolitiska deklaration präglas av samma grundsyn. Den är negativ. Den saknar en klar politisk vilja att förutsättningslöst och i positiv anda pröva möjligheterna till intimast möjliga anslutning. I de fall då tveksamhet kan anses föreligga beträffande den framtida utvecklingen – och det kan det på många punkter – är tolkningen och slutsatserna i regel negativa. Varje kritisk läsare måste bibringas den uppfattningen att regeringen koncentrerar sitt intresse på att frammana svårigheter och hinder.

Av ett folk som i varje fall ger sig sken av att vara så utrikespolitiskt upplyst som det svenska borde man kunna förvänta sig att EEC:s mål och strävanden någon gång bedömdes från europeisk synpunkt mot bakgrunden av det faktum att Sverige är *ett* land i det demokratiska Europa och att det som är till gagn för Europa rimligtvis också måste vara till fördel för Sverige. Även här hade herr Helén synpunkter som jag kan ansluta mig till.

I sin deklaration i Bryssel den 10 november gjorde regeringen -- det skall gärna medges -- vissa ansatser att anlägga ett vidare europeiskt synsätt på EEC. Det tycks tyvärr ha stannat därvid. I deklarationen uttryckte regeringen en förhoppning om att förhandlingarna med EEC skulle "leda till en uppgörelse som tillfredsställer båda parternas väsentliga intressen och på så sätt bidrar till samarbetet för fred, framsteg och större enighet mellan de europeiska folken". Regeringen talade realistiskt och erkännansamt om vad Gemenskapen har uträttat för freden och samarbetet och konstaterade att "en anda av försoning håller på att växa fram mellan de europeiska folken".

Så lät det alltså när regeringen framträdde inför europeiskt forum i Bryssel. Men för hemmaplandsdebatten tycks sådana här, låt mig kalla dem europeiska tankegångar vara bannlysta. Här hemma tycks det av olika skäl vara lämpligare att anlägga ett slags grodperspektiv på de europeiska samarbetssträvandena, ett perspektiv anpassat efter dem som, för att fullborda liknelsen, kväker mest och värst.

Det finns skäl att nu, då den nya enkammarriksdagen första gången debatterar Europasamarbetet, påminna om att EEC måste bedömas med utgångspunkt från vad de tre Gemenskaperna betyder och kan komma att betyda för utvecklingen i hela Europa och därmed direkt och indirekt också för vårt land.

Låt mig då påminna om det ofta fördolda faktum – det ofta glömda faktum – att den första av de tre Gemenskaperna, kol- och stålunionen, grundades med den klart uttalade avsikten att göra ett framtida krig mellan Frankrike och Tyskland "inte bara otänkbart utan också praktiskt omöjligt", för att använda Robert Schumans egna ord.

Det målet har nu uppnåtts. Frankrike och Västtyskland är genom kol- och stålgemenskapen och genom EEC så sammanflätade att ett krig mellan dem nu kan sägas vara otänkbart och praktiskt omöjligt. Därmed har *ett* av de spänningsförhållanden eliminerats som var en starkt bidragande orsak till både första och andra världskriget, och det kommer även oss till godo. Kol- och stålgemenskapen och EEC verkar i alla europeiska länders intresse, alltså även Sveriges.

Men låt mig gå vidare!

EEC har under senare år börjat föra en målmedveten ekonomisk Medelhavspolitik. Speciella arrangemang eller avtal har träffats eller är föremål för behandling med länderna runt Medelhavet med det klart uttalade syftet att öka handelsutbytet och det industriella samarbetet. Det gäller Spanien, Jugoslavien, Grekland, Turkiet, Libanon, Israel, Egypten, Cypern, Malta, Tunisien, Algeriet och Marocko. De enda Medelhavsländer som ännu inte har dragits in i eller är i färd med att dras in i detta ekonomiska samarbete med EEC som kärna är Syrien och Libyen. Men mycket tyder på att de kommer med, de också.

De flesta av dessa länder kämpar med ekonomiska svårigheter. De är fattiga och industriellt efterblivna. Mellan flera av dem råder historiskt betingade motsättningar. Deras ekonomiska standard skall nu höjas med EEC:s hjälp. Detta förväntas så småningom få till följd att även de politiska, nationella motsättningarna kan tonas ner. Det finns exempel härpå. EEC har verksamt bidragit till att de forna arvförädlarna Italien och Jugoslavien försonats. Officiellt bekräftades detta genom den italienske presidentens besök i Jugoslavien hösten 1969 och president Titos återbesök i Italien i dagarna.

Det är inte bara i fråga om försoningen mellan Frankrike och Tyskland, inte bara genom sin Medelhavspolitik som EEC spelar en viktig roll som en fredsfrämjande och stabiliserande faktor i den europeiska utvecklingen. Det gäller också avspänningen mellan Öst- och Västeuropa, ett faktum som vi har alltför lätt att glömma bort här hemma.

Det är ännu för tidigt att uttala sig om huruvida de här strävandena kommer att leda till mera märkbara resultat inom de närmaste åren. Just nu ser det ut som om Willy Brandts östpolitik hade kört fast på svårigheterna att få Sovjetunionen och Östtyskland att gå med på en rimlig lösning av Berlinfrågan.

I remissdebatten i januari påminde jag om att förhandlingarna om tillfarten till Berlin, om förbindelserna mellan människorna i de två stadshalvorna och om Berlins status som del av Västtyskland hittills varit helt resultatlösa. Vid inte mindre än ett dussin sammanträden under det gångna året, påminde jag om, hade de fyra stormakterna sökt nå en lösning utan resultat, trots att en uppmjukning i Berlinfrågan uttryckligen gjorts till förutsättning för västtysk ratificering av Sovjetavtalet och avtalet med Polen. Jag hänvisade också till de kritiska utrikespolitiska bedömare som gjort gällande, att avspänningen i Europa bara var skenbar, att den var ett uttryck för en ny taktik från Sovjetunionens sida, påverkad av det ideologiska och militära hotet från Kina, de svårlösliga ekonomiska problemen, med vilka östblockets stater brottas och vilka helt enkelt tvingat fram behov av ekonomiskt samarbete med västsidan. Bakom avspänningsåtgärderna skulle också kunna ligga långsiktiga strävanden från östsidan att isolera Förenta staterna, att minska NATO-sammanhållningen och att ge Sovjet större rörelsefrihet på andra fronter.

De här bedömarna har då särskilt pekat på den pågående uppladdningen i Mellanöstern och den sovjetiska uppbyggnaden av nya baser kring Medelhavet. Globalt sett, menar dessa människor, skulle alltså motsättningarna bestå eller till och med vara hårdare nu än tidigare, även om en lokal uppmjukning tycktes kunna registreras på det europeiska

avsnittet.

Det är, herr talman, naturligtvis svårt att dra säkra slutsatser av de här motsägelsefyllda bedömningarna, och det är också för tidigt. Men pessimismen dominerar mer i dag än den gjorde i januari. Så långt kan man emellertid fortfarande sträcka sig som till att ge förbundskansler Willy Brandt det erkännandet att han tagit aktningvärda initiativ till en normalisering av förhållandet mellan tyskarna och deras forna fiender i Östeuropa. De avtal som i höstas undertecknades mellan Västtyskland, Sovjetunionen och Polen och de förhandlingar som i dagarna har börjat mellan Västtyskland och Tjeckoslovakien borde skapa vissa förutsättningar för avspänning och ekonomiskt samarbete.

Om man vågar sträcka sig så långt som dagens utrikespolitiska regeringsdeklaration och rubricera den här nya kursen som vittnande om "klart verklighetssinne", kan naturligtvis vara föremål för delade meningar och är det i varje fall i Västtyskland. Ratificeringen är som sagt ännu inte ett faktum, något som föranledde hård kritik från den sovjetiske partisekreteraren Brezjnevs sida så sent som i går. Så länge de här frågorna inte funnit sin lösning lär den i regeringsdeklarationen apostroferade säkerhetskonferensen inte heller kunna komma till stånd.

Nå, vad spelar nu EEC för roll i den här händelseutvecklingen?

Det är i egenskap av medlem av EEC som Västtyskland fått en så stark och bred förankring i Västeuropa, fått en sådan pondus att det kunnat förhandla som jämbördig part med Sovjetunionen och de östeuropeiska kommunistländerna. Talesmän för den socialdemokratiska västtyska regeringen har gång på gång betonat, att det finns ett direkt samband mellan å ena sidan Bonnregeringens möjligheter att föra en försonlig östpolitik, å andra sidan det faktum att Västtyskland är fast sammansvetsat, inte minst genom EEC, med de västeuropeiska demokratierna.

Möjligheterna till en verklig avspänning på sikt i Europa måste – som jag också framhöll i årets remissdebatt – ses mot bakgrunden av de dominerande utvecklingstendenserna i västra och östra Europa. I väst flätas länderna samman i ett allt intimare samarbete. Det tar sig bl. a. uttryck dels i fördjupningen av Gemenskapen mellan EEC-ländernas medlemmar, dels i strävanden att utvidga Gemenskapen genom att nya västeuropeiska länder ingår som medlemmar och andra inleder ett närmare samarbete i andra former med EEC. I öst domineras utvecklingen av såväl Sovjetunionens som de östeuropeiska kommunistländernas växande svårigheter att bemästra de problem som skapas genom jordbrukets mekanisering och nödvändigheten att finna sysselsättning i effektivt arbetande industriföretag för den härigenom överflödiga arbetskraften. Bristen på kapital, bristen på teknik, industriell kapacitet och lämpliga administratörer samt framför allt de olägenheter som den tungrodda och hårt centraldirigerade ekonomin orsakar försvårar i hög grad den nödvändiga industrialiseringsprocessen i Östeuropa.

Dessa skiftande tendenser i utvecklingen på olika håll har emellertid en gemensam nämnare i strävandena på ömse sidor att stärka ekonomin och höja folkens levnadsstandard. I utvecklingens riktning ligger ett omfattande ekonomiskt samarbete inom hela Europa. Behovet härav utgör en av orsakerna till att såväl Sovjetunionen som de östeuropeiska

kommunistländerna visar sig alltmer angelägna att normalisera förhållandet till Västtyskland. Processen har redan inletts som vi vet. Jag kan peka på det sällsamma förhållandet att det mest privatkapitalistiska av alla europeiska storföretag – Fiatverken – redan försett Jugoslavien med, som det heter, en jugoslavisk folkbil. Samma företag är nu i färd med att hjälpa till att skapa en rysk folkbil. Den nye polske kommunistledaren Gierk har lovat de missnöjda massorna i Polen att de skall få en polsk folkbil, varvid han av allt att döma räknar med hjälp från någon eller några av de stora västtyska bilfabrikanterna.

Det här är bara detaljer i det stora skeendet, men de är belysande. Bilismen i östländerna, för att ta bara det exemplet, kan inte förverkligas utan de europeiska västländernas hjälp.

Men Moskva betraktar fortfarande EEC med misstro. Ett genom EEC förstärkt Europa står i strid med Sovjets utrikespolitiska strävanden. Varken Sovjetunionen eller andra kommunistländer har med undantag av Jugoslavien ackrediterat ambassader hos EEC-myndigheterna i Bryssel. Men det finns skäl att fråga sig om inte inställningen till EEC kommer att ändras redan under de närmaste åren.

I det ekonomiska samarbete mellan öst och väst i Europa, som de västtyska avtalen med Moskva och Warszawa och snart kanske också med Prag och Budapest banar väg för, är Västtyskland tills vidare förhandlingspart för östländerna. Men Västtyskland är en del av EEC. Om några år kommer den västtyska handelspolitiken att utformas gemensamt med de övriga EEC-länderna. EEC blir då automatiskt den stora västliga parten i det öst-västliga ekonomiska samarbete som nu avtecknar sig vid horisonten.

Även om det kan ta tid innan den på status quo-politik inriktade tunga sovjetiska diplomatin ändrar ståndpunkt – ibland har det trots allt gått förvånande snabbt -- kan det mycket väl tänkas att såväl ryssarna som östeuropeerna i övrigt snart finner det lättare att ha med EEC än med enbart Västtyskland att göra. Länderna i öst har som sagt ännu inga ambassader ackrediterade hos EEC, men det är ingen hemlighet att deras Brysselambassader har börjat att bygga ut särskilda EEC-avdelningar. Vid en given tidpunkt kan dessa lätt göras till självständiga missioner, ackrediterade hos EEC-myndigheterna.

Herr talman! Jag sammanfattar: EEC har spelat en avgörande roll för försoningen mellan Frankrike och Tyskland. EEC börjar spela en betydelsefull roll för en höjning av Medelhavsländernas ekonomiska standard och därmed också för en utjämning av tidigare motsättningar dem emellan. EEC kan komma att spela en stor roll i strävandena att normalisera förhållandet mellan öst och väst i Europa. Allt detta bör man ha klart för sig om man vill ha en riktig bild av EEC. Det är inte minst betydelsefullt för vårt land, som med sitt utsatta läge mellan de två ideologiskt och militärpolitiskt skilda blocken har ett starkt intresse av alla strävanden som kan bidra till att stabilisera freden i Europa. Någon gång borde även Sverige kunna betrakta EEC icke blott som en organisation som skulle kunna förorsaka oss vissa ekonomiska fördelar eller nackdelar utan även som ett väsentligt led i de europeiska och därmed också de internationella avspänningssträvandena. Men härav

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

återfinns i stort sett intet i regeringens passivt slätstrukna Europadeklaration.

Bakom integrationsarbetet i Europa ligger en strävan att hävda Europas ekonomiska intressen gentemot den amerikanska stormarknaden i väst och den sovjetryska i öst. Europa framstod en gång som ett alternativ till godtagandet av "amerikansk kapitalism" eller "sovjetisk diktatur". I ett längre perspektiv kommer även in i bilden den nya ekonomiska stormakt, som nu växer fram i Stillahavsområdet, nämligen Japan.

Att de små länderna i EEC förefaller mer intresserade av ett långtgående integrationsarbete än de stora beror alltså inte enbart på dyrköpta politiska erfarenheter om oförmågan att hävda nationella intressen vid konflikter mellan de stora, utan också på att de insett nödvändigheten att samarbeta, att gemensamt utnyttja de ekonomiska resurserna för att möta utmaningen från Amerika, Sovjetunionen och Japan. Ju större framgång de europeiska enhetssträvandena når, desto större blir på lång sikt förutsättningarna för ett ekonomiskt oberoende och neutralt Europa mellan giganterna i väst och öst. Att efter måttet av förmåga medverka i sådana strävanden borde framstå som naturligt för vårt land. Vi har alltså allt intresse av att inom de gränser vår utrikespolitik utstakar ge vårt aktiva stöd åt denna målsättning på samma sätt som Danmark och Norge.

Att understryka detta innebär självfallet inte – och det är kanske säkrast, herr talman, att framhålla det – att vårt land under återopande av det långsiktiga värdet av det gemensamma europeiska integrationsarbetet skall förändra sin utrikespolitik. Men det föreligger i dag ett klart behov att gentemot alla de högtalande aktivistgrupper, som gör gällande att Europasamarbetet står i strid med svenska intressen, hävda att motsatsen är fallet. En bättre förståelse härför skulle gagna debatten. Och vårt land. Opinionsbildningen här hemma och det sätt på vilket den avspeglas är icke utan betydelse för dem utanför våra gränser, som skall förhandla med oss om "de nära, omfattande och varaktiga förbindelser" med Europa, som även regeringen alltjämt säger sig eftersträva.

Inte minst vanställd är den illvilliga och okunniga, politiskt betingade argumentation, som gör gällande att Europagemenskapen är "ett direktörernas och kapitalisternas redskap", inrättat för att gagna internationella finansintressen på löntagarnas bekostnad. Den ekonomiska utvecklingen som EEC syftar till motiveras tvärtom av krav på en snabbare välståndsökning för de europeiska folken, vilka som bekant – precis som värt – främst består av löntagare. De senaste årens snabba höjningar av de europeiska reallönerna beror till stor del just på EEC-samarbetet.

Insikten härom har, som väl kammarens ledamöter borde känna till, lett till att de fackliga organisationerna i Västeuropa ställt sig alltmer positiva till EEC-samarbetet. Den fria fackföreningsinternationalen, FFI med 12 miljoner medlemmar – bland dem svenska LO och TCO – är socialdemokratisk. Den kommunistiska fackliga världsfederationen – FVF – har 5 miljoner medlemmar. De av den katolska kyrkan ursprungligen grundade fackföreningarna, som tillhör Arbetarnas världsfederation – AVF – har 2,3 miljoner medlemmar. Av dessa organisa-

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

tioner har de socialdemokratiska och kristliga hela tiden varit klart positiva till EEC. De från början negativa kommunistiska organisationerna har nu börjat vackla. Den italienska kommunistdominerade organisationen med sina 3,5 miljoner människor och de franska kommunisternas fackförbund håller på att tänka om. Det franska förbundet har i dag två ledande män i EEC:s viktiga ekonomiska och sociala kommitté.

Det fackliga intresset beror naturligtvis på behovet av medinflytande vid den internationalisering av den industriella produktionen som oavbrutet pågår i alla stater, Sverige inte undantaget. Löntagarorganisationerna måste kunna bevaka sina medlemmars intressen vid eventuella arbetskonflikter, något som framför allt den norske LO-chefen Tor Aspegren – själv övertygad anhängare av norskt medlemskap i EEC – brukat åberopa som motiv för ett utvecklat samarbete över gränserna.

Herr talman! Det parti jag företräder har starkt kritiserat regeringen för dess åtgärd att på grund av sina egna inrikespolitiska svårigheter bryta den förhandlingsordning den själv förordat gentemot inte bara EEC-staterna utan även andra anslutningssökande stater. Vi hävdar, att förklaringen från Sveriges sida i nuvarande förhandlingsläge, att Sverige inte längre önskar medlemskap i EEC, är ägnad att skada både vårt lands och Europas intressen. De övriga borgerliga partierna tycks ha godtagit regeringens handlande. Om jag bortser från kommunisterna, som av andra bevekelsegrunder vill gå längre i sin negativa attityd till det demokratiska Europa, står moderata samlingspartiet alltså ensamt i oppositionsställning i den här frågan.

Vi är självfallet klart medvetna om att frestelsen kan vara stark, i varje fall inom regeringspartiet, att söka göra debatten om regeringens handlingssätt till en fråga om Sveriges neutralitet. Det kommer *inte* att lyckas, eftersom moderata samlingspartiet i sak inte intar någon annan ståndpunkt än den regeringen själv drivit sedan 1967, nämligen att formerna för svensk anslutning icke kan avgöras, förrän realförhandlingar ägt rum i Bryssel och frågan om Storbritanniens, Norges, Danmarks och Irlands anslutning förts fram till ett avgörande.

Regeringen har nu formellt grundat sitt ändrade ställningstagande på att vår utrikespolitiska handlingsfrihet till följd av EEC:s beslut rörande Davignon- och Wernerrapporterna skulle så klart begränsas, att en oberoende neutralitetspolitik inte längre skulle kunna upprätthållas. Beslutet rörande Davignonrapporten förelåg som bekant innan regeringen avgav sin framställning den 10 november 1970 och Wernerrapporten har sedan dess berövats det mesta av sin ursprungliga substans. Då regeringen det oaktat plötsligt funnit, att medlemskap i EEC vore oförenligt med vår alliansfria politik borde – menar regeringen – ett klarläggande från svensk sida ske så snabbt som möjligt och förhandlingarna i Bryssel inriktas på andra med Sveriges intressen förenliga anslutningsformer.

Herr talman! Jag skall – även om det vore frestande – inte här nagelfara regeringens analys av vad som förekommit sedan den 10 november, inte heller de långtgående slutsatser som den anser sig kunna dra av händelseutvecklingen. Jag begränsar mig till några allmänna iakttagelser.

Det är för det första utomordentligt vanskligt att dra säkra slutsatser

om den långsiktiga innebörden av det begränsade, frivilliga samarbete, som EEC:s beslutande organ hittills tagit ställning till på grundval av de berörda rapporterna. Tolkningen av vad som skett och vilken bundenhet som detta kan komma att innebära på sikt är föremål för delade meningar – även bland FEC-staterna. Läget i dag är över huvud taget ovisst. Än osäkrare är bedömningen av hur samarbetet i fortsättningen kan komma att utvecklas.

Det gäller – framhöll den franske presidenten vid en presskonferens helt nyligen – att göra framsteg i verkligheten och inte med fraser. Det är bättre, sade han, att beslutsamt genomföra den första, den helt frivilliga, etappen i det ekonomiska och monetära samarbetet än att utväxla teoretiska anföranden om vad som kommer att inträffa – kanske, om allt går bra – från och med 1980. Och president Pompidou strök starkt under, att de slutliga besluten i Europasamarbetet endast kunde fattas "enhälligt". Ingen kunde alltså tvingas vara med.

För det andra: Internationellt samarbete är, som jag tror vi alla vet, mer än något annat bekransat med dekorationer, visioner och ofta till intet förpliktande uttalanden och önskemål. Det gäller inte minst i fråga om Europasamarbetet, som avser människor och nationer, vilka mot bakgrunden av gångna århundradens konflikter och problem kräver ett starkare, enigare och bättre Europa. Det är därför desto mer väsentligt att våra analyser av vad som sker och kommer att ske baseras på fakta och icke – för att citera Pompidou – på fraser och att våra slutsatser icke får påverkas av förutfattade farhågor eller önsketänkande.

För det tredje: Om man i de hittillsvarande besluten *vill* vara negativ och se avgörande hinder för en oberoende svensk utrikespolitik, låter det sig naturligtvis göra – det skall jag gärna erkänna. Går man till verket från en mera positiv utgångspunkt, blir emellertid slutsatserna andra. Det är framför allt därför som reella förhandlingar rörande behövliga och möjliga undantag från Davignon- och Wernerrapporternas eventuella förpliktelser och Romfördragets bestämmelser är så betydelsefulla. Och det är därför som regeringens steg att utan några som helst överläggningar utesluta svenskt medlemskap är så anmärkningsvärt.

Moderata samlingspartiet har aldrig gjort gällande att svenskt medlemskap i EEC är utan vidare förenligt med vår alliansfria politik. Vi har däremot sagt att klarläggande av *om* detta är möjligt måste bli beroende av realförhandlingar och att sådana bäst skulle kunna komma till stånd efter en ansökan från svensk sida om medlemskap men med utrikespolitiskt betingade förbehåll. Vad som nu inträffat bekräftar att den av oss tidigare förordade proceduren hade varit den riktiga. Vi hade då inte behövt råka i den situationen att utan föregående realförhandlingar utesluta medlemskap.

Regeringens åtgärd är inte ägnad att befästa förtroendet för vårt utrikespolitiska handlande. Det kan inte vara ägnat att stärka förhandlingspositionen att byta ståndpunkt innan den procedur genomförts som regeringen själv påfordrat. Och inte gör regeringens representanter saken bättre med att nu träda upp och inför häpnadslagna lyssnare förklara att de redan 1967 inte räknade med medlemskap som en möjlig anslutningsform, i strid med vad regeringen då själv deklarerade. Att dessutom

tilltron till vårt lands ekonomi och till de stabila arbetsmarknadsförhållandena fått sig en ordentlig knäck under det senaste året bidrar inte heller till att förstärka vårt förhandlingsläge. Än bräckligare blir det genom bristen på fast underlag för en bedömning av andra möjliga anslutningsformer, ägnade att – som det heter i deklarationen – åstadkomma så ”nära, varaktiga och omfattande förbindelser” med EEC som möjligt. Bland annat saknas erforderligt material som belyser vilka konkreta olägenheter för vårt näringsliv och därmed också för vårt folkhushåll i dess helhet som kan uppkomma vid olika slags anslutningsalternativ.

Ett ytterligare starkt skäl för en avvaktande hållning utgör självfallet den omständigheten att Storbritanniens och våra skandinaviska grannars ansökningar ännu inte slutbehandlats. Det är alltså inte alls uteslutet att den av dessa länder eftersträlvade integrationen inte kommer till stånd och att EFTA-samarbetet därigenom fortsätter i stort sett i hittillsvarande former. En avvaktande hållning från Sveriges sida skulle i så fall ha förebyggt det misstroende, de missförstånd och de olägenheter i övrigt som Sveriges plötsliga drastiska åtgärd nu kan ha föranlett. För det nordiska samarbetet måste det här plötsliga avhoppet från tidigare förhandlingslinjer utgöra en påfrestning. Det är alldeles oundvikligt, vad man än säger.

Att den svenska helomvändningen vidare, herr talman, inte kan vara ägnad att stimulera den svenska industrins investeringsbenägenhet på hemmamarknaden är uppenbart. Under årets tre första månader torde kunna konstateras att intresset att göra nya industriella satsningar långt ifrån motsvarade de av finansministern i årets finansplan redovisade förväntningarna. För de företag som i väntan på framsteg nere i Bryssel förhållit sig avvaktande i valet mellan investeringar här hemma och investeringar inom den Gemensamma marknaden måste regeringens ändrade förhandlingspolitik självfallet öka intresset för utlandsinvesteringar.

Herr talman! Jag vidhåller att det vid ett försök att analysera regeringens bevekelsegrunder inte är möjligt att urskilja några andra motiv än dess inrikespolitiskt grundade farhågor för att den europafientliga opinionen skulle kunna ytterligare försvaga en redan förut svag regerings ställning. Den negativa opinion som tagit sig uttryck i ett flertal motioner till de i dagarna avhållna socialdemokratiska distriktsmötena runt om i landet har uppenbarligen ansetts vara så stark att regeringen funnit sig tvingad att så snabbt som möjligt pacificera det värsta motståndet. Genom att öppet offra alternativet medlemskap har regeringen så att säga köpt sig intern handlingsfrihet att lättare förhandla om andra, politiskt mindre belastande anslutningsformer. Priset för handlingsfriheten kan emellertid visa sig vara alltför högt. Ytterst är det fråga om Sveriges ekonomi och konkurrenskraft och den fulla sysselsättningen.

Men, herr talman, vi står nu inför ett fullbordat faktum. Europastaterna är underrättade om Sveriges ställningstagande. Medlemskap är under rådande förhållanden för vårt vidkommande i dag uteslutet. Vi kan kritisera regeringens handlande, som jag gör här. Vi kan uttrycka vårt beklagande över frånvaron av konsekvens, över dåligt handlag, bristande

målmedvetenhet och bristande vilja. Men vi kan just nu inte ändra själva sakförhållandet. Den ekonomiska och politiska utvecklingen går vidare. Förhållandena kan snabbt förändras. Det är därför väsentligt att Sverige inte gör långtgående, för framtiden bindande uttalanden eller utfästelser som låser handlingsfriheten i de nya lägen som kan uppkomma.

Vad vi därutöver kan göra är att inskräpa regeringens ansvar för att de nu förestående förhandlingarna bedrivs på sådant sätt att vi får en anslutning som gör det möjligt för oss att effektivt delta i Europasamarbetet och påverka Europasamarbetet i former som ligger medlemskapets så nära som möjligt. Den vidtagna åtgärden får med andra ord icke bli det första steget i en successiv nedtrappning av vårt lands tidigare och så sent som den 10 november förra året redovisade intresse för Europa. Det finns tyvärr redan uttalanden från regeringssidan som skulle kunna tolkas på sådant sätt. Det är allvarligt. Varje sådant regeringsuttalande kommer att utnyttjas av de målmedvetna aktivistgrupper som drivna av andra bevekelsegrunder än svenska intressen är inriktade på att ställa vårt land utanför det högindustrialiserade Västeuropa, som vi tillhör ekonomiskt, historiskt, kulturellt och ideologiskt och i vilket vårt land är – för att på nytt citera utrikesminister Torsten Nilsson – fast förankrat i den ”västerländska demokratins idéer”. Herr Helén var inne på den här saken, och jag hoppas att vi kan få ett uttalande från utrikesministern huruvida våra slutsatser om innebörden av regeringens uttalanden är alltför pessimistiska.

Den bristande förståelsen i vida kretsar för vårt lands Europatillhörighet beror självfallet också på regeringspartiets i varje fall tidvis nästan obefintliga intresse att informera om Europagemenskapen och om vårt beroende därav. Vårt starka internationella engagemang har under senare år så koncentrerats på missförhållanden i avlägset belägna länder att de konstruktiva strävandena att överbrygga europeiska motsättningar och stärka vår gamla världsdels ekonomi och oberoende skjutits i bakgrunden. Det finns därför skäl att ansluta sig till herr Hedlunds i går framförda önskemål om en vidgad informationsverksamhet på detta område. Herr Helén uttalade också ett positivt intresse för saken. Opinionen måste upplysas. Svenska folket måste få veta vad det är fråga om. Att det - komprimerat – angår det egna jobbet. Gemensamma insatser från de politiska partiernas sida, från olika fackliga rörelsers sida, från folkrörelsernas sida är i dag därför mer angelägna än någonsin för att sprida kunskap om den händelseutveckling det här är fråga om.

Det fanns en tid, herr talman, då Sveriges tillhörighet till den västeuropeiska kulturkretsen var ett naturligt element i den svenska regeringens föreställningsvärld. Det var i början av 1950-talet, då den svenska regeringen föreslog att dåvarande OEEC i en deklaration skulle ge uttryck åt bl. a. följande starkt engagerande tankegångar. Jag citerar det svenska förslaget: ”Regeringarna är i detta läge medvetna om sitt gemensamma ansvar för att en politik utformas, som förenar de europeiska folken till försvar för den livsform och det andliga och kulturella arv, som gör dessa folk till medlemmar av ett särskilt nationernas samfund inom ramen av de vidare kretsar som den västliga världen och Förenta nationerna utgör. De är beslutna att genomföra en

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

politik, som leder till säkerhet, stabilitet, rättvisa och ekonomiskt framåtskridande och som kommer att återställa och stärka tron på framtiden. De skall gemensamt utveckla de verktyg för de samfälliga insatserna, som de äger i de internationella organisationer inom vilka Europas enhet finner allt påtagligare uttryck. — — — I förtröstan om Europas framtid och de europeiska nationernas förmåga att övervinna de nuvarande svårigheterna och föra vidare den utveckling mot styrka, stabilitet och enhet, som inleddes med det europeiska återuppbyggnadsprogrammet, ha signatärmakterna till 1947 års konvention” — alltså om OEEC — ”angående europeiskt ekonomiskt samarbete beslutit att i samarbete utforma en politik i enlighet med de i denna resolution angivna principerna.”

Det var då det. Vad har hänt sedan 1951? Vi har fått en ny statsminister, en ny utrikesminister och en ny handelsminister. De visioner som skisserades i 1951 års svenska förslag har inte mycket gemensamt med den socialdemokratiska verkligheten i 1971 års regeringsdeklaration.

Och den verkligheten, herr talman, bestämmer i hög grad vår ekonomi under kommande år och därmed också våra möjligheter att fullfölja en fortsatt välståndsskapande politik. Skall vi tvingas ställa oss vid sidan av den snabba ekonomiska och allmänna utvecklingen i Europa eller skall vi kunna ge vårt bidrag och få vår andel av den? Vi har i dag säkra siffror som belyser vad det hittillsvarande integrationsarbetet betytt för Europa och hur det förskjutit tidigare handelsmönster. De siffrorna klarlägger sambandet mellan handelsutvecklingen å ena sidan och marknadsblockens tulldiskrimineringar och preferenser å den andra. Internhandeln har ökat inom både EEC och EFTA. Men Sverige har redan gjort mycket stora förluster på EEC, så stora att vinsterna på EFTA inte har kunnat kompensera oss. Och nu står vi inför ett läge där EFTA eventuellt kan brytas sönder och delar därav komma att uppgå i EEC. Och vi står där utan någon som helst vetskap om vad som kan komma i stället för vårt vidkommande. Därom har vi inte fört några förhandlingar — vi svävar i okunnighet om vad som kommer att inträffa.

Herr talman! Regeringens utrikespolitiska deklaration — den som utrikesministern föredrog — avslutas med en förhoppning om att riksdagen liksom hittills ”skall ge sitt stöd åt de huvudprinciper som är vägledande för svensk politik” — svensk utrikespolitik underförstått, antar jag. Det skall inte bestridas att vissa formuleringar i deklarationen kunde ha varit något annorlunda utformade och att vissa avsnitt framför allt rörande vår egen världsdel kunde ha varit mer utförliga; våra egna säkerhetspolitiska problem förbigås nästan helt. I stort sett kan jag ändå ansluta mig till vad som uttalas i deklarationen. I motsats alltså till vad som gäller den handelspolitiska motsvarigheten är moderata samlingspartiet berett att stödja den utrikespolitiska deklarationen.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Två målsättningar är vägledande för vänsterpartiet kommunisterna när det gäller de internationella frågorna:

1. Den internationella solidariteten med alla dem som i olika länder verkar för nationellt oberoende, för fred, demokrati och socialism.

Solidariteten gäller i dag främst de förtryckta folkens kamp för frigörelse. Segrar i deras frihetskamp främjar strävandena för fred och sociala framsteg i alla länder.

2. Värnet av det svenska folkets nationella oberoende, av vår rätt att själva avgöra egna angelägenheter. Därför har vi alltid slagit vakt om den alliansfria politiken. Därför bekämpar vi det utländska storkapitalets försök att slå under sig svenska företag och naturtillgångar.

I dagens situation betyder dessa målsättningar bl. a. följande konkreta ställningstaganden:

Stöd åt de indokinesiska folkens kamp. USA måste ut ur Indokina. Sverige bör erkänna den provisoriska revolutionära regeringen i Sydvietnam och helt bryta med Saigon. Direkt och ökat stöd bör ges till Nordvietnam och till revolutionsregeringen i Sydvietnam, till Laos patriotiska front och till FUNK i Cambodja.

Direkt och ökat stöd till befrielseörelserna i Afrika, bl. a. till frihetskampen i de av Portugal ockuperade områdena.

Diplomatiskt erkännande av Nordkorea och Tyska demokratiska republiken.

Det nuvarande mönstret för den internationella handeln, som så påtagligt privilegierar de rika länderna, måste förändras. Handelsförbindelserna måste i stället ordnas så att de gynnar de industriellt utvecklade länderna.

Sverige bör inte i någon form ansluta sig till EEC och alltså heller inte, som regeringen vill, delta i utvidgningen av de Europeiska Gemenskaperna genom omfattande, nära och varaktiga ekonomiska förbindelser till dem.

Det finns ingen motsättning mellan internationalismen, det fria samarbetet mellan folken, och värnet av den nationella självständigheten, förutsättningen för detta fria samarbete. Tvärtom betingar de båda strävandena varandra. Detta kan man inte prata bort med allmänna resonemang om att det inte finns något absolut nationellt oberoende, som herr Helén här försökte. Den nationella självbestämmanderätten är en del av de demokratiska fri- och rättigheterna. Det svenska folket har rätt att välja till riksdagen, som i sin tur bestämmer regeringens sammansättning. Om rätten att fatta beslut om politiken, stifta lagar och utfärda förordningar överförs från Sveriges riksdag och regering till EEC:s överstatliga organ, då reduceras därmed också det svenska folkets rättigheter till förmån för EEC-byråkratin och dess uppdragsgivare i den västeuropeiska storförfinansen. En sådan överföring ligger varken i det svenska folkets eller i något annat folks intresse.

Det finns typer av samverkan mellan ett begränsat antal stater eller mellan vissa internationella intressegrupper som står i motsättning både till en verklig internationalism och till folkens självbestämmanderätt. Man kan peka på de internationella trusterna och kartellerna som är bildade för att effektivisera och skärpa utplundringen av folken. Lika litet som kapitalistiska monopol inom ett land kan accepteras, lika litet kan de internationella kapitalistiska monopolerna godtas eller understödjas. Den "samverkan" de uttrycker står i strid med folkens intressen.

EEC är därför inte en inkörspport till internationellt samarbete och

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

arbetsfördelning. Den är i stället en återvändsgränd vars beträdande hämmar lösningen av de europeiska säkerhetsproblemen, binder den fackliga rörelsen genom storföretagens ökade möjligheter att manipulera med arbetskraft och kapital i olika länder samt underminerar demokratin genom att ytterligare avlägsna delar av beslutsmakten från de folkvalda instanserna.

Sveriges folk har inget intresse av att EEC och liknande typer av organisationer blir starkare. Det är bra att regeringen äntligen sagt ut vad som måste ha varit klart redan när EEC bildades, nämligen att medlemskap i denna organisation icke går att förena med en politik för svensk självständighet och för neutralitet. Men regeringen har inte ändrat sin grundinställning till EEC, nämligen att Sverige skall delta i utvidgningen av EEC och göra detta på en rad viktiga områden. Regeringen arbetar fortfarande för en långtgående anslutning av vårt land till EEC. Detta grundläggande förhållande får inte döljas av den taktiska förändring regeringen gjort under tryck av det växande motståndet mot en svensk EEC-anslutning, ett motstånd som kommer till uttryck även inom regeringspartiet.

Regeringen har, det framgår även av handelsministerns deklaration här i kammaren, inte en realistisk uppfattning om vad EEC egentligen är och om organisationens målsättning. Man talar – som statsminister Palme gjorde i riksdagens remissdebatt och även i talet inför Stockholms Arbetarekommun den 18 mars – om EEC som ett slags institution för frihandel och motiverar Sveriges anslutning med arbetarrörelsens gamla kamp mot protektionism och mot svälttullar. Detta är ju en fullkomligt falsk analogi. Om Fabian Månsson, som var en av de främsta i kampen mot svälttullarna, hade levat i dag, skulle han säkerligen mycket energiskt ha bekämpat EEC, bl. a. därför att denna organisation innebär motsatsen till frihandel.

EEC innebär ju att ett antal rika länder sluter sig samman kringgärdade av en tullmur gentemot alla andra länder. Nu vill regeringen och de borgerliga partierna att även Sverige skall krypa bakom denna tullmur, vilket kommer att innebära betydande tullhöjningar på vissa importvaror. Om det blir några effekter över huvud taget av tullunioner, så är det ju att handeln mellan deltagarländerna ökar både absolut och relativt. Den andra sidan är att handeln med utanförstående länder i varje fall relativt minskar. Deltagande i en sådan tullunion kan åtminstone inte motiveras med frihandelsargument.

Också på en annan punkt driver regeringen enligt vår mening en falsk argumentation. Herr Palme påstod i de bägge tal jag nämnt att de som är motståndare till att Sverige deltar i arbetet på EEC:s utvidgning skulle ge "uttryck för en kortsynt nationalism och isolationism". Jag vet inte om regeringen har märkt att detta är precis vad Industriförbundet och moderata samlingspartiet säger om stora kretsar inom socialdemokratin – ja, i dag använde herr Bohman delta omdöme om hela regeringen. I varje fall kan påståendet inte var särskilt genomtänkt och precist eftersom det användes för att slå mot motståndarna både i ett läge när regeringen fortfarande höll öppet för fullt medlemskap och när den inte längre gör detta. Påståendet är, vem som än använder det, en floskel. Det är ingen

människa som framträtt i EEC-debatten i vårt land och hävdad att svenska företag bör upphöra att driva handel med företag i EEC-länderna. Vad som hävdats – och det är också vår ståndpunkt – är att Sverige med staterna inom Västeuropeiska gemensamma marknaden inte bör ingå andra typer av överenskommelser än vi har med andra stater, dvs. överenskommelser som är vanliga mellan suveräna och självständiga stater.

Herr Bohman försökte här alldeles nyss göra gällande att de italienska och franska kommunisterna skulle ha ändrat sin kritiska inställning till EEC. Det var ju intressant att höra om de nya auktoriteter som moderata samlingspartiets ledare skaffat sig. Men jag måste göra herr Bohman besviken. De italienska och franska kommunisterna har hela tiden krävt platser i EEC-församlingen och andra organ helt enkelt för att bättre kunna följa vad som händer inom EEC och – det viktigaste – för att även inom EEC fullfölja agitationen mot denna organisation och dess syften.

Frågan om Sveriges relationer till EEC har under den senaste tiden ägnats stor uppmärksamhet i den offentliga debatten och präglar även denna utrikesdebatt. Detta är riktigt därför att en anslutning av Sverige till EEC skulle, särskilt om den blev långtgående, på ett grundläggande sätt förändra svenska folkets lagliga rättigheter. Vi skulle snart finna att beslutanderätten i viktiga frågor inte längre fanns kvar i Sverige utan överlämnats till organ och myndigheter i utlandet. Motståndet mot en svensk EEC-anslutning måste därför ytterligare utvidgas, och detta gäller även efter regeringsdeklarationen.

De som argumenterar för en anslutning till EEC – det har vi hört i dag – anför i huvudsak handelspolitiska argument. Men om man studerar den internationella handelspolitiken så måste man verkligen säga att det finns betydligt mera trängande problem än att söka plocka in ytterligare ett par rika kapitalistiska länder innanför EEC:s tullmurar. Den avgörande frågan måste i stället på handelspolitikens område vara att söka få till stånd en allmän snabb ökning av världshandeln. Framför allt måste man söka omforma mönstret i den internationella handeln, så att *för det första* de fattiga länderna – u-länderna eller vad man vill kalla dem – får en gynnad ställning, medan de nu har en missgynnad, och *för det andra* handeln mellan kapitalistiska länder och socialistiska länder – öst-väst-handeln, som den brukar kallas – som nu är onormalt liten snabbt kan ökas. Åt dessa bägge frågor är det väsentligt att också Sverige ägnar avgörande insatser. Att lösa dessa stora problem på ett positivt sätt är av oändligt mycket större betydelse både ur allmän internationell synpunkt och med hänsyn till Sveriges nationella intressen än varje tänkbar lösning av den s. k. EEC-frågan.

De frågor som har att göra med Sveriges politik gentemot u-länderna skall få en särskild behandling av riksdagen i morgon, och därför skall jag här inte vidare argumentera omkring dem. Jag skall heller inte utförligt ta upp frågan om erkännande av stater och regeringar, vilka staten Sverige nu låtsas som om de inte existerar. Denna fråga kommer att behandlas i debatten av en annan ledamot i vpk-gruppen. Jag skall här bara framhålla det synnerligen anmärkningsvärda i att utrikesministern i sin deklaration

inte med ett enda ord berör det onormala förhållandet, att Sverige ännu icke efter så många år officiellt erkännt Demokratiska republiken Korea och Tyska demokratiska republiken. Det svenska laget i VM i bordtennis kan, häromdagen med stor framgång, spela mot Nordkorea, men det svenska utrikesdepartementet har ingen representation i detta land. TDR är ett av våra grannländer, men staten Sverige erkänner icke dess existens. Detta är att blunda för fakta, och det motverkar dessutom strävandena mot avspänning och normalisering i Centraleuropa.

Också på en annan punkt är det mest anmärkningsvärda i deklara- tionen vad som inte sägs. Förenta staterna bedriver sedan ett antal år ett utrotningskrig mot folken i Indokina. Med eld och bomber, med napalm och gifter dödar och lemlästar man människorna, fördärvar och förintar man samhällen och natur i försök att bevara imperialismens maktområde. Offren för detta angreppskrig kan räknas i miljoner, de materiella skadorna är omöjliga att överblicka. Nyligen har tiotusentals sydviet- nameser drivits att invadera grannlandet Laos. USA har svarat för anfallsplanerna, flygbombardemangen och transporterna, Sydvietnams folk har tvingats svara för kanonfödan. Denna cyniska politik kallas som bekant "vietnamisering" av kriget, dvs. herrefolket låter andra blöda för sina intressen. Såväl i Förenta staterna som i Sydvietnam har invasionen i Laos framkallat hård kritik. I bägge länderna har offrandet av tiotusentals människor karakteriserats som ett led i spelet inför de inrikespolitiska val som förestår.

I stället för att klart och bestämt fördöma Förenta staternas aggression i Indokina säger utrikesministern i sin deklaration: "Förenta staterna spelar den mest aktiva rollen i detta skeende." Den satsen kan, herr talman, bli klassisk i framtida läroböcker när det gäller att ge exempel på vad som kallas eufemismer, dvs. förmildrande omskrivningar. Enligt vår mening finns ingen anledning att göra sådana omskrivningar, det är tvärtom oriktigt och skadligt att söka skyla över det fruktansvärda som sker och ansvaret för det. När löjtnant Calley befines skyldig till krigsförbrytelser i Song My, så är det befogat att erinra om att det finns tusentals Song My i Indokina och att ansvaret för krigsförbrytelserna ligger såväl hos dem som utför morden som hos dem som givit ordena. I sista hand är det Förenta staternas regering som bär ansvaret. Det är mot den som indignationen bör riktas, inte mot dem i vårt land och annorstädes som vill uttrycka denna berättigade indignation.

Herr talman! Som utrikesministern säger i deklara- tionen är det utmärkt och nödvändigt med ett internationellt rättssystem, och särskilt de små staterna har all anledning att befordra ansträngningarna för att umgänget mellan staterna skall grundas på gemensamma regler. Men desto nödvändigare är det då att bestämt säga ifrån när sådana regler kränks. Det befordrar inte respekten för den internationella rätten, när en ledande stormakt i årtal kan bedriva anfalls- och utrotningskrig utan att Förenta nationerna som organisation tar avstånd.

Jag vill understryka och instämma i vad som sägs i deklara- tionen om förhoppningen att Folkrepubliken Kina och de båda tyska staterna får möjlighet att snarast inta sina platser i Förenta nationerna.

I tidigare utrikesdebatter har jag flera gånger kritiserat att handeln

mellan Sverige och Grekland starkt ökats under åren efter den fascistiska juntans makterövring. Nu vill Exportföreningen ytterligare utveckla samarbetet med juntan genom att inbjuda en officiell handelsdelegation hit. Jag kan uttrycka mitt partis och min egen åsikt om den saken genom att instämma med den socialdemokratiska distriktskonferens som i ett uttalande säger att denna inbjudan "är ett hån mot de demokratiska krafterna inom och utom Grekland".

Att människor skall ha lika rättigheter oberoende av ras och ursprung betraktas som något grundläggande för den mänskliga samlevnaden. Vi vet att denna grundsats tyvärr kränkes i en rad länder. Det finns stater som bygger sitt ekonomiska och sociala system på rasförtryck och där rasfrågan därför har blivit ett moment i den sociala kampen. Det finns andra stater där en rasistisk agitation periodiskt blommar upp och utnyttjas för bestämda ändamål. Diskriminering av raser och rasförtryck är lika avskyvärt var det än förekommer och måste alltid energiskt fördömas och bekämpas.

I sin deklaration berörde utrikesministern inte de tragiska händelser som just nu utspelas i Östpakistan. De uppgifter som lämnas via olika nyhetsbyråer är ofullständiga och kan vara led i parternas propaganda. Huvudlinjerna i de händelserna förefaller emellertid klara. Befolkningen i Östpakistan kräver ett större mått av oberoende, dess frihetskamp slås ned i en blodig massaker av centralregeringens trupper. Anhängarna av ett fritt Bengalen anklagar centralregeringen för folkmord. Jag vill ställa två frågor till utrikesministern: Kan utrikesministern ge ytterligare upplysningar om de pågående striderna i Östpakistan på grundval av för honom tillgängliga informationer? Överväger regeringen initiativ för att föra upp denna sak i Förenta nationerna?

Herr utrikesministern NILSSON:

Herr talman! I detta mitt anförande kommer jag huvudsakligen att uppehålla mig vid de avsnitt av oppositionens inlägg som berör den allmänpolitiska delen av regeringens utrikesdeklaration. Jag vill emellertid på en punkt lämna ett svar, eftersom man där har direkt frågat mig om min inställning. Det gäller det anförande jag höll för någon tid sedan och där jag har blivit refererad på olika sätt.

Herr Helén har anslutit sig till regeringens linje, men i motsats till herr Antonsson har han tydligen gjort det med neddragna mungipor. Jag tyckte att detta var särskilt anmärkningsvärt i hans tal i dag.

När det gäller den direkta fråga som ställdes till mig vill jag säga att vad jag i själva verket sade vid det möte som hölls i Stockholm var:

"Men genom beslutet att utmönstra medlemskapet som en tänkbar anslutningsform för svensk del utesluter vi därmed inte samarbete med EEC. Liksom hittills måste ju även i framtiden vår handel med EEC-staterna vara omfattande. Vi skall då förhandlingsvägen undersöka vilken anknypningsform som bäst passar oss."

Jag fortsatte: "Vi har förklarat oss beredda delta i en tullunion för industri- och jordbruksvaror och i den gemensamma jordbrukspolitiken. En sådan lösning kunde ge de svenska löntagarna betydande fördelar. Men ett förslag om tullunion kan kanske möta motkrav som vi inte kan

acceptera. I så fall får vi pröva ytterligare andra lösningar som kan tillgodose våra väsentliga ekonomiska behov. Huvudsaken är inte hur man betecknar en lösning utan hur vi kan få till stånd en uppgörelse som gör det möjligt för oss att trygga neutraliteten och fortsätta vår solidaritetspolitik inom landet och gentemot u-länderna.”

Var det något fel i vad jag sade i det avseendet? Anser man verkligen på oppositionshåll – jag bortser då från herr Antonsson – att tullunionen utan vidare är öppen för oss? Är man verkligen så oskyldigt rödkindad att man betraktar det som uteslutet att ett nära ekonomiskt samarbete kan ställa oss inför besvärliga politiska problem? Här har man ofta talat om behovet av en öppen diskussion och sagt att man skall lämna upplysning till svenska folket. Skall vi då inte medverka till att svenska folket får se verkligheten i vitögat? Skall vi i stället knyta en bindel framför ögonen?

Egentligen förstår jag inte vad man menat när man har kritiserat mitt uttalande. Antingen utgår man ifrån att vi inte skall ställas inför några besvärliga krav från vår motpart, och det tycker jag är att underskatta den motpart vi skall förhandla med. Eller också har man uppfattningen att vi skall acceptera *alla* krav, även de som är besvärliga. Vi skulle med andra ord i det förhandlingsskede som stundar kasta in handduken före matchen. Jag måste säga att det är ett sätt att förhandla som i varje fall inte jag kan ansluta mig till.

Jag lyssnade med intresse till i första hand herr Bohmans anförande här. Herr Bohman var irriterad över att vi i vissa sammanhang måhända hade ifrågasatt hans pålitlighet när det gällde den svenska neutralitetspolitiken, och han ansåg att det var regeringens fel att så hade skett. Han utgick från att det inte skulle vara uttalanden som han och andra som tillhör det moderata partiet hade gjort som föranlett att vi har begärt klarhet från hans sida. Jag måste säga att om man inte ibland har fått dålig smak i munnen när man har lyssnat på herr Bohman, så kan det vara en smaksak – det medger jag. Men när jag lyssnade på hans anförande i dag fick jag intrycket att det kan vara på sin plats att slå fast vissa enkla fakta beträffande den neutralitetspolitik som Sverige skall föra; så som han argumenterade i dag fick jag intrycket att han betraktade EEC som en maktpolitisk faktor i framtiden. Och om EEC är en maktpolitisk faktor på det sätt som han beskrev det, så betraktar jag det som helt uteslutet att vi skulle kunna acceptera medlemskap.

Det primära målet för Sveriges utrikespolitik är att skapa de bästa möjliga förutsättningarna för oss att hålla oss utanför ett framtida krig. Bevarandet av freden är den bästa vägen att skydda vårt lands frihet, oberoende och välstånd. Vid sidan av denna grundläggande målsättning är övriga syften sekundära – hur viktiga de i sig själva än kan vara.

En sådan politik, herr Bohman, ställer redan i fredstid vissa krav. Även om de folkrättsliga kraven endast gäller i krigstid måste vi redan under fred iaktta vissa ting. Den stat som önskar vara neutral i krig måste uppträda på ett sätt som skapar tilltro till den proklamerade avsikten. Om detta trodde jag att vi alla var överens.

Denna politik, herr talman, innebär att Sverige inte kan ingå några politiska eller militära engagemang som i händelse av krig mellan

stormakterna automatiskt skulle placera oss på den ena sidan i kraftmätningen. Det är en självklarhet. Den innebär emellertid också att vi i fredstid följer en sådan handlingslinje att vår vilja att i händelse av krig värna vår oavhängighet och neutralitet inte från något håll kan ifrågasättas. I alla andra avseenden är vi beredda till ett vidsträckt internationellt samarbete, såsom det har visats genom vår aktiva medverkan i FN, i FN:s fackorgan, i OEEC, OECD, Europarådet och GATT.

Herr talman! Jag har själv tidigare uttryckt det på följande sätt:

”En väsentlig förutsättning för att neutralitetspolitiken skall kunna hålla när den sätts på prov är givetvis att omvärlden har förtroende för den neutrala statens vilja att orubbligt hålla fast vid den valda utrikespolitiska linjen. Att bygga upp och vårda detta förtroende är för det neutrala landet var dags möda och omsorg. Utrikespolitikens utformning får inte skapa vare sig misstro hos den ena stormakten eller förväntningar hos den andra. Man måste kunna lita på den politik vi valt. I detta hänseende syftar alltså vår utrikespolitik till att vinna och bibehålla stormakternas förtroende.”

Jag vet inte att detta tidigare har blivit utsatt för någon gensaga, inte ens från oppositionens sida.

När vi nu beslutsamt vill fortsätta neutralitetspolitiken sker det i vårt eget nationella intresse, en sak som herr Antonsson påpekade och som jag väl kan instämma i. Men vi anser också att vi därigenom bidrar till lugnet och stabiliteten i norra Europa. Vi är inte heller ensamma om att tro, att det politiska mönstret i vår del av världen, varav den svenska politiken är en viktig del, bör bevaras i fredens och avspänningens intresse.

För att Sverige skall kunna lämna sitt bidrag till en lugn utveckling krävs två ting.

För det första måste den politiska och sociala inre stabiliteten bibehållas. Endast det land kan i längden känna sig säkert vars medborgare anser landet värt att försvaras. Målsättningen är kort sagt: snabb ekonomisk utveckling, full sysselsättning och social jämlikhet.

För det andra krävs – och om detta har alla varit ense – ett starkt militärt försvar till stöd för vår självständiga utrikespolitik. Genom egna ansträngningar har vi byggt upp ett sådant som för närvarande kostar över 6 miljarder kronor. Det innebär ungefär 4 procent av nationalinkomsten. Endast Förenta staterna, Israel och Sovjetunionen avsatser mer per capita för militära ändamål än vad vi gör.

Vi vill därigenom göra förmågan att värna vår neutralitet trovärdig. Det är ju föga nytta med att omvärlden litar på att ett land har de ärligaste avsikter att hålla sig utanför ett krig, om förmågan att göra det kan ifrågasättas. Men omvänt har förmågan intet större värde, om en krigförande betvivlar avsikten att värna neutraliteten. Ett sådant tvivel kan rent av göra förmågan till en belastning. En krigförande kan säga sig att vederbörande stat visserligen har resurser att värna sin neutralitet men att den inte kan väntas i ett givet läge motsätta sig en kränkning från motsidan utan rent av ställa sina resurser till dess förfogande.

Det är detta, herr talman, som gör att det är så ytterligt viktigt att vi när det gäller vårt handlande i fred inte skapar en sådan misstro. Det är därför som tilltron till den politik som vi för har så oerhört stort värde,

aaldenstund den, med det starka försvar som vi har, om vi inte följer denna linje kan utgöra en belastning för vår neutralitetspolitik.

Herr Bohman sökte här genom ett citat från 1950-talet göra gällande att vi vid den tidpunkten mera bestämt anslöt oss till vad han kallade den västerländska kulturkretsen än vad som sker i dag. Men sedan den tiden har vi fått en ny statsminister, en ny utrikesminister och en ny handelsminister, och herr Bohman försökte ge sken av att vi när det gäller den västerländska kulturkretsen i dag skulle ha en annan ståndpunkt än den vi hade tidigare.

Då vill jag bura slå fast för herr Bohman -- ty det måste jag väl säga, att det är ett sätt att misstänkliggöra den svenska regeringen och den svenska utrikespolitiken som jag tycker är förbluffande -- att några rättsligt grundade krav på ideologisk neutralitet kan aldrig resas. Det har vi ständigt hävdad. Intet hindrar en neutral stat från att hysa och visa sympatier för den ena sidan i en konflikt, för att ta ett exempel. Inte heller står det i strid mot neutralt uppträdande att ge bistånd av humanitär natur till en krigförande.

För övrigt tycker jag verkligen att det inte behöver sägas att den svenska neutraliteten inte är präglad av en ideologisk neutralism. Demokratiska västerländska ideal står levande för det svenska folket. Vi låter inte vår utrikespolitiska hållning påverkas av ängsliga bemödanden att finna kompromisser mellan exempelvis demokrati och diktatur. Ibland får jag höra att vår politik är egoistisk och att Sverige för att försvara sina demokratiska ideal borde sluta sig samman med andra stater i detta syfte. Det fanns liksom en underton i herr Bohmans anförande i den riktningen, inte minst när han beskrev EEC, som jag tyckte, såsom ett maktpolitiskt block i världen.

Men ett litet land som vårt, herr talman, kan inte förväntas gå utöver vad som erfordras för att skydda sina egna intressen, om det därmed inte skadar annat lands intressen. Med vårt begränsade politiska och militära inflytande kan vi inte utgöra en faktor i den globala maktbalansen. Vi anser att vi gör vår plikt till skydd för demokratin genom att upprätthålla en inre politisk stabilitet, genom att söka minska friktionerna mellan stormakterna i vår del av Europa och genom att upprätthålla ett starkt försvar och därigenom hindra uppkomsten av ett militärt vakuum i vår del av världen. Därmed tycker jag att jag bör ha klarlagt även för herr Bohman att vi förvisso när det gäller de västerländska demokratiska värdena inte ett ögonblick tvekar på rösten.

Också på ett annat område lyssnade jag med en viss förvåning till herr Bohman. Det var när han beskrev Willy Brandts och den västtyska regeringens östpolitik. När vi har gett vårt stöd till och uttryckt vår uppskattning av denna östpolitik har vi gjort det med utgångspunkt i händelseutvecklingen i Europa. Jag vågar hålla fast vid deklarationens påstående att Willy Brandt med klart verklighetssinne har drivit denna politik. Jag vet emellertid att man i andra kretsar inom Västtyskland har en annan uppfattning och att man där gör gällande att han skulle ha uppgett värden som ur västtysk synvinkel kan anses vara betänkliga.

Jag vet att herr Bohman kämpar för att skapa en egen politisk profil och att han gör allt -- det har vi för resten sett också i dag -- för att

moderaterna skall skilja sig från andra partier. Det må vara hänt; jag tycker att det på sitt sätt kanske har sitt värde att man får klart för sig att det finns en politisk grupp i detta land som har en helt annan syn exempelvis på utvecklingen mellan öst och väst i Europa än vad regeringen har. Det finns vissa attribut som gjort att män har gått till eftervärlden -- vi har Diogenes med lyktan, vi har Alexander den store med den gordiska knuten och vi har Columbus med ägget. Och nu har vi herr Bohman med profilen. Men att profilen när det gäller det utrikespolitiska skeendet i Europa skulle ha skulpterats av Franz Josef Strauss är för mig en överraskning, och jag är inte säker på att det i det långa loppet kan gagna vare sig moderaterna eller herr Bohman att inta en sådan ståndpunkt. -- Nog sagt om herr Bohman och hans uppfattning beträffande Brandts östpolitik! Vi står i alla händelser fast vid de synpunkter som har kommit till uttryck i deklARATIONEN.

Bara ett par ord om herr Helén! Han kom in på de koloniala frågorna och uttryckte sin missräkning över att vi när det gäller dessa ting inte hade varit tillräckligt aktiva inom Förenta nationerna. Ja, det är inte så enkelt som herr Helén föreställer sig. Det har lagts fram resolutionsförslag av de sydafrikanska staterna som vi inte har ansett oss kunna rösta för, och därom har väl också herr Helén varit ense med oss. Nu säger han att vi kunde lägga fram egna resolutionsförslag. Men alla vet att om vi hade framlagt sådana resolutionsförslag hade det av de sydafrikanska staterna betraktats som en förolämpning. Detta har gjort att vi har försökt bearbeta och så omforma deras resolutionsförslag att de kunde bli antagbara för oss med utgångspunkt från Förenta nationernas stadgar. Det är väl inte uteslutet att vi kan komma med egna förslag, men om det kan leda därhän att dessa kommer att misstolkas, så att vi kommer i motsatsställning till de utvecklingsländer som representerar Latinamerika och södra Afrika, tvingas vi i varje fall att iaktta viss återhållsamhet. Det är möjligt att vi i och med vårt medlemskap i den koloniala kommittén efter resonemang med representanter för utvecklingsländerna i denna kommitté kan uppnå bättre resultat, som står i överensstämmelse med våra önskemål att isolera de regimer som i södra Afrika representerar en raspolitik, som är oss djupt förhatlig. I så fall är vi beredda att i det avseendet vara aktivt verkande.

Herr Helén var också inne på händelseförloppet i Indokina och sade därvid några ting, vilka jag i och för sig kan instämma i. När det gäller händelseutvecklingen i Indokina vill jag emellertid påpeka, att det är en sent påkommen omvändelse från folkpartiets sida. Jag behöver inte erinra om de diskussioner som vi på sin tid hade med den förre folkpartiledaren i det avseendet. Jag har en känsla av att herr Helén kanske tagit lärdom av dessa diskussioner. Men jag tycker ändå att det kan ha ett visst värde att slå fast vad regeringen tidigare sagt beträffande politiken i Indokina.

Jag vill då erinra om förra årets utrikesdebatt, som ägde rum den 29 april. Det var strax före invasionen i Cambodja. Jag hade då tillfälle att diskutera läget i Indokina med den dåvarande moderatledaren, som jag utgick ifrån representerade de moderatas ståndpunkter i varje fall i det hänseendet. Han hävdade att Förenta staterna slagit in på en avspänningspolitik i Vietnam. Han syftade då på den s. k. "vietnamiseringspolitiken".

Han sade då bl. a.: "På detta sätt har Amerikas Förenta stater visat sitt utrikespolitiska ansvar för en utveckling i världen i riktning mot fred och frihet."

I min replik sade jag att jag ställde mig synnerligen skeptisk till detta uttalande. Jag menade att "vietnamiseringen" syftade till en militär och inte till en politisk lösning av konflikten. Jag underströk att enligt min åsikt ökade riskerna nu för en förlängning av kriget i Vietnam. Därför kunde jag inte ansluta mig till hans bedömning av händelseutvecklingen. Tyvärr fick jag rätt. Jag fick alltför rätt.

Nästa dag, den 30 april, tillkännagav president Nixon den amerikanska och sydvietnamesiska invasionen i Cambodja.

I debatten diskuterade vi också statskuppen i Cambodja mot prins Sihanouk. Moderatledaren hävdade, att kuppen fört en ny, mera västorienterad regering till makten, som kunde förväntas ge neutralitetsbegreppet en striktare tolkning än vad som var fallet under Sihanouks tid.

Ja, som alla i dag kan se är detta idel förlista ståndpunkter med hänsyn tagen till händelseutvecklingen senare. Jag tillät mig också att betvivla denna bedömning. Världspressen har ju lämnat skakande rapporter om massaker på vietnameser och kambodjaner av vietnamesiskt ursprung. Jag frågade därför om det inte i stället var så att den nya regeringens kurs i Cambodja riskerade att öppna, som jag uttryckte det, blodbadets dammluckor över andra delar av Indokina än Vietnam. Tyvärr visade det sig att även denna fråga var berättigad.

Herr talman! Det gångna året har visat att det verkliga hotet mot Cambodjas självständighet kommit inte så mycket från Nordvietnam som från den amerikanska vietnamiseringspolitiken. I dag bränner och plundrar sydvietnamesiska styrkor i Cambodja. Det förr av kriget relativt skonade landet är nu ett land i brand. Bombningar av hittills aldrig skådat slag drabbar den kambodjanska landsbygden, och städer och samhällen utplånas på samma systematiska och effektiva sätt som på sin tid skedde i Nordvietnam. Jag vågar dessutom säga att en korrupt militärjunta i Phnom Penh strider mera internt om amerikanska dollar än mot en fiende som till övervägande delen består av landets egen befolkning. Den härskande klicken representerar i själva verket ett dödsmärkt system, söndertrasat av våld och väld.

Mot bakgrunden av vad som nu händer och i anledning av vad moderatledaren sade under vår förra utrikespolitiska debatt frestas man att säga att prins Sihanouk kanske förde en skicklig utrikespolitik. Genom en balansgång som var avpassad efter de maktpolitiska förhållandena i Sydostasien lyckades han hålla sitt land utanför kriget och bibehålla freden och självständigheten.

Vietnamiseringspolitiken har inte, som moderatledaren gjorde gällande, inneburit någon nedtrappning av kriget. Tvärtom har den inneburit en upptrappning och utvidgning av krigföringen till hela Indokina.

Förra året vid den här tiden talade man om Vietnamkonflikten. I dag talar man om Indokinakonflikten. Efter invasionen i Cambodja följde de återupptagna bombningarna av Nordvietnam och sedan invasionen i Laos. Ja, de senaste dagarnas händelser gör att man kan tala om en grym och kostbar militär turism utövad av Saigontrupperna som säkerligen inte har

Onsdagen den
31 mars 1971

*Utrikes- och hand-
delspolitisk debatt*

ökat de turistandes anseende i Laos.

Vad som håller på att ske i Sydostasien – invasionerna i Cambodja och Laos samt de återupptagna bombningarna av Nordvietnam – karakteriserar jag som en logisk följd av en felaktig politik. Man baserar sin politik på föreställningen att om försörjningslederna mellan Nord- och Sydvietnam avskäres blir det lugn i Sydvietnam. Man misslyckades med att förstöra basorganisationen i Cambodja. Därför måste man nu skära av leden högre upp. Samtidigt förstör man kommunikationslederna i Nordvietnam genom bombningar och flygattacker. Detta är ett kort-siktigt militärt tänkande som inte tar hänsyn till den politiska verkligheten. Självklart är att man lyckas förstöra en del förråd och baspunkter genom dylika operationer, men det är inte på något sätt krigsavgörande, tvärtom, den amerikanska krigsmaskinens framfart har stärkt de indokinesiska folkens enighet i kampen emot den utländska inblandningen.

I förra årets regeringsdeklaration sade vi att utvecklingen syntes leda till en polarisering av de politiska krafterna i Indokina. I dag kan vi konstatera att det är precis vad som har inträffat. Frontställningarna har avgränsats och fördjupats mer än någonsin tidigare. På ena sidan finns USA:s väldiga militärapparat med sydvietnamesiska, kambodjanska och laotiska regeringsarméer, som är utrustade och betalda av amerikanerna, och på andra sidan finns nordvietnamesiska, laotiska, kambodjanska och sydvietnamesiska folkarméer som sedan februari i år för första gången opererar under ett gemensamt militärkommando. Politiken har lett till en samordning inte bara av det politiska motståndet utan också av det militära motståndet och har sålunda haft ungefär motsatt effekt mot vad militärerna med sitt speciella tänkande utgått ifrån.

Så några ord till herr Hermansson i Stockholm. Han nämnde att vi motverkade – om jag skulle fatta honom rätt -- avspänningspolitiken mellan öst och väst i Europa därför att vi inte erkänner Tyska demokratiska republiken. Gör vi det, herr Hermansson? Hur förhåller det sig för närvarande då man verkligen genom den västtyska regeringens handlande har manövrerat in i ett läge, där det finns möjligheter att få till stånd en avspänning på längre sikt? Vi vet att Brandt hemma i sitt eget land har att räkna med en mycket hård opposition gentemot sin östpolitik. Vi vet att hans motståndare kommer att utnyttja varje steg, som tas i och utanför den federala republiken, som ammunition emot Brandts östpolitik. Jag är övertygad om att om en socialdemokratisk regering i Sverige skulle vidta den åtgärd som herr Hermansson nu talar om, skulle det användas av Franz Josef Strauss och hans anhängare gentemot regeringen Willy Brandt.

Har vi skäl att ge den opposition som riktar sig mot östpolitiken ett sådant handtag i nuvarande stund? Jag anser att vi icke har det. Allra helst som utvecklingen lett därhän att vi nu kommit åtskilliga steg närmare, som jag hoppas, den tidpunkt när det kan ske en uppgörelse angående förhållandet mellan Öst- och Västtyskland och en ratifikation av avtalen mellan Sovjetunionen och Polen å ena sidan och Västtyskland å andra sidan. Detta kan i sin tur öppna vägen för att det tyska folket också skall bli representerat i Förenta nationerna -- då frågan om ett erkännande rent automatiskt löses. Framhärdar verkligen herr Hermans-

son i att vi skulle förfara på ett sätt som innebär att vi stärker de krafter som försöker motverka avspänningspolitiken mellan öst och väst?

Herr Hermansson kom också in på läget i Pakistan och ställde direkta frågor till mig. Dess värre förhåller det sig så att med det inbördeskrig som pågår har vi mycket små möjligheter att kontrollera vad som inträffar i Östpakistan. Detta är en inre angelägenhet i första hand, måste man säga, även om naturligtvis där kan utföras dåd som vi har all anledning att med uppmärksamhet följa och som också utifrån våra synpunkter måste vara förkastliga. Men vi är inte ensamma om att iaktta återhållsamhet på grund av att vi inte känner till hur förhållandena utvecklar sig i Östpakistan. Jag kan säga herr Hermansson att det finns stater på betydligt mindre avstånd därifrån än Sverige, som också är ytterligt återhållsamma när det gäller händelseutvecklingen i Pakistan. Jag kan nämna Kina, som hittills inte med ett ord har sagt någonting beträffande händelseutvecklingen där, och då skall vi ändå veta att Kina bör ha ganska stora möjligheter att ta reda på vad som sker alldenstund detta land befinner sig på -- om jag får uttrycka det så - relativt vänskaplig fot med regimen i Pakistan.

Men jag kan försäkra herr Hermansson att vi med mycket stor uppmärksamhet kommer att följa händelseutvecklingen och att vi också när vi får veta mera och har fått en bättre överblick över läget skall stå till tjänst med de upplysningar som han uttryckt önskemål om.

Herr Hermansson ironiserade vidare över en formulering i utrikesdeklarationen. Vi har där sagt att USA är den mest aktiva av stormakterna när det gäller att bistå de på olika sidor kämpande i Sydostasien. Han tycker att det är någonting som borde gå till skolböckerna i framtiden därför att det efter vad jag kunde förstå enligt hans förmenande är ett mycket banalt påpekande.

Är det det, herr Hermansson? Kan man förneka att USA är mest aktivt när det gäller att bistå sina bundsförvanter i Sydostasien? Eller vill herr Hermansson göra gällande att exempelvis Sovjetunionen och Folkrepubliken Kina skulle vara helt inaktiva när det gäller konflikten i Sydostasien? Jag tycker att det för honom som kommunist skulle vara en svår anklagelse emot Sovjetunionen och Kina. Ty det skulle innebära att ett förnekande av att dessa stater skulle hjälpa Nordvietnam och de på samma sida kämpande styrkorna.

Förnekar herr Hermansson det? Om han inte förnekar det, måste han väl ändå erkänna att vår beskrivning är riktig när vi säger att amerikanerna är mest aktiva därför att de inte bara hjälper med materiel och förnödenheter -- som Sovjetunionen och Kina gör -- utan också aktivt sätter in sina egna flyg- och markstridskrafter. Är det så galet att regeringen har påpekat detta i sin deklaration?

Slutligen gjorde herr Hermansson gällande att vi har gett en konstig beskrivning av läget och att vi inte i den här deklarationen har sagt tillräckligt bestämt ifrån till framför allt den stormakt som deltar mest aktivt i striderna i Sydostasien. Ja, herr Hermansson ställde en fråga till mig för någon tid sedan när det gällde aktionen i Laos, och jag förklarade att vi från regeringens sida brännmärkte en sådan aktion. Efter vad jag kunde förstå tyckte herr Hermansson i varje fall för fjorton dagar eller tre

veckor sedan att detta var tillräckligt.

Beträffande den kemiska och biologiska krigföringen, som herr Antonsson var inne på och som herr Helén snuddade vid, vill jag säga att vi kommer -- och det har jag för resten utlovat i en replik med anledning av ett interpellationssvar för någon tid sedan -- att vara aktiva när det gäller att verkligen uppnå resultat för att påverka den moderna krigföringen, som framför allt går ut över civilbefolkningen.

Den svenska regeringen är fullt medveten om att besprutning från luften med växtförstöringsmedel har en väldig omfattning och att det ges allt fler bevis för de ohyggliga konsekvenserna härav -- missfall, fosterskador, missbildningar och långsiktiga, kanske ohjälpliga skador på stora naturområden. Denna krigföringsform med sina -- jag vill uttrycka det så -- *anonyma stryphänder* har väckt indignation över hela världen, inte minst i USA, och det är hög tid att den upphör.

Enligt 1925 års Genèveprotokoll är kemiska och biologiska stridsmedel förbjudna i krig. Jag skall erkänna att USA ännu inte har anslutit sig till protokollet, men de regler som protokollet innehåller anses numera gälla för alla stater, oberoende av om de har anslutit sig. Den uppfattningen förefaller också USA självt ha. På officiellt amerikanskt håll har man försökt hävda att protokollets förbud inte skulle täcka tårgaser och växtförstöringsmedel. Det är en uppfattning som sannerligen inte delas av många. FN:s generalförsamling antog på hösten 1969, med Sverige som drivande kraft, en resolution som klart uttryckte uppfattningen att förbudet i Genèveprotokollet gällde även dessa medel. 80 stater röstade för resolutionen. Bara USA, Australien och Portugal röstade emot. Av de stater som avstod vid omröstningen framförde bara ett fåtal några tvivel om tolkningen.

Vi anser oss därför ha fog för vår uppfattning att USA:s användning av förstörelsemedel i Indokina är en folkrättsstridig form av krigföring. Vi kommer också att med denna utgångspunkt ta upp frågan vid den Rödakorskongressen som skall hållas om en tid i Genève. Vi säger: De ohyggliga konsekvenserna av de handlingar som utspelas börjar undan för undan stå klara. Om man inte låtit hejda sig av reglerna, borde man åtminstone rygga inför anblicken av vad man har åstadkommit.

Den svenska regeringen svävar således inte heller på den punkten på målet.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att jag för en gångs skull inte behöver ta någon match mot klockan. Det är bara två punkter i utrikesministerns inlägg som jag vill kommentera.

Det ena är hans resonemang om arbetet i FN:s kolonialutskott. Jag håller helt med utrikesministern om att det är en komplicerad sits där, med de anspråk som den afro-asiatiska gruppen har haft på nära nog ensamrätt att framlägga resolutionsförslag.

Mitt intryck är -- folkpartiet har ändå besatt stolen i fjärde utskottet under hela 1960-talet och där fått inblick i förhållandena -- att vid vissa tidpunkter har man inte ställt sig avvisande om Sverige velat delta i och

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

följa utarbetandet av sådana resolutionsförslag. Men det viktiga i utrikesministrernas konstaterande är att vi i och med att vi träder in i kolonialkommittén får bättre möjligheter att också ta egna initiativ i kampen mot den förnedrande raspolitik som i vissa situationer t. o. m. är en fara för världens fred och säkerhet.

I den andra punkt där jag kort vill kommentera utrikesministrernas svar gav han efter litet kringelikrokar den kommentaren till sitt uttalande av den 22 mars att det skall tolkas som att man från svensk sida när det nu gäller att förverkliga de uppsatta förhandlingsmålen i Bryssel, nämligen att nå nära, varaktiga och omfattande ekonomiska förbindelser, inte tänker kasta in handduken innan förhandlingarna har börjat utan att det är därför man eftersträvar en tullunion.

Jag håller med utrikesministern om att det får man inte gratis. Det kommer att kräva mycken förhandlingsskicklighet. Men vi har skickliga förhandlare. Därför är det viktigt att vi nu fått detta konstaterande från utrikesministern. Om det råkade ges med mer nerdragna mungipor än jag någonsin kan prestera så spelar det ingen roll. Det tänker jag inte ta någon debatt om.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern rättade till det missförstånd som kunde ha föranletts av hans egna uttalanden. Och det missförståndet är ju föranlett av följande händelseutveckling. I november förklarade regeringen att medlemskap i EEC var tänkbart. Den 18 mars förklarade man att nu gick det inte med medlemskap; nu skulle det vara tullunion. Och fyra dagar senare gjorde utrikesministern ett uttalande som tydde på att inte ens en tullunion kunde komma i fråga. Men nu har vi alltså fått det klarlagt att avsikten inte var den som man fruktat, och det är bara bra.

När utrikesministern sedan kom in på neutralitetspolitiken och mitt anförande som anknöt här till, använde utrikesministern det gamla vanliga sättet nämligen att höja rösten i brist på argument. Utrikesministern gjorde gällande att han fick dålig smak i munnen när han lyssnade till mig. Bilden hade väl varit egentligare om han hade sagt att han fick dålig smak i munnen när han själv talade. Det sättet att föra debatt är rätt meningslöst. Det är inte ägnat att rätta till eventuella missförstånd.

Sedan fick vi en repetitionskurs i vad svensk neutralitetspolitik egentligen är. Även den var skäligen onödig, eftersom vi är överens på denna punkt. Vad hela mitt anförande var uppbyggt på var en kritik av regeringens handlingsätt, att man tagit ståndpunkt för tidigt och innan man visste vilka undantag vi skulle kunna åstadkomma.

Den andra punkt där jag riktade kritik mot regeringens handlande var att jag menar att regeringen inte bedrivit effektiv information. Den har inte bidragit till att skapa allmän förståelse i Sverige för de syften och det arbete som bedrivs nere i EEC.

Vi fick av herr Bohmans anförande klart för oss att EEC var en maktpolitisk faktor, sade utrikesministern. Ja, vad är en maktpolitisk faktor? Ingen kan väl bestrida att EEC i dag är en ekonomisk

maktfaktor. Men det helt avgörande är att EEC syftar till att genom ekonomiskt samarbete riva murarna i hela Europa. Jag påvisade de ansatser man gjort nere i Medelhavsområdet. Jag uttalade en förhoppning om att EEC:s arbete också skulle bära frukt genom att närma även Östeuropa och Västeuropa till varandra. Jag återgav regeringens eget förslag till OEEC från 1951 för att visa att man den gången i varje fall hade större förståelse för tanken på ett över gränserna enat Europa. Jag syftar här både på öst och väst. Men utrikesministern tar tydligen avstånd från uttalandet. Vad var det som var stötande däri? Det syftade inte alls enbart på en gemensam kultursyn. Det troligen av Dag Hammarskjöld och Östen Undén på den tiden formulerade förslaget syftade i stället till ett enande av denna gamla slitna världsdel.

Sedan kritiserar utrikesministern mig för att jag skulle ha en avvikande syn på förhållandet mellan öst och väst. I vilket hänseende då? Jag sade uttryckligen att jag ansåg att det var värdefulla insatser som Willy Brandt gjort för att närma öst och väst, men jag sade också ifrån att det finns de som har delade meningar om hur långt man egentligen kan komma på den vägen. Kan man göra gällande att Willy Brandts politik vittnar om verklighetssinne? Jag erinrade om att det på den punkten råder delade meningar. Och de delade meningarna är inte, herr utrikesminister, begränsade efter partilinjerna – de finns på många håll i Europa. Jag drog fram detta utan att redovisa en egen ståndpunkt, bara för att visa hur svårt det är att vara tvärsäker rörande ett händelseförlopp som är så svåröverskådligt som den tyska östpolitiken.

Så säger utrikesministern: Herr Bohman vill skaffa sig en profil; herr Bohman vill gå till eftervärlden som "mannen med profil". Ja, jag föredrar det. Och jag tror inte att Torsten Nilsson skulle vilja gå till eftervärlden som "Torsten Nilsson utan profil". Av de alternativen föredrar jag det första, det skall jag öppet erkänna.

Sedan återopade utrikesministern en debatt förra året med min företrädare i ämbetet som skulle ha gjort gällande att den neutralitetspolitik som komme att bedrivas i Cambodja var bättre än den som bedrevs tidigare. Jag har kontrollerat vad vederbörande sade. Han gjorde inte ett så preciserat uttalande. Han uttryckte stark tveksamhet. Han sade: "Vilka konsekvenser för framtiden dessa förändringar av läget i Sydostasien kommer att medföra är det i dag svårt att sja om. Det förefaller emellertid sannolikt, att oron kommer att bestå till dess en reell lösning har uppnåtts i den centrala konflikten – i Vietnamkriget."

Man kan naturligtvis diskutera orsaken till vad som hände i Cambodja. Var det neutralitetspolitiken som misslyckades eller vad hände? Det är vanskligt att säga. Men vad händelseförloppet visar är att man skall vara försiktig när man leker med neutralitetspolitik. På den punkten kan utrikesministern och jag, trots olika åsikter i andra hänseenden, ändå till sist enas.

Herr ANTONSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har för min del upplevt debatten hittills i dag så att de tre största partierna står varandra mycket nära i bedömningen av såväl det allmänna utrikespolitiska läget som EEC-frågan.

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

Utrikesministern lyfte visserligen upp herr Bohman på en piedestal av samma höjd som den på vilken vi placerar Alexander den store med knuten och Columbus med ägget, och herr Bohman har nyss förklarat att han inte har något emot att gå till eftervärlden med en profil. Den väsentliga skillnaden är väl ändå att Alexander den store lyckades lösa den "gordonska" knuten, men efter att ha lyssnat på herr Bohmans anförande är jag inte alls säker på att han är kapabel att för Sveriges vidkommande lösa den "gordonska" knuten när det gäller EEC. Jag tror därför inte att utrikesministern behöver vara så rädd för herr Bohman. Alexander den store löste den "gordonska" knuten med sitt svärdshugg, om jag minns rätt, och även om herr Bohman är kapten i reserven tror jag inte att han har de rätta talangerna.

Det är sant att jag i mitt anförande inte kritiserade utrikesministern för hans anförande i Stockholm där han uttryckte vissa tankar om tullunionen. Anledningen till att jag inte gjorde det var att jag tyckte att utrikesministern i stort sett hade rätt i sin bedömning, och då fanns det ingen anledning att kritisera. Jag sade tidigare i dag att vi från vårt håll anser att man skall kritisera regeringen när man tycker att den har fel och inte tvärtom. Det kanske behövs en informationskampanj, och jag noterar med tillfredsställelse att herr Helén anslöt sig till herr Hedlunds tanke på en brett upplagd informationskampanj. Jag har för min del flera gånger sagt att vi i förhållande till andra länder har en mycket torftig EEC-debatt här i landet, och jag vill därför rikta en allvarlig vädjan till regeringen att skapa de materiella, ekonomiska förutsättningarna för de politiska partierna, för folkrörelserna, för pressen att här kunna driva en saklig och upplysande kampanj. Herr Hedlund sade i går att en informationskampanj under mottot Samverkan med EEC är vad vårt land behöver, och jag noterar med tillfredsställelse att såväl herr Helén som herr Bohman har anslutit sig till detta.

Jag vill konkludera, herr talman, med att säga att i nuläget framstår det som väsentligast, åtminstone för mig, att vi så snart som möjligt får ett konkret program för detta omtalade nära, omfattande och varaktiga samarbete med EEC. Beskedet den 18 mars om det nya utgångsläget gör det möjligt att vi redan nu inriktar oss på praktiskt förhandlingsarbete, och det är betydelsefullt att det finns – som jag redan har poängterat – en stor enighet bakom denna uppfattning: socialdemokratin, centern och även, som framgick av herr Heléns anförande, folkpartiet.

Slutligen, herr talman, vill jag gärna, eftersom jag i mitt inledningsanförande starkt fördömde användningen av biologiska och kemiska stridsmedel, nu till sist notera med tillfredsställelse att utrikesministern sade att man avser att vara så aktiv på detta område som det är möjligt för ett litet land.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Med hänsyn till vad herr Antonsson tidigare har sagt i EEC-frågan skall det bli hemskt spännande att se honom gå ut tillsammans med herr Helén i en gemensam upplysningskampanj om samverkan med EEC. Vi är emellertid inte beredda att delta i den, det kan jag försäkra.

Det är tre punkter jag vill anföra till utrikesministerns inlägg. Han gav här en framställning av neutralitetspolitiken som jag på många punkter kan instämma i, men det måste ändå vara på det viset att vår neutralitet inte kan vara beroende av inre förhållanden i olika block eller länder, utan Sverige måste följa en fast neutralitetspolitisk linje oberoende av inre förhållanden i andra länder. Detta uttryckte också det socialdemokratiska partiet i sin valhandbok i den senaste valrörelsen, där man underströk att Sveriges utrikespolitik är dess egen och inte influeras av andra länder eller *grupper* i andra länder.

Där kommer jag till min andra punkt. Jag tycker att utrikesministerns argumentation, när han vände mot ett erkännande av TDR var en smula egendomligt, för där hänvisade han just till reaktionen hos grupper i andra länder, medan det tidigare fastslagits att Sveriges neutralitetspolitik skall vara beroende av vår egen bedömning.

Jag delar heller inte hans värdering av effekterna av ett erkännande av TDR. Ett erkännande av Tyska demokratiska republiken är, om Brandt vill ha en normalisering – och det förutsätter jag – ett stöd till denna politik och ett slag mot de reaktionära grupper i Västtyskland som inte vill låtsas om Tyska demokratiska republiken.

Utrikesministern säger att ett erkännande skulle försvåra förhandlingarna och avspänningspolitiken, men jag anser att mycket i stället talar för motsatsen. Ett erkännande skulle stärka de krafter som vill avspänning och normala förbindelser. De som är motståndare till avspänning, som vill gränsjusteringar, de är också motståndare till ett erkännande av TDR. Att inte erkänna TDR är alltså ett stöd till de krafter som bekämpar Brandts politik. Är det detta som Torsten Nilsson vill med regeringens nuvarande hållning?

Den tredje punkten gäller vad som i regeringsdeklarationen sades om Vietnamkriget. Därvidlag hänvisade utrikesministern till vad han sade till mig i ett svar om invasionen i Laos för några veckor sedan. Jag skulle ha varit betydligt mera tillfredsställd om han i deklarationen från regeringen hade upprepat det svaret, där man brännmärkte den amerikanska invasionen. Men nu gör man inte det i deklarationen, man talar allmänt om att USA är den av stormakterna som är mest aktiv när det gäller att bistå de kämpande. Jag kallade inte detta uttalande för banalt. Jag sade att det var en eufemism, en förmildrande och förskönande omskrivning, därför att regeringen inskränker sig till detta i deklarationen.

Nu är det nämligen så att USA inte endast stöder vissa krafter i Sydvietnam, utan det är USA som är den drivande i kriget mot Indokinas folk. Det var det jag ville framhålla med min anmärkning.

Jag tycker inte att utrikesministerns replik gör saken bättre. Han likställer ännu mera angriparen med stater som genom sina leveranser hjälper den angripne att försvara sig. Här måste ju göras en klar skillnad. Av regeringen måste man begära att den bestämt skall fördöma USA:s anfällsrig och kräva att USA skall ut ur Indokina. Och det var i den andan som jag gjorde min anmärkning till regeringsdeklarationen.

Herr utrikesministern NILSSON:

Herr talman! Man har gjort gällande att vad jag sade för någon tid

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

sedan beträffande möjligheterna av att vi skulle kunna ställas inför motkrav från vår motpart under förhandlingarna i Bryssel -- att detta var ett missförstånd. Ja, var det egentligen ett missförstånd? Jag har ett intryck av att man från folkpartiets och moderaternas sida inte i och för sig missförstår utan att det är -- efter vad jag kan finna -- en medveten misstolkning. Det är en misstolkning som härledes ur det missnöje man känner över regeringens handlande när vi efter moget övervägande kom till slutsatsen att vi i vårt eget lands intresse, med tanke på trovärdigheten av vår neutralitetspolitik, inte kunde acceptera medlemskap.

Det är då jag säger att det begärs att vi skall gå ut med en upplysningsverksamhet om vårt förhållande till Gemenskaperna i Europa. När jag säger detta och samtidigt gör ett i och för sig naturligt påpekande, tar man omedelbart detta till intäkt för en misstolkning och säger att jag förorsakat ett missförstånd samt att jag borde ha uttryckt mig klarare. Vad är det för någonting i vad jag har sagt som innebär oklarhet? Den frågan är berättigad.

Herr Bohman kom sedan in på frågan om neutralitetspolitiken och vad han hade sagt beträffande den västerländska kulturkretsen. Han kan väl inte komma ifrån att han därvid ändock satte in ett motsatsförhållande mellan vad regeringen sade på 1950-talet och vad den gör nu. I anslutning till detta påpekade han att vi har fått en ny statsminister, en ny utrikesminister och en ny handelsminister. Menade han ingenting när han sade detta i sitt första anförande? Men han kunde inte dölja reträtten i sitt senare anförande.

Det förhöll sig på samma sätt när det gäller hans inställning till den västtyska regeringens östpolitik. Vad gjorde han i sitt första anförande? Jo, han framkallade en allmän bild av att den västtyska regeringen gjort eftergifter. Den hade inte fått någonting i utbyte, och undertonen var att regeringen gjort sig skyldig till en överdrift, när den gav till känna sin uppskattning av Västtysklands östpolitik. Men i sitt andra anförande sade han att han inte hade uttalat en egen ståndpunkt. Jaså -- ja, det kallar jag verkligen för reträtt. Han står vid vad han har sagt, men han säger inte var han står.

Det är för resten en ståndpunkt som i vanliga fall brukar intas av folkpartiet men som plötsligen herr Bohman nu har tillägnat sig. Jag förstår att han med utgångspunkt i sin militära sakkunskap har gjort vad som på militärspråk heter en framgångsrik tillbakaryckning. Det var en så påtaglig glidning mellan dessa båda anföranden, att jag blev egentligen något överraskad av det.

Vad sedan beträffar profilen så är det kanske inte mycket att orda om. Min avsikt var inte att sätta likhetstecken -- det kan jag försäkra herr Antonsson -- mellan Alexander den store och herr Bohman. De var förvisso båda militärer, men jag vill inte, när det gäller den militära och kanske inte heller när det gäller den politiska strategin, sätta likhetsstecken mellan dem.

Jag kan emellertid i och för sig förstå detta med profilen. Jag har ingenting emot att vi, som jag sade i mitt förra anförande, får ett politiskt parti som har en utpräglad profil när det gäller in- och utrikespolitiken. Det är mycket bättre att man har ett sådant parti och vet vilka dess

uppfattningar är än att ha diffusa ståndpunktstaganden på skilda fält som folkpartiet ofta gör sig skyldigt till. Det gör stridslinjerna klarare, och man kan dra en klar vattendelare mellan den politik som regeringen för och den som moderaterna säger sig företräda.

Det är alltså inte detta det gäller. Men vad jag i fråga om östpolitiken var litet förvånad över var i själva verket att herr Bohman skulle låta sin profil som jag förut sa skulptreras av Franz Josef Strauss.

När det sedan gäller herr Hermansson och hans uppfattning beträffande erkännande av DDR, så säger han att det skulle vara ett slag mot de reaktionära grupper som finns i Västtyskland och annorstädes, om Sverige nu erkände Östtyskland. Ja, men skulle vi inte i det avseendet hellre kunna lita på den bedömning som exempelvis Willy Brandt har än den som herr Hermansson har? Den västtyska regeringen måste vara klar att den vad det politiskt parlamentariska styrkeförhållandet beträffar har en tämligen utsatt position.

Vi vet att om vi skulle företa en handling som herr Hermansson förordar, så skulle det tvärtom bli ett handtag åt de reaktionära grupperna. Jag vill inte att man i och för sig skall ta hänsyn till inre förhållanden i det ena eller andra landet. När jag talade om inre förhållanden beträffande neutralitetspolitiken, så gällde det inre förhållanden här hemma. Jag påpekade att vi måste ha en stabil utveckling, att vi måste kämpa för jämlikhet och att vi måste socialt göra befolkningen tillfredsställd i vårt eget land – det är en av förutsättningarna för att medborgarna skall ha en vilja att försvara landet. Men jag kan ju inte komma ifrån ett sakförhållande, när jag bestämmer mitt utrikespolitiska handlande. Om det förhåller sig så att vi genom vårt handlingsätt undergräver de krafter som svarar för den avspänningspolitik vi önskar föra – och som herr Hermansson i Stockholm också har deklarerat att han vill ha – är det då en riktig politik? Enligt mitt förmenande skulle vi då i själva verket motarbeta de strävanden som vi gör oss till tolk för.

Behöver vi verkligen sedan, herr Hermansson, efter mitt tidigare anförande, tvista om regeringens inställning till huruvida Indokinakonflikten från politisk synpunkt är riktig eller inte? Jag skulle helt vilja undvika att närmare ingå på frågan. Jag vill också fatta mig kort. Jag förstår att herr Helén sitter och noggrant räknar de minuter jag här använder för min replik. Och då vill jag göra gällande, att vad vi gjorde i deklARATIONEN var ingenting annat än att vi beskrev ett sakförhållande. Och förhållandet är ju det – vilket vi har sagt i deklARATIONEN – att Förenta staterna sätter in flyg och markstridskrafter direkt i de pågående striderna, medan vi har konstaterat att de som hjälper den motsatta sidan bara bistår med materiel och förnödenheter. Är denna beskrivning felaktig? Det är en objektiv beskrivning. Och jag tycker att detta ökar styrkan i uttalandet om händelseutvecklingen i Indokina.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern borde väl vara tacksam för att jag gav honom en möjlighet att här rätta till ett missförstånd som uppkommit av uttalandet den 22 mars. Jag refererade till det uttalande som chefen för den största industrifjänstemannaorganisationen i landet gjorde. Han är en

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

erfaren förhandlare, och han sade att det är märkligt att man från regeringens sida fortsätter att urholka den förhandlingsposition som vi till äventyrs kan ha i förhållandet till EFC. Nu gav jag utrikesministern en chans att lägga det missförståndet till rätta, och jag tolkade också utrikesministern så gynnsamt som man över huvud taget kunde. Jag fäste mig vid det uttryck som utrikesministern använde, att man inte skall kasta in handduken i förväg, och jag noterade det som ett tillfredsställande besked. Och man måste väl ändå vara bra sur, om man efter det går upp och försöker att få till stånd en strid!

Vi från folkpartiet söker inte strid när det gäller för Sverige så livsviktiga frågor som löntagarnas trygghet och företagens fortsatta utveckling. Vi avstår från det, därför att vi tror att detta för kommande generationer kommer att vara en angelägen fråga. Det är nästan litet barnsligt att i detta ögonblick försöka mucka gräl mot herr Bohman och använda termer som reservkapten och liknande. Det är billigt att göra det, herr utrikesminister. Låt oss försöka ta fasta på det väsentliga, att här finns en förhandlingsposition att utgå från, som det är angeläget att de svenska partierna så långt möjligt står enade omkring.

Jag hoppas att detta var ett uttryck för tillfällig surhet som vi kunnat konstatera inte är betecknande för utrikesministerns hållning i dessa frågor.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Helén har naturligtvis rätt. Inte har vi från oppositionssidan någon anledning att i denna viktiga fråga gå runt och försöka misstolka regeringen. Om man uttalar sig tillräckligt tydligt, uppkommer det inga missförstånd, herr utrikesminister! Det uttalande som det här gäller var otydligt, men nu är det klarlagt.

Det finns inget motsatsförhållande här, gjorde utrikesministern gällande, mellan de uttalanden som gjordes 1951 och de som gjorts nu. Jo, det finns det faktiskt. Så klara uttalanden och en så klar bekännelse till tron på ett enat Europa som regeringen gjorde 1951 genom Dag Hammarskjöld och Östen Undén gör man inte i dag, och det tycker jag är beklagligt.

Vem är det som har "glidit", om vi nu skall använda vad som brukar vara utrikesministerns favorituttryck? Ja, inte är det jag som glider i min tro på vad ett enat Europa – och då menar jag enat i ordets riktiga bemärkelse, ett Europa där motsättningarna tonats ned – betyder för allas vår framtid, för Sveriges framtid. Jag skall inte en gång till läsa upp – det tar bara tid – vad jag sade om öst-väst, om Berlin och om Willy Brandt. Det räcker med att hänvisa dem som har följt debatten att läsa innantill i protokollet. Då får de klart för sig om jag har gjort mig skyldig till en reträtt eller inte och att utrikesministerns anklagelser för reträtt och glidning är felaktiga. På den punkten får läsaren full klarhet.

Sedan till Johannes Antonsson! Bildspråk är naturligtvis besvärligt och farligt. Jag skall därför inte jämföra Johannes Antonsson med Alexander den store eller med någon annan historisk personlighet. Då herr Antonsson talar om "gordonknutar" påminner jag mig att herr Antonsson en gång i tiden har varit i Khartum. Men jag tror inte att det

där fanns några knutar av det slag som herr Antonsson kunde lösa med Johannes-hugg.

Herr HIERMANSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern ställde frågan: Skall vi inte hellre lita på herr Brandts bedömning av effekterna av ett erkännande av TDR än på herr Hermanssons?

Regeringen skall naturligtvis lita på sitt eget omdöme, och det är den som skall avgöra saken tillsammans med Sveriges riksdag. Att lita på herr Brandts omdöme måste ju vara fel. Det kan inte vara Willy Brandt som skall bestämma svensk utrikespolitik, Willy Brandt som är statsminister i ett blockbundet land. Det kan ju inte vara riktigt. Det blir ingen verklig neutralitetspolitik om man väljer sådana principer, herr utrikesminister! Den saken skall bestämmas av riksdag och regering. Men vad jag ville hävda och vad jag upprepar är att jag anser att regeringen gör en felaktig bedömning av effekterna av ett erkännande av TDR för närvarande. Jag tror att ett erkännande skulle stärka de krafter som vill avspänning och skulle vara ett slag mot de reaktionära krafter som motarbetar avspänningen. Vi får då diskutera vad som är den sannolika effekten av ett sådant erkännande. Det är alltså på den punkten våra meningar är delade.

Vad det slutligen gäller dispyten om karakteristiken av Indokinakriget och vad som står i regeringens deklaration vill jag säga att jag anser det icke vara en objektiv beskrivning när man begränsar sig på det sätt som regeringen och utrikesministern gjort i sin deklaration. För att göra en objektiv beskrivning måste man nämligen också mycket bestämt fastslå: det är USA som är angriparen i Indokina, det är USA som för kriget mot Indokinas folk. Gör man inte det tillägget, då har man icke gjort en objektiv beskrivning.

Herr ANTONSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna ha sagt att jag inte har någon åstundan att polimisera mot herr Bohman, men det var ett par avsnitt i herr Bohmans första anförande som för mig var en smula överraskande.

Herr Bohman sade att i en situation där vi inte längre ansöker om fullt medlemskap är detta förhållande ägnat att skada inte bara vårt land utan också det europeiska intresset, om jag uppfattade honom rätt. Skall man verkligen behöva säga detta när auktoritativa uttalanden från EEC-håll klart ger vid handen att vi inte kan få fullt medlemskap med bibehållen neutralitet? Om jag hade haft tid skulle jag ha kunnat citera hur många sådana som helst: vi har t. ex. utrikesminister Luns, som vi talade om i förmiddags, och vi har Sicco Mansholt som rekommenderar associering. Vi har fått klart för oss att vi måste delta i Davignonsamarbetet, utrikespolitiska konsultationer etc. Vi har Haagmötet och Bonndeklarationen, om vi vill gå längre tillbaka i tiden.

Vad beträffar det ekonomiska samarbetet, herr Bohman, har jag inte uppfattat det så, att det är någon större skillnad mellan fullt medlemskap och ett specialavtal, om vi kan komma så långt som vi önskar i det fallet. Herr Bohman sade också att den ekonomiska och politiska – jag lade märke till att han sade och politiska – utvecklingen går vidare och att det

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

kan komma att förändra vår position. Det var också ett av de yttranden av herr Bohman som gav mig anledning att fundera över vad han egentligen syftade på.

Och till slut, herr talman: Herr Bohman leker med tanken på det som kallas Lilla Europa, en i och för sig vacker och idealistisk bild, dvs. ett oberoende och neutralt Västeuropa mellan de två giganterna i öst och väst – så uttryckte sig herr Bohman – och anser att det skulle bidra till avspänningen i världen. Tänk – jag tror icke ett dugg på detta! Märk väl att Lilla Europas allra flesta stater är anslutna till den, som det heter, Atlantiska alliansen, och jag tror då att man skall vara bra blåögd för att hoppas att detta skulle medverka till avspänningen, i synnerhet som vi nu har Davignonrapporten som pekar i rakt motsatt riktning.

Herr utrikesministern NILSSON:

Herr talman! Bara några få ord.

Vad beträffar herr Hermansson vill jag understryka att det är klart att vi bestämmer vårt handlande efter vårt eget omdöme. Men när vi skall bedöma en viss situation i vårt eget land, i Europa eller i världen i övrigt, så måste vi ta hänsyn till de faktorer som vårt handlande kan påverkas av. Då har herr Hermansson kommit fram till att ett erkännande av Östtyskland enligt hans omdöme skulle vara riktigt, medan jag vet att ett erkännande av Östtyskland i närvarande situation enligt mitt omdöme är felaktigt.

Till herr Bohman vill jag bara säga att jag med den största tillfredsställelse lyssnat till hans hänvisning till protokollet när det gäller vad han har sagt och vilka slutsatser man skall dra av det. Jag kan bara instämma i önskemålet att vi skall läsa protokollet, och kanske vid något tillfälle herr Bohman och jag kan läsa det tillsammans.

För herr Helén vill jag påpeka att jag aldrig nämnde ordet ”reservkapten” beträffande herr Bohman. Jag talade om hans militära erfarenhet. Om man skulle resonera som herr Antonsson skulle det innebära att jag t. o. m. satte likhetstecken mellan den militära erfarenhet som Alexander den store hade och herr Bohmans. Men det gjorde jag inte heller. Jag vill emellertid till herr Bohmans förmån säga, att min erfarenhet av honom som debattör är att han verkligen kan bita ifrån sig själv, varför herr Helén i och för sig inte behöver ila honom till hjälp.

Till slut fru talman! När det gäller det historiska missförståndet om Khartoum vill jag inte blanda mig i den debatten.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr handelsministern FELDT:

Fru talman! När det gäller den del av den här debatten som skall syssla med Sveriges handelspolitik kunde man tänka sig att den framför allt borde klarlägga två ting: det ena huruvida det råder fortsatt enighet om den del av vår utrikes- och handelspolitik som gäller förhållandet till EEC och det andra som vi nu kan dra upp riktlinjerna för, det fortsatta

förhandlingsarbetet.

När det gäller den första frågan är det inte mycket jag har att byta ord med herr Antonsson om. Han ansluter sig helt till regeringens bedömning. Men det finns ett par krumelurer i marginalen. Den ena är hans beskrivning av sina egna insatser för information och enighet i EEC-frågan. Jag kan dock låta den passera. Nu uppträder herr Antonsson såsom en vice partiledare med det ansvar som anstår en sådan.

Men den andra krumeluren förtjänar en kommentar, nämligen herr Antonssons försök att bevisa att centerpartiet, framför allt företrätt av honom själv, redan under sommaren 1970 visade en helt enastående klarsynthet beträffande Sveriges möjlighet att nå medlemskap i EEC. Man skulle redan då ha skådat in i framtiden och sett hur Davignon- och Wernersystemen växte upp såsom oöverstigligen hinder. Jag vill bara påminna herr Antonsson om att hans partiledare så sent som i partiledardebatten i september fortfarande höll fast vid linjen att Sverige skulle ansöka om förhandlingar som gällde medlemskap. Det var först när herr Hedlund hade utsatts för regeringens pedagogik som han accepterade tanken att vi skulle lämna vår ansökan öppen, vilket även skedde i november.

Jag lyssnade med stort intresse till herr Helén, eftersom vi alla nu upplevt och på olika sätt deltagit i hans plågor och vånda inför hotet att behöva ta ställning i EEC-frågan. Men jag tyckte mig kunna konstatera att det purgatorium som han har genomlidit under de senaste veckorna nu har givit ett visst resultat. Nu accepterar herr Helén, säger han, det som ett politiskt faktum att Sverige inte kan få fullt medlemskap i EEC. Jag tolkar detta så att herr Helén delar regeringens och centerpartiets bedömning att det är utvecklingen inom EEC, dvs. framför allt Davignon- och Wernerrapporterna, som har gjort att medlemskap inte längre är en praktisk möjlighet för Sverige.

Då är det bara ett klarläggande som behövs för att vi helt skall kunna föra undan den frågan ut ur diskussionen: Varför behöver herr Helén kalla detta politiska faktum för ett misslyckande i våra förhandlingar, om det helt och hållet beror på utvecklingen inom EEC? Varför säger herr Helén litet längre fram att regeringen har urholkat vår förhandlingsposition? Är inte detta helt onödiga tvetydigheter, som på nytt bibehåller den där behagliga känslan av att herr Helén mumlar och inte här vågar tala ur skägget? Det vore angeläget och intressant med ett klarläggande.

Utrikesministern har redan haft en diskussion med herr Bohman om hans tolkning av neutralitetspolitiken och läget i Europa samt situationen mellan öst och väst. Jag skulle vilja komplettera den analysen av herr Bohmans anförande när det gäller hans beskrivning av EEC:s utrikespolitik och Sveriges plats i det sammanhanget.

Herr Bohman gör en beskrivning av de utrikespolitiska ambitionerna och visionerna inom EEC, som han i stora stycken finner sympatiska, tilltalande och förenliga med de flesta länders intressen. Det är honom obetaget att göra det. Han kommer sedan till den punkt då han drar slutsatsen av detta och säger: Ju större framgång de europeiska enhetssträvandena får, desto större blir på lång sikt förutsättningarna för ett ekonomiskt och oberoende neutralt Europa mellan giganterna i öst

och väst. Det är fortfarande all right, om han hade stoppat där, men han traskar på och säger omedelbart efteråt: Att efter måttet av förmågan medverka i sådana strävanden torde framstå som naturligt för vårt land. Vi har alltså allt intresse av att inom de gränser vår utrikespolitik utstakar ge vårt aktiva stöd åt denna målsättning på samma sätt som Danmark och Norge gör.

Nu kan herr Bohman kanske säga att det möjligen är på lång sikt som vi kan ansluta oss till detta och aktivt medverka på samma sätt som Atlantpaktsländerna Danmark och Norge. Men det är för vårt ställningstagande i dag, herr Bohman, och för våra förhandlingar och beslut under det kommande halvåret, som ni utnyttjar visionen av Västeuropa som ett nytt maktblock som vi skall ansluta oss till.

Jag har dragit slutsatsen att vad som här beskrivs är en ny utrikespolitik – jag kan inte uppfatta den så, att den skulle ha särskilt mycket att göra med den neutralitetspolitik vi hittills bedrivit och som vi tänker bedriva i fortsättningen.

En tolkning som jag gör av herr Bohmans uppfattning tycker jag styrks av den både lätsinniga och nonchalanta beskrivning som herr Bohman lämnar när det gäller EEC:s planer på samarbete på det utrikespolitiska och ekonomiska området och ett neutralt lands möjligheter att delta i detta. Herr Bohman kräver reella förhandlingar. Det var det vi skulle ha krävt innan vi fattade några beslut. Förhandlingar om vad? Jo, om behövliga och möjliga undantag från de eventuella förpliktelser som vi kunde få i Davignon- och Wernersamarbetet. Men kom ihåg att vi redan har konstaterat att vi inte kan acceptera Davignonsamarbetet bitvis eller partiellt. Vi kan över huvud taget inte delta i ett utrikespolitiskt samarbete av det slag som EEC nu har inlett. Om detta var vi ense för fem, sex månader sedan, när regeringsdeklarationen av den 10 november utformades. I den står det otvetydigt och klart, att i ett sådant samarbete kan vi inte delta.

Nu försöker herr Bohman beskriva det som om vi skulle förhandla oss till någon sorts partiell delaktighet i detta samarbete.

Herr Bohman har gjort ett stort nummer av att regeringen har glidit, att regeringen har ändrat ståndpunkt. Det är då högst befogat att skicka en liten fråga tillbaka: Vad har hänt med moderata samlingspartiet sedan den 10 november utom att det har bytt partiledare med -- tydligen -- egna personliga politiska ambitioner?

Jag tycker också att herr Bohmans handlag med svensk utrikespolitik ställs i en viss belysning av hans påstående att vårt beslut att deklarerat att ett svenskt medlemskap inte längre är en praktisk möjlighet skulle ha skapat påfrestningar för det nordiska samarbetet. Vad bygger herr Bohman detta påstående på? Såvitt jag vet har ingen annan politiker i något annat nordiskt land talat om påfrestningar för det nordiska samarbetet. Den enda påfrestningen för det samarbetet tycks vara herr Bohman själv, om han fortsätter med uttalanden av det slaget.

Jag märker att herr Hermansson i Stockholm fortfarande har stora svårigheter att placera in sig i det spektrum av attityder och åsikter som har utformats kring EEC-frågan. Han strider fortfarande mot en svensk anslutning till EEC – det är dock en väderkvarn i dag, eftersom vi redan

har konstaterat att det inte blir fråga om någon svensk anslutning. Han går längre i sitt senaste anförande och säger, om jag har tolkat honom rätt, att vi inte heller skall ha något handelsavtal. Han säger att vi inte skall krypa bakom EEC:s tullmur.

Däremot förklarar han att han är upprörd över att statsministern och även andra har konstaterat att de som helt säger nej till varje form av samarbete ger uttryck för en isolationism. Det gör inte vänsterpartiet kommunisterna, säger herr Hermansson. Vad är det då de vill? Jo, det framgår äntligen här i anförandet, nämligen att det Sverige skall arbeta för är att med staterna inom den västeuropeiska gemensamma marknaden ingå samma typer av överenskommelser som vi har med andra stater, dvs. överenskommelser som är vanliga mellan suveräna och självständiga stater. Jag har svårt att tro att man kan uttrycka det mera menlöst och mera diffust vad det här är fråga om. Det måste ju bli ett avtal under alla förhållanden, och det är ett avtal mellan suveräna stater som vi kommer att sluta med den upplägning som förhandlingarna har. Herr Hermansson kunde kanske besvara sig med att tala om vilket innehåll det avtal skall ha som han kräver att vi skall skaffa oss.

Fru talman! När det gäller den andra delen av debatten, nämligen riktlinjerna för hur det fortsatta förhandlingsarbetet skall bedrivas, har både herr Helén och herr Bohman tyckt sig se att den deklaration som lästes upp i dag är ett passivt dokument utan uttryck för vilja att nå några resultat, och man är mycket bekymrad för det.

Vi säger däri att allt det vi i deklarationen av den 10 november uppställde som mål för våra förhandlingar fortfarande gäller. Vi beskrev också i denna deklaration i november innehållet i ett sådant samarbete. Jag skall dock repetera detta, eftersom det i diskussionen med utrikesministern visade sig att utrymmet för medvetna eller omedvetna missförstånd fortfarande tycks vara stort.

Det primära svenska intresset i det här sammanhanget är – det har vi sagt många gånger – att få tullfrihet i all samhandel med ett utvidgat EEC. Det gäller både industri- och jordbruksprodukter. Vi har med all önskvärd kraft strukit under betydelsen av ökad frihandel, inte bara för exportens utveckling utan också för att vi skall få en av konstlade handelshinder ostörd strukturutveckling i vårt lands näringsliv.

Men vi har också sagt att vårt intresse inte begränsas till tullfrihet. Vi inser också betydelsen av att Sverige kan ta en aktiv del i utvecklingen av det ekonomiska samarbetet i Europa på många andra områden. Det gäller exempelvis industriellt och teknologiskt samarbete – det nämnde herr Helén – arbetet på att undanröja andra än tullmässiga hinder för det fria utbytet av varor. Det gäller ambitionen att skapa fri konkurrens och väl fungerande marknader i Europa. Där ingår i diskussioner kring arbetsmarknad, kapitalrörelser och etablering, strävan till en bättre samordning av konjunkturer och ekonomisk politik i Europa. Vi är positivt inställda till denna utveckling. Vi vill ta aktiv del i arbetet för den, men det skall ske inom ramen för en bevarad nationell handelsfrihet och en fast och konsekvent neutralitetspolitik.

I de här avseendena är det ingenting som har ändrats. Regeringen har gjort den bedömningen att den lösning av det tullpolitiska samarbetet

som bäst kan tjäna som underlag för den breda samarbetslösning vi eftersträvar är en tullunion mellan Sverige och EEC. Till detta – dvs. att gå in i en tullunion med EEC genom ett särskilt avtal – förklarar vi oss beredda i regeringsdeklarationen från november. Inte heller i det avseendet har någonting ändrats.

Men jag vill göra mina meddebattörer och kammarens ledamöter medvetna om att varje lösning har sina komplikationer. En tullunion är inte bara tullfrihet i samhandel. Den innebär också att den som är med i en såda union skall harmonisera sina tullar mot tredje land. I det här fallet innebär harmoniseringen ganska naturligt att det blir Sverige som får anpassa sina yttre tullar till EEC. Från svensk synpunkt har en sådan anpassning inget självständigt intresse. Vi har ingen anledning att driva just det intresset. Det betyder vissa tullhöjningar på en del områden med negativa konsekvenser för produktionskostnaderna i våra företag. Men med ett undantag – oljan – är dessa konsekvenser inte värre än att vi kan bära dem, och dessutom motverkas de av tullsänkningar på importen från EEC.

Sedan är det en annan sak. I den tullunion som EEC har byggt upp skall medlemmarna i princip driva en gemensam tull- och handelspolitik utåt. Ännu har man inte helt realiserat det här, men man eftersträvar det.

När vi deklarerade vår beredskap att gå in i en tullunion med EEC betydde det också att vi är beredda att ansluta oss till den handelspolitik som EEC kan komma att bedriva i framtiden. Vi kan göra det desto lättare som EEC:s allmänna inställning till utvidgad frihandel och fortsatt tullavtrappning på världslig basis står mycket nära de principer och strävanden som Sverige stött och stöder.

Men vi måste göra en reservation mot den gemensamma handelspolitiken, och det är ingen ny reservation. Den gjordes redan i 1962 års ansökan om förhandlingar med EEC om en associering. Bakgrunden är helt enkelt att handels- och tullpolitik kan användas i utrikespolitiska syften eller åtminstone ges en utrikespolitisk udd som led i något slag av ekonomisk krigföring. Därför måste vi förbehålla oss rätten att bedöma framtida handelspolitiska åtgärder, som EEC kan komma att vidta mot tredje land, ur neutralitetspolitisk synpunkt. Det kan också betyda att vi avstår från svenskt deltagande i sådana åtgärder eller avtal som enligt vår egen bedömning strider mot neutralitetspolitiken. Jag bedömer det inte som särskilt sannolikt att sådana här förbehåll någonsin kommer att behöva aktualiseras, men vi måste ändå ställa kravet att ha rätten till förbehåll.

Det vi i dag inte vet är om vår förhandlingspart går med på att ge oss en sådan särställning i tullunionen. Den frågan kan vi inte få svar på förrän vi har gått in i förhandlingar. Därför är det i dag omöjligt att påstå att ett avtal om en tullunion med full visshet kan uppnås. Våra förhandlingar kan naturligtvis stöta på svårigheter av det slag som jag nyss nämnde eller också på andra svårigheter som vi i dag inte känner till. Men om svårigheter uppstår kommer det inte att bero på att den svenska regeringen i något slag av trikskhet konstruerar nya svårigheter eller sådana som inte finns.

Jag tror man bör observera en sak: Förväxla inte trovissheten när det

gäller prognoser angående förhandlingarnas resultat med beslutsamheten att med fasthet och konsekvens försöka driva förhandlingarna till framgång. I sak kan vi alltså ta en harmonisering och förpliktelse i en omfattning som svarar mot en tullunion. Det är det väsentliga. Skulle samma mål, när det gäller frihandeln, fastheten och varaktigheten i samarbetet kunna nås också i andra lösningar så ser vi inget skäl att nu på förhand avskriva dem.

Det har väckts frågor och ställts förslag som gäller vår informationsverksamhet. Det är framför allt två ting som regeringen har kritiserats för. Herr Bohman, och jag tror också herr Helén, var för det första inne på att de okunniga och illvilliga krafterna har fått härja ostört. För det andra har det påståtts att vi har haft en mycket dålig kontakt med arbetsmarknadens och näringslivets organisationer. Till herr Helén, som framför allt har intresserat sig för våra kontakter med näringslivets och arbetsmarknadens organisationer, vill jag säga att vi har två fora för sådana kontakter som gäller både näringslivet och arbetsmarknaden. Det är handelspolitiska rådet och rådgivande kommittén för integrationsfrågor. Vi har med dem haft relativt täta överläggningar, öppna och livliga diskussioner. När det gäller jordbruk och fiske finns det regelbundna kontakter mellan jordbruksdepartementet och företrädare för jordbrukets, trädgårdsnäringens och fiskets organisationer. Jag vet inte vilken organisation det är som känner sig ha för litet kontakter med regeringen. Herr Helén är välkommen att upplysa om vem som ställer större krav på kontakt och information. De organisationer vi har kontakt med i dessa former har i varje fall, såvitt jag förstår, förklarat sig nöjda.

När det gäller vår informationsverksamhet skall jag inte trötta kammaren med att räkna upp det material som vi nu alltsedan EEC-frågan över huvud taget blev aktuell sänt ut och på olika sätt ställt till den allmänna debattens förfogande. Det har varit ett tjugotal publikationer, och ytterligare ett antal kommer denna vår. Problemet är inte bristen på material och på information – det är inte det som herrarna beklagar – utan vad ni kräver är ett annat slags information. Det är en information som stämmer överens med vad ni tror eller hittills har trott i denna fråga. Det kommer fram när både herr Helén och herr Bohman bekymrar sig över de här krafterna som fritt får härja inom socialdemokratiska partiet och arbetarrörelsen. Jag tycker inte ni skall slösa era krafter på att tänka på det. Det är en fråga som vi kan lösa själva.

Som läget nu har blivit så frestas vi att tro att om det är någon som har misslyckats med sin interna information och att tygla sina egna okunniga och illvilliga krafter så är det herr Helén, som inte vågar tala ut av rädsla för den splittrade opinionen i sitt parti, och herr Bohman, som tvingas slå de mest vidunderliga saltomortaler med svensk utrikespolitik i sin rädsla för de krafter inom näringslivet som ingenting har lärt och ingenting har glömt när det gäller denna fråga.

Det är också på det sättet som vi måste bedöma detta ganska märkliga förslag att staten skulle med skattemedel bekosta en kampanj som skulle

föras under mottot "samverkan med EEC". Det måste rimligtvis betyda att vi skall utforma en propagandakampanj i ett givet syfte – med inriktning på att prägla in bestämda värderingar och uppfattningar hos människorna. Jag tycker det är en fantastisk idé. Vi kommer så småningom att få en debatt här i riksdagen, där åtminstone två av de partier som är eniga om det här förslaget, kommer att med ohygglig kraft värna om opinionsbildningens frihet.

Skulle det betyda att detta bidrag – jag tror någon nämnde pressen också – bara skulle lämnas till tidningar och organisationer som är villiga att "stödja" tanken på en samverkan med EEC? Skulle vi sortera bort Aftonbladet t. ex. och säga att tidningen inte fyller kraven när det gäller information?

Nej, jag tror ni gör klokt i att skrinlägga detta förslag och i stället använda de resurser som ni har inom era egna organisationer och partier för att driva den fria opinionsbildning och åstadkomma det självständiga underlag för debatten som denna fråga bäst är betjänt av.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Handelsministern ville här måla bilden av att det skulle ha tagit mig väldigt lång tid att för folkpartiets räkning komma fram till att vi först i dag konstaterar att det är ett politiskt faktum att svenskt medlemskap i EEC inte längre kan förvärvas. Nej, herr Feldt, redan i utrikesnämnden sade jag att vi utgår från det politiska faktum som nu föreligger, att det inte är möjligt att vinna svenskt medlemskap.

Jag tycker det är litet överraskande att herr Feldt, liksom utrikesministern, försöker konstruera motsättningar om dagsläget i politiken i stället för att vara angelägen om – som man säger i de formella deklarationerna – att samla en så bred opinion som möjligt bakom den svenska förhandlingslinjen. Herr Feldt har ju här i sitt anförande på ett som jag tycker skickligt sätt redovisat tullunionens möjligheter och svårigheter. Han har gjort det i nära anknytning till 1962 års förhandlingsuppläggning. Vi är ju också alla medvetna om att tullunionen inte köpes utan uppoffringar, att det kommer att kosta både förhandlings-skicklighet och uppoffringar för att nå det målet. Men det är väl rimligt att man, eftersom detta tydligen är regeringens mål, konstaterar att tullunionens alla fördelar inte kan vinnas annat än just inom en tullunion och att vi därför – med tanke på att regeringen dock har backat ett steg från sin egen ursprungliga uppläggning – är angelägna om att regeringen med kraft skall engagera sig i förhandlingarna i Bryssel och i den inåt Sverige riktade upplysningsverksamheten, syftande till att klargöra vari denna förhandlingsposition består.

Herr Feldt ironiserar över den typ av information som vi önskar och menar att den skulle vara något slags munkorg på den fria opinionsbildningen osv. Nej, det är det verkligen inte fråga om. Men vad vi önskar är att man skulle samla alla de organisationer som man har kontakt med inom arbetsmarknaden och näringslivet samt de politiska partierna till en större konferens för att där klargöra mera i detalj än vad som kan ske i en sådan här riksdagsdebatt förhandlingspositionens fördelar och nackdelar, möjligheter och innebörd och att från den utgångspunkten varje

organisation sedan själv i traditionella former skulle kunna driva sin upplysningsverksamhet.

Vi har verkligen inte större svårigheter än ni i denna fråga. Jag tror snarare att inom folkpartiet opinionen är mera samlad än inom socialdemokratin när det gäller inställningen till EEC.

Herr Feldt gjorde ett bra inlägg den 25 maj i fjol i en artikel i Aftonbladet om EEC och vår frihet, där han just sade att det var angeläget att öppna samtal – i motsats till SSU, som då redan hade dömt ut vissa delar av förhandlingspositionen. Herr Feldt polemiserade mot det och har i den här artikeln formuleringar som anger hur en sådan upplysande information lämpligen kan läggas upp.

Vår förhoppning är alltså att regeringen beaktar detta från samtliga tre oppositionspartier uttryckta önskemål och att regeringen nu tar initiativ för att sprida kännedomen om den svenska förhandlingspositionen, icke för att därmed lägga munkorg på någon utan för att ge alla de människor, som önskar konkret upplysning om vad regeringen egentligen eftersträvar för Sverige, argument och fakta för att möta den illvilliga debatt som förs i denna fråga. Den förs i regel inte inom det socialdemokratiska partiet utan utanför detta, av vänstergrupper som med slagord, banderoller och grovt tillyxade argument försöker att misstänkliggöra även den nuvarande positionen. Det måste ju vara i regeringens eget intresse att en bred allmänhet har kännedom om dessa argument och kan bemöta det alltför känslomässiga talet om alla EEC:s vidunderligheter.

Jag tog vidare upp en annan fråga, som både utrikesministern och handelsministern gått förbi, nämligen hur man betraktar det mandat som nordiska ministerrådet har fått genom Nordiska rådets rekommendation och som – om jag minns rätt – samtliga svenska ledamöter i Nordiska rådet röstade för. Det är angeläget att få veta om ni verkligen tänker utnyttja detta ministerråd dels för att fortsätta arbetet på täta nordiska kontakter för vidgat ekonomiskt samarbete i Norden, dels för det gemenskapsintresse som ligger i att hålla kontakt under själva förhandlingarna.

Jag hoppas att handelsministern vill se på dessa frågor i en konstruktiv anda och inte skall försöka att skapa konstlade motsättningar. Ni kan rimligen inte vara betjänta av detta när ni skall möta förhandlingarna i Bryssel. Där är det väl ändå en styrka att ni inte framstår som beroende av en kommunistisk eller halv kommunistisk opinion i Sverige, utan att ni har en bred svensk opinion bakom er, som ni ju i flera sammanhang redan har äberopat.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Handelsministern hoppade in i utrikesministerns galoscher och ville – liksom han göra gällande att jag här har presenterat en helt ny – underförstått för vårt land farlig – utrikespolitik, då jag har redovisat vad som håller på att ske i Europa och de förhoppningar som knyts till denna utveckling. Men jag lämnade den redovisningen bl. a. för att motverka de yrkesmässiga högtalare som här i Sverige gör gällande att händelseutvecklingen i Europa är direkt skadlig för vårt land. Jag vågar påstå motsatsen.

Nr 54

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

Jag vågar påstå att utvecklingen är till fördel för både Europa och svenska intressen och också att vi bör, efter måttet av vår förmåga, medverka inom – lyssna nu, handelsministern! – de gränser som vår utrikespolitik stakar ut.

Jag framhöll i anslutning till detta för säkerhets skull att förstälscen för och insikten om vad det är fråga om nere i Europa inte får leda till att vi förändrar vår utrikespolitik. Klarare kan man knappast uttala sig, och det måste väl vittna om argumentnöd när det trots dessa tydliga och bestämda reservationer görs gällande att jag här har presenterat en helt ny svensk utrikespolitik.

Var står vi, fru talman? Jo, moderata samlingspartiet har samma uppfattning som den svenska regeringen och de politiska partierna hade år 1967, när vi gemensamt formulerade den öppna ansökan. Vi har samma uppfattning som statsministern hävdade under rundresorna till de europeiska huvudstäderna förra året. Vi har samma uppfattning som regeringen hade den 10 november, när den svenska deklarationen avgavs. Vi har samma uppfattning, slutligen, som Arne Geijer hade i varje fall före den 18 mars. Och den uppfattningen innebär att även medlemskap kan bli föremål för prövning för Sveriges vidkommande. Vi utesluter alltså inte medlemskap men slutlig ställning till om medlemskap kan vinnas eller inte skall tas först efter det att realförhandlingar har ägt rum.

Vilket slag av realförhandlingar åsyftar herr Bohman? frågade handelsministern för en stund sedan. Ja, samma slags realförhandlingar som regeringen har påyrkat och som regeringen har talat om bl.a. i den utrikespolitiska deklarationen den 29 april förra året: "Först i ljuset av realförhandlingar är det enligt regeringens mening möjligt att avgöra formerna för en svensk anslutning till Gemenskaperna."

Vidare har jag den uppfattningen, som också har varit gemensam, att vi inte skall ta definitiv ställning förrän förhandlingarna mellan EEC och de andra anslutningssökande länderna – Storbritannien, Norge, Danmark och Irland – har förts fram till ett slutskede, så att vi vet vad som kommer att hända.

Det är alltså inte vi som har glidit, utan det är regeringen som har glidit – om det nu kan kallas att glida, när man åker kana.

Herr ANTONSSON (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag har exakt samma uppfattning som herrarna Helén och Bohman om behovet av en – jag tillåter mig säga det – bred, folklig och objektiv informationskampanj om det materiella och ideella innehållet i EEC. Därför blev jag en smula besviken, när handelsministern avvisade denna tanke. Jag kan inte förstå att regeringen skall stå passiv när det gäller en objektiv information. Regeringen måste väl ändå ha ett ansvar och ett intresse för hur den breda opinionen informeras i denna för vårt land och dess framtid kanske viktigaste fråga.

Sedan blev jag en smula undrande när herr Feldt i början av sitt anförande angrep mig därför att jag för min del aldrig har trott på fullt medlemskap och sagt att vi behöver ha en handlingsberedskap även i ett tidigt skede för eventuellt andra anslutningsformer. Jag vill poängtera att

jag i alla sammanhang mycket starkt har betonat att Sverige som industriland bör ha mycket nära kontakter med de västeuropeiska kontinentalmakterna. Vi har klara ekonomiska intressen av detta. Man behöver bara titta på vad tullarna årligen kostar oss – över en miljard kronor.

Jag har aldrig för min del trott att vi med våra tre neutralitetsförbehåll haft en chans att komma in som fullvärdiga medlemmar. Jag bara tar det första och viktigaste, alltså rätten att utträda. Tror handelsministern verkligen att EEC-staterna är trakterade av ett land som på förhand säger att det vill ha rätt att promenera ut och in hur det behagar, i varje fall att gå ut, när man vet att Gemenskapen har haft så stora svårigheter att hålla samman kring dessa ting?

En handlingsberedskap för andra alternativ har jag pläderat för, men det har inte varit opportunt att göra det. Jag har mött en mycket öppnare debatt i detta sammanhang i andra länder, i de nordiska länderna, och jag har sagt att jag för min del gärna ville ha en så nära anslutningsform som möjligt mellan Nordens stater, trots att jag vet att vi förhandlar från olika utgångspunkter och att våra anslutningsformer kan bli olika. Men vår strävan borde ligga åt det hållet.

Jag har ju häcklats mycket för denna ståndpunkt, men jag har inte tagit det så hårt. Jag vill säga att jag har känt mig i gott sällskap på senaste tiden. I remissdebatten steg förutvarande handelsministern Lange upp och sade att han för sin del aldrig trott på fullt medlemskap. Herr Geijer har sagt detsamma i dagarna. Jag vill inte klandra dem för det, men de har haft en annan ansvarsställning än jag, och eftersom herr Langes uppfattning tydligen inte väckt någon gensaga i regeringen har jag rätt att fråga: Har det varit ett spel där man inte menat allvar, när nu förutvarande handelsministern träder fram och säger att han för sin del aldrig trott på fullt medlemskap? Skillnaden, herr Feldt, mellan oss två är, tycker jag, att herr Feldt tror inte nu på fullt medlemskap medan jag har haft den åsikten i 10-talet år.

Beträffande handelsministerns påstående att herr Hedlund avstod från tanken på fullt medlemskap först sedan han blivit utsatt för regeringens pedagogiska bearbetning vill jag säga att jag tror att det är att överskatta regeringens pedagogiska betydelse visavi herr Hedlund i detta fall. Jag tror inte att herr Feldt har haft mycket att lära herr Hedlund om EEC, och kanske inte om något annat heller för resten.

Skall vi kritisera varandra för att vi i stort sett har samma uppfattning om EEC, då får vi försöka andra turneringar, men det bästa är väl ändå i dagsläget att vi hjälps åt med det vi är ense om. Det blir bästa resultatet så, och det finns mycket annat som vi kan ha delade meningar om. I dag står vi, såvitt jag förstår, helt på samma ståndpunkt när det gäller anslutningsformen.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Fru talman! De borgerliga partierna talar här mycket varmt om att engagera statsapparaten i en propagandakampanj för EEC. Det är egentligen rätt fantastiskt. Jag vet att en majoritet av svenska folket är motståndare till EEC-anslutning. Men ligger de borgerliga partierna

Onsdagen den
31 mars 1971

Utrikes- och handelspolitisk debatt

verkligen så illa till med sin agitation för EEC att de måste begära hjälp av staten? Då är läget faktiskt bättre ute bland allmänheten än vad till och med jag trott.

Handelsministern säger sig ha svårigheter att placera vänsterpartiet kommunisterna i EEC-diskussionen. Det kanske, herr Feldt, beror på att vi står fast vid en bestämd ståndpunkt, medan regeringen svängt lite hit och dit, ibland sagt sig icke utesluta fullt medlemskap och sedan sagt att fullt medlemskap är uteslutet osv. Vi har hela tiden förklarat oss vara kritiska mot varje form för svensk anslutning till EEC. Till anslutning räknar jag då icke bara medlemskap utan även associering och en tullunion. Kampen mot svensk anslutning till EEC är alltså ingen kamp mot väderkvarnar, ty jag får väl inte tolka herr Feldts yttrande i det avseendet så att regeringen avskrivit också associering och tullunion från dagordningen?

Vad vi kan tänka oss är en typ av handelsavtal - kalla det gärna ett preferensavtal. Men alla vet att det är utomordentligt svårt att i detalj beskriva hur detta skall kunna se ut; det måste fastställas genom förhandlingar. Det finns många olika typer av sådana handelsavtal mellan EEC och olika länder, och endast diskussionen kan visa vad man konkret kan komma fram till. Man kan säga vad man inte vill vara med om, och det är viktigt, men det är svårare att exakt specificera den typ av avtal som är möjlig. Det kan ju inte heller regeringen göra i dag, att döma av herr Feldts yttrande.

Handelsministern ansåg att det uttalande som jag gjorde i mitt inledningsanförande var menlöst. Jag sade där att vi med EEC inte bör ingå andra typer av överenskommelser än vi har med övriga stater, dvs. överenskommelser som är vanliga mellan suveräna och självständiga stater. Men detta är ju sakens kärna; vad diskussionen från vår sida hela tiden har gällt är att Sverige inte till EEC får överlåta någon del av sin handlingsfrihet, sin suveränitet. Vår kritik mot ett EEC-engagemang har hela tiden gällt denna grundläggande fråga.

Det är ju vad det handlar om; EEC är, som vi vet, inte bara en tullunion utan också en ekonomisk gemenskap som i första hand syftar till att garantera kapitalet full rörelsefrihet inom EEC-området. Det förutsätter i sin tur att de enskilda ländernas möjligheter att kontrollera ut- och inflödet av kapital bryts ned och att de enskilda länderna förpliktar sig att ge hela EEC-områdets företag och kapitalägare samma rätt att etablera sig, förvärva aktier och annan egendom som de inhemska kapitalisterna har. Den gemensamma kapitalmarknaden förutsätter också en gemensam arbetsmarknad, ty det lär vara väldigt svårt att hindra arbetare och andra löntagare att flytta dit kapitalet vill.

Kapitalets fria rörlighet inom EEC kräver alltså omedelbart vissa inskränkningar även i den politiska nationella självbestämmanderätten. Men den får också indirekta följdverkningar i detta avseende. Det är på den punkten som vi har satt in vår kritik. En diskussion beträffande suveränitetsfrågan är alltså i hög grad berättigad när man skall diskutera Sveriges relationer till EEC.

Handelsministern säger nu att regeringen söker nära samarbete med EEC. Man har också använt termen långtgående samarbete. Man vill ha

ett aktivt samarbete, sade handelsministern här om jag uppfattade rätt. Men ett långtgående aktivt, ekonomiskt samarbete med ett ekonomiskt och politiskt block kan mycket lätt leda till att man inte längre kan föra en fullt självständig politik. Man blir bunden av det samarbete som man bedriver med detta politiska och ekonomiska block. Det kan alltså strida mot neutralitetspolitiken. Och även former för en tullunion och andra överenskommelser kan få en sådan utformning att neutralitetspolitikens grundvalar rycks undan – helt enkelt därför att självständigheten inte finns kvar ograverad.

När det gäller argumenten för en tullunion anförde handelsministern att en sådan innebär höjda tullar utåt på framför allt vissa råvaror, men han tröstade oss med att det blev en tullsänkning gentemot EEC-länderna, och det där kunde väl jämnas ut sig. Men vi vet varifrån vi köper råvaror – det är bl. a. från u-länderna. Var finns hänsynen till u-länderna i handelsministerns resonemang?

Herr LANGE (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag blev nyss återopad av herr Antonsson i hans anförande; han ställde sig en smula frågande till att jag i remissdebatten hade uttalat att jag aldrig trott att vi skulle få ett medlemskap. Jag sade redan i remissdebatten att detta framgick av alla de protokoll som finns från 1967, när vi hade ingivit en öppen ansökan.

Jag vill tillägga att skälen för att vi den gången höll formen för anslutning till EEC öppen var två. För det första föreföll vägen till en association redan stängd, och för det andra fanns det en medveten strävan från regeringens sida att försöka få en så bred uppslutning som möjligt kring utgångspunkterna för de kontakter med EEC, som vi i det läget kanske kunde räkna med.

Den sistnämnda önskan uppfylldes aldrig i verkligheten. Redan då vidhöll högern klart ståndpunkten att vi uttryckligen borde säga att vi i första hand ville förhandla om ett medlemskap. Folkpartiet hade för sin del en ståndpunkt som jag inte fann avvika mycket från den som högern företrädde. Det har ju bekräftats i dag av herr Bohmans tal att han alltjämt vidhåller denna uppfattning, och jag håller honom räkning för hans konsekvens. Men han mäter sig också ur den gemensamma uppslutning, som ändå majoriteten av de demokratiska partierna glädjande nog har visat kring den handlingslinje för handläggningen av EEC-frågan som regeringen nu följt.

Herr handelsministern FELDT:

Fru talman! Herr Helén tog inte chansen att försöka skapa litet klarhet om folkpartiets grundläggande uppfattning när det gäller Sveriges förhållande till medlemskapet i EEC. Nu återvänder han till ett uttalande som jag trodde att han helst skulle ha velat glömma vid det här laget – nämligen vad han sade i utrikesnämnden – och påstår att det är det som vi skall ta fasta på. Men svårigheten med det både för herr Helén och, inte minst, för herr Hedlund och en del andra var ju att vad det helt koncentrerade sig på var att det politiska faktum som förelåg var regeringens ställningstagande. Herr Helén kunde då inte förmå sig att

placera orsaken där den verkliga låg, nämligen i de faktiska händelser som har utspelat sig i Europa: beslut och resolutioner tagna av EEC:s regeringar.

Det enkla faktum är bara att vi ville få klart för oss att folkpartiet inser att de avgörande svårigheterna för oss ligger i den verklighet som skapas av EEC-ländernas politik och inte i några förmenta glidningar i den svenska regeringens inställning. Det var detta vi ville klara upp, men det är faktiskt typiskt att vi inte kommer till någon klarhet om det.

Däremot fick jag klarhet på en annan punkt, nämligen vad herr Helén avsåg när han anslöt sig till tanken på något slags informationskampanj. Det var helt enkelt den där stora konferensen igen, där vi skall samla alla och envar och tala med varandra. All right, om det bara gäller storleken på församlingarna som skall träffas och diskutera EEC-frågan, så har vi flera organ som redan motsvarar rätt högt ställda krav i fråga om antalet ledamöter som skall ingå.

Vad beträffar den interna debatten inom socialdemokratin har jag redan sagt att den spelar en långt mindre bekymmersam roll för regeringen än vad den gör i oppositionens fantasi. Om herr Helén och jag skall diskutera våra ungdomsförbund och deras agerande, så är jag inte säker på att den debatten blir så lustbetonad för herr Helén. SSU:s inställning har varit klar. De har sagt att de vill ha förbindelser och fri handel med EEC. De anser att formen skall vara ett handelsavtal. De har bestämt sig på grunder som man kan diskutera, men det har aldrig varit fråga om att vända ryggen mot Europa eller mot det här samarbetet.

Jag kan besvara frågan beträffande det nordiska ministerrådet och dess funktion, som herr Helén ställde, med att påminna honom om vad som stod alldeles klart när detta råds uppgifter bestämdes i Köpenhamn. Vad det än kunde vara, så kunde det inte vara ett beredningsorgan för de nordiska ländernas EEC-förhandlingar. Detta stod alldeles klart som ett resultat av den debatten, och jag begriper inte varför herr Helén ställer frågan nu. Han var ju, som han med ganska stor stolthet påpekar, den som rodde ihop den överenskommelse om arbetsuppgifterna vilken man så småningom kom fram till i Köpenhamn.

Herr Bohman återkommer till den här formen som han tycker är så bra. Vi kan medverka i vad som helst, säger herr Bohman, bara det sker inom ramen för vår utrikespolitik. Vad är det för nonsens? Om det finns ett maktblock och vi skall gå in i det och säger att det gör vi inom ramen för vår utrikespolitik, då beror det på hur tänjbar den ramen är. Min tolkning av herr Bohman – och det är en allvarlig tolkning – är att ramen för vår utrikespolitik, när herr Bohman får härja med den, börjar anta karaktären av papier-maché och ingenting annat.

Det är i detta sammanhang som det blir så lustigt när vi får höra att moderata samlingspartiet hade samma uppfattning i maj 1970 som i november 1970 till medlemskapet. All right, det må vara. Men i november 1970 konstaterade vi att ett neutralt land som Sverige inte kunde delta i ett utrikespolitiskt samarbete av det slag som EEC-länderna hade beslutat sig för. Jag måste återkomma till frågan: Delade herr Bohman vår uppfattning då? Varför sade Ni ingenting om den saken? Den hållning Ni intar nu, att vi skulle kunna förhandla oss till ett partiellt

deltagande i ett utrikespolitiskt samarbete, är alldeles ny, den har aldrig förekommit i våra diskussioner. Och den är, får jag konstatera, inte bara orealistisk utan orimlig, om neutralitetspolitiken skall ha samma innehåll som vi hittills har varit eniga om att den skall ha.

Därför råder jag herr Bohman att dra tillbaka idén om att realförhandlingar skall kunna ge oss möjligheter att delta i utrikespolitiskt samarbete med nio tio NATO-länder.

När det gäller vad regeringen sade i april 1970 om slutligt beslut och ställningstagande till realförhandlingar har vi gång på gång förklarat, att då förelåg inte beslutet om det utrikespolitiska samarbetet, inte heller ställningstagandet i fråga om den ekonomisk- monetära unionen. Det är ju det som helt har förändrat läget. Men här står herr Bohman i själva verket kvar på samma ståndpunkt som herr Helén och vill inte erkänna att dessa ting har inträffat och i grunden ändrat förutsättningarna för svenskt medlemskap i EEC.

Jag förstår att herr Antonsson inte vill ha någon ny diskussion om sitt alternativ i EEC-frågan. Han blev så pass tilltufsad vid de skärmytslingar han hade med statsministern här i kammaren för någon tid sedan, så jag begriper att han nu vill låta sitt alternativ dö en stilla död. Och, som sagt, centerpartiets inställning har vi inget tvivel om.

Till slut vill jag till herr Hermansson säga att om han har tolkat det så att ett avtal mellan Sverige och EEC om ett tullpolitiskt samarbete i form av en tullunion är detsamma som en svensk anslutning till EEC, så måste han gå hem och läsa på igen om hur internationella relationer utformas. Om hela hans kampanj bygger på att vi inte skall överlåta suveränitet och nationell handlingsfrihet till överstatliga organ, som vi inte påverkar, då har han faktiskt, som jag sade, jagat en väderkvarn; den situationen existerar inte.

Är det detta han menar med att vår suveränitet kan påverkas av den grad och den utsträckning i vilken vi har fria kapitalrörelser, då är det bara att säga att det tillhör frågorna för våra förhandlingar. Vi vet inte ännu vilka krav som kommer att ställas på oss när det gäller en gemensam kapitalmarknad med EEC. Den utgångspunkt vi har är att vi inte kommer att tillåta sådana ingrepp i vår ekonomiska politik att denna suveränitet försvinner. Det är ett enkelt och ganska klart ställningstagande.

Herr ANTONSSON (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag önskar för min del minst av allt att den här debatten skall utmynna i en gnetig träta mellan företrädare för centerpartiet och regeringspartiet eller något annat parti. Men jag har ett behov av att säga till handelsministern, att jag känner mig inte alls så där tilltufsad som han tycktes tro, därför att jag har bedömt det så, att utvecklingen har kommit närmare de funderingar jag personligen sedan länge har haft. Jag har emellertid inte stått och bröstst mig här i talarstolen över att jag har fått rätt på något sätt – jag nämnde det inte ens i mitt inledningsanförande.

Jag har å min sida inte kritiserat regeringen för att den har ändrat ståndpunkt från den 10 november till den 18 mars. Det vill jag inte göra. Det är alldeles riktigt att det har inträffat saker – Davignonrapporten och

Wernerplanen har lagts fram – men vi kan å andra sidan inte komma ifrån att vi hade klara uttalanden av mycket framstående EEC-politiker av vilka det framgick att de politiska och ekonomiska bindningarna i EEC låg fast i ett tidigare skede.

Jag har inte velat ta upp detta här i dag och skall inte spetsa till debatten. Jag tycker vi kan utbyta tankar i denna viktiga fråga med respekt för varandras åsikter.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Med anledning av herr Langes inlägg vill jag påminna honom om att folkpartiet och centerpartiet hade identiskt samma ståndpunkt 1967; den hade resonerats fram i gemensamma överläggningar.

Till handelsministern vill jag säga: Vad kan det vara för fel i att söka förankra regeringens egen uppfattning om den faktiska förhandlingspositionen hos en så bred svensk opinion som möjligt genom att ge denna opinion argumenten för och emot de olika lösningarna och syfta till att därmed åstadkomma ett större kunnande, ett breddat kunnande, så att inte de som går fram med svepande fördömanden och enkla nedklassningar av vad en EEC-anknytning kan innebära skall ha fritt spelrum?

Den allmänhet som följer den här debatten måste väl ändå fråga sig: Vad är syftet med regeringens uppläggning? Är det helt enkelt så, att man bara säger sig vilja ha en bred samling men är besviken när man får den, att det är gnölande och gnetande som regeringen vill lämna kvar som ett intryck för att framstå som helt opåverkad av andra ståndpunkter?

Jag hoppas att det är en missuppfattning och att det åtminstone skall komma fram i statsministerns inlägg, innan TV-utsändningen hinner sluta, att regeringen önskar denna breda samling och att man inte kräver att oppositionspartierna skall svära på något slags ofelbarhetsdogm, att detta att man kommer fram till samma ståndpunkt såsom ett politiskt faktum inte innebär att vi över huvud taget inte skulle kunna kritisera det sätt på vilket detta har hänt, att vi helt enkelt inte får tala om, att regeringen har gett upp sin egen tidigare förhandlingslinje.

Låt oss alltså konstatera att här finns ännu en chans för regeringen att ge svenska folket intryck av att man menar allvar med sin uppfattning, att det är en bred samling som man önskar bakom den svenska opinionen. Det skulle för mottagandet ute i Europa av de svenska dokument, som ytterligare kommer att behövas, säkerligen vara till glädje.

En dansk parlamentariker påpekade helt stillsamt för mig under Nordiska rådets möte att herr Feldt råkar ha en betydande likhet med fältherren Napoleon, vilken som bekant kämpade vid Waterloo inte alltför långt från Bryssel. Jag hoppas att det är herr Feldts önskemål att han inte skall behöva stå med handen innanför kavajen som en Napoleon vid Waterloo, utan att det slutliga resultatet skall vara att det är en framgångsrik svensk handelsminister 1971 som har genomfört ett jobb, där han har en bred opinion bakom sig som önskar honom framgång.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Sedan såväl Alexander som Napoleon har äkallats i denna debatt är det naturligtvis litet besvärligt att här gå upp i replik, men jag tar i alla fall chansen.

Herr Feldt sade att tullunion inte innebär anslutning till EEC. Ja, det är en fråga om ord. Och det beror också på hur tullunionen utformas, om vi skall kalla den anslutning eller inte. Så den där bedömningen får vi nog vänta litet med, till dess vi ser vilken typ av tullunion regeringen vill ha.

Läs på! sade herr Feldt också. Ja, jag läste det tal som herr Feldt höll i Bryssel den 10 november 1970 och som kallas för Sveriges avsiktsdeklaration. Då sade herr Feldt så här: "Vi delar gemenskapernas uppfattning såsom den uttryckts i Romfördraget att en omfattande samverkan är nödvändig för att de fulla fördelarna av den gemensamma marknaden skall kunna realiseras. Sålunda erfordras åtgärder för att uppnå ökad rörelsefrihet för arbetstagare, tjänster och kapital jämte samverkan inom socialpolitiken och den ekonomiska politiken."

Naturligtvis är det litet runt sagt, men det antyder i alla fall väsentligt mer än vad som kan hänföras till bara en överenskommelse om tullar. Här talas det om ökad rörelsefrihet för kapitalet, och vilka följder det för med sig bör vi nog vara på det klara med.

Nu försäkrar herr Feldt att vi inte skall överlåta några befogenheter till EEC-organen, och jag tar den deklarationen på fullt allvar och är tacksam för den. Men då hoppas jag också att herr Feldt i sin tur och hela hans riksdagsgrupp stöder vår motion som snart kommer upp till behandling. Vi kräver i den motionen att den s. k. EEC-paragrafen tas bort. Den paragrafen infördes i grundlagen för några år sedan, och den innebär att regeringens, riksdagens eller annat statligt organs grundlagsenliga beslutanderätt i begränsad omfattning får överlåtas på mellanfolklig organisation för fredligt samarbete till vilken riket är eller skall bli anslutet. Jag hoppas att ni då röstar med oss, när vi kräver att den paragrafen skall tas bort. Den infördes uteslutande med hänvisning till att vi ville ha så intima förbindelser som möjligt med EEC.

Sedan vill jag bara beklaga, fru talman, att vi när det gäller handelspolitiken har uppehållit oss uteslutande vid EEC-debatten och inte kommit in på de synnerligen viktiga frågorna om hela mönstret för handelspolitiken i världen och om u-ländernas stora handelsproblem samt nödvändigheten av att utveckla öst-västhandeln.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag föreställer mig att kammarens ledamöter nu tycker att meningsutbytet om vad jag kan ha sagt och menat börjar bli en aning tjatigt. En sådan här diskussion underlättas och stimuleras verkligen inte av om den ene talaren påstår att den andre pratar nonsens, och jag tänker inte fortsätta diskussionen med Kjell-Olof Feldt på den punkten.

Däremot vill jag bestämt bestrida det som herr Feldt i varje fall indirekt antydde, nämligen att Sverige inte skulle ha ändrat ståndpunkt då det gäller själva förfaringssättet, sedan deklarationen avgavs i november. Jag har den deklarationen framför mig. Där hänvisas till 1967 års brev och till det förfaringssätt som angavs i det brevet. Där

understryks att förhandlingarna mellan oss och EEC-länderna skall ske parallellt med de andra inträdessökande länderna. Däri uttrycktes en förhoppning om att både förhandlingar och uppgörelser skall leda till ett samtidigt resultat. Däri framhålles också att Sverige tänker avgöra vilken anslutningsform som vi anser vara den lämpliga sedan realförhandlingar har slutförts. Jag konstaterar åter, att några realförhandlingar över huvud taget inte har ägt rum.

Herr handelsministern FELDT:

Fru talman! Herr Antonsson vill inte kritisera regeringen, säger han, för att vi har ändrat ståndpunkt mellan den 10 november och den 18 mars. Ja, fattas bara annat; det är ju vad centerpartiet har gjort också. För herr Antonsson, som vill att vi skall ha respekt för andras åsikter, vill väl att jag skall ha respekt för den åsikt som centerpartiledaren sade sig ha den 10 november i fjol, och den har han icke i dag.

Herr Helén frågade varför jag är så emot objektiv information, argument för och emot. Det är jag inte alls. Men jag vill ha en funktionsuppdelning mellan dem som ställer material till förfogande och dem som skall bedriva kampanjer. Jag menar att statens uppgift – och den försöker vi i all blygsamhet uppfylla så gott det går och vi kan inom handelsdepartementet – är att fortlöpande ställa till debattörernas förfogande det material som finns, nämligen fakta och dokument i det här målet. Att föra ut argumenteringen för och emot är däremot, menar jag, en uppgift för de politiska partierna, för bildningsorganisationerna, för fackföreningsrörelsen, för dem som över huvud taget brukar delta i den politiska debatten och samhällsdebatten i det här landet. Är det så svårt just för en liberal person som herr Helén att begripa att det är mycket viktigt att vi håller isär de båda funktionerna?

(Herr Helén (fp): Jag har gjort samma uppdelning.)

Sedan börjar nog herr Helén att förtvivla inte bara om den här debatten utan om hela samlingen kring EEC-politiken. Oppositionen får inte kritisera, säger han, att regeringen gett upp sin tidigare förhandlingslinje. När vi då anklagar oppositionen för detta, så brister samlingen.

Förstår inte herr Helén att det vi vill att herr Helén skall tala om är att också herr Helén har gett upp sin tidigare förhandlingslinje, att Ni verkligen avsvär Er i den meningen att Ni säger att utvecklingen ute i Europa är sådan att medlemskap inte är möjligt i stället för att säga att det är regeringen som har förorsakat detta, så att Ni senare kan två Era händer i någon tänkbar situation inför Era uppdragsgivare åt olika håll och säga: Jag var verkligen inte med om detta, och så att Ni inte skall få den liberala pressen över Er. Det finns fortfarande många folkpartitidningar som slipar knivarna för den långa natten som skall komma när folkpartiet officiellt sluter upp bakom regeringens politik. För det är det Ni inte vågar för Er egen press – läs Dagens Nyheter! Varje dag pågår denna mycket bristfälligt dolda kampanj, som i realiteten riktar sig mot folkpartiet.

Herr Helén slutade med att höja debattnivån upp till Napoleon. Jag

tackar för det. Jag har aldrig varit någon beundrare av Napoleon, måste jag säga, men jag förstår att det är mera de yttre än de inre egenskaperna som herr Helén har fascinerats av hos både Napoleon och mig. Jag kan också tacka för lyckönskan. Jag vill bara konstatera att den breda samlingen skulle just gälla det framtida handlandet, de framgångslinjer vi vill ha i förhandlingarna. På den punkten tror jag att denna debatt har fört oss väsentliga steg framåt, och det är jag glad över. Men jag tycker fortfarande att det hade varit skönare om också den senaste månadens upplevelser hade kunnat klaras ut, så att vi inte efteråt kan komma tillbaka och upptäcka att folkpartiet fortfarande hade ett litet eget stickspår att åka på.

Till sist vill jag bara säga herr Hermansson att den här EEC-paragrafen verkligen inte har ett dugg att göra med de förhandlingar som nu pågår om Sveriges förhållande till Gemensamma marknaden. Det avtal som vi skall sluta med EEC kommer att i dess helhet underställas den svenska riksdagen, och den här paragrafen, eller den här möjligheten, skall absolut inte utnyttjas för detta. Det är väl därför helt poänglöst att dra in den i den stora frågan som gäller under vilka förhållanden vi skall ordna Sveriges relationer till EEC inom ramen för både bevarad nationell handlingsfrihet och suveränitet och neutralitetspolitik.

Fru andre vice talmannen anmälde att herr Helén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr statsministern PALME:

Fru talman! Så utförligt har regeringspolitiken belysts av utrikesministern och handelsministern, att jag kan fatta mig kort och först bara klara ut några oklarheter för att sedan kanske säga några sammanfattande ord.

Om den allmänpolitiska delen av debatten skall jag inte yttra mig alls. Herr Helén sade vissa kloka ting om att man inte skulle låta skrämman sig till tystnad och om de fattiga folkens rätt till frigörelse. Det var nästan precis detsamma som jag sade för en del år sedan. Då antydde i den näst största folkpartitidningen att jag var något av en landsförrädare. Då anklagades jag av den dåvarande folkpartiledaren för att liksom äventyra nationens intressen, och då krävde den dåvarande moderatledaren att jag skulle avgå.

Nu är det nästan som om ni läser högt ur mina gamla tal. I och för sig borde jag vara glad, men jag upplever det inte som särskilt trovärdigt. Jag hoppas att ni någon gång när ni sitter i era konklaver — nu när det är alldeles riskfritt att säga sådana ting om de fattiga folken — skäms litet över ert partitaktiska snoende i dessa frågor.

Men låt mig i stället ta upp EEC-frågan!

Herr Helén beskyllde mig för att göra låtsaskonsultationer i Oslo. Ja, men inte menar väl herr Helén att jag skulle åka till Oslo och konsultera den norska regeringen om den svenska neutralitetspolitikens innebörd! Det har det inte varit fråga om. Däremot informerade jag den utförligt om vårt tänkande och diskuterade ett möjligt framtida samarbete i förhandlingarna. Jag kan försäkra herr Helén att varken Trygve Bratteli,

Andreas Cappelen eller Per Kleppe – eller vilka det nu var -- upplevde detta som något låtsassamtal.

När det gäller grundfrågan vill jag säga en sak – kanske mer i förbigående – till herr Helén och sedan, mera allvarligt, till herr Bohman.

Här har vi försökt i ett par veckor – och utrikesministern och handelsministern har försökt i dag – att ur herr Helén få fram vad som är folkpartiets egentliga uppfattning och om folkpartiet har någon egen ståndpunkt när det gäller möjligheten att förena neutraliteten och ett svenskt medlemskap i EFC. Varje gång faller herr Helén tillbaka till detta: ”Ja, men det är ju ett politiskt faktum att regeringen tagit ståndpunkt.” Han har då möjlighet att säga – det är *en* variant – att det beror på regeringens handläggning att vi inte kan bli medlemmar. En annan variant är att det beror på utvecklingen i EEC.

Vi har nu i flera veckor försökt att få fram ett klart ståndpunktstagande från herr Helén, men vi har hittills misslyckats. Det är synd.

Herr Helén säger: Nu vill vi ha samling och vi vill vara bakom regeringen. Ja, men vi vill ha en samling i klarhet! Nu får jag ändå inkassera det som en positiv sak att herr Helén och hans parti ändå stöder regeringens linje. Men jag måste ju konstatera att i ett läge då det behövdes litet av beslutförhet i ståndpunktstagandet har herr Helén framstått som något av en vingelmåns. Det är ett politiskt faktum. Men det är i och för sig också ett politiskt faktum att han nu till sist tycks sluta upp bakom regeringen, och det får vi ta som någonting positivt.

Beträffande herr Bohman är det mera allvarligt. Där måste jag också försöka få fram ett ståndpunktstagande. Herr Bohman säger: ”Vi kan fortfarande tänka oss ett svenskt medlemskap i EEC. Ingenting har ändrats sedan maj eller den 10 november i fjol.” Herr Bohman talade t. o. m. om mina uttalanden ute i Europa, denna gång utan att trassla in sig i mina s. k. guvernanter. Det är i alla fall ett framsteg. Då måste jag ställa en mycket precis fråga till herr Bohman.

Enligt Davignonrapporten vill man ha ett utrikespolitiskt samarbete mellan sex, kanske nio, tio NATO-stater. Detta samarbete syftar till att utforma gemensamma ståndpunkter i utrikespolitiken. Det står klart att medlemsländer i EEC bör delta i detta utrikespolitiska samarbete. Om detta samarbete uttalade sig president Nixon i sin senaste stora utrikespolitiska rapport till kongressen, den 25 februari 1971, så här:

”I november inledde Gemenskapens utrikesministrar formella politiska konsultationer som skall äga rum varje halvår i syfte att utforma gemensamma ståndpunkter. Till slut kanske vi skall se ett enda organ, som utformar Västeuropas politik på alla områden inklusive utrikespolitik och försvar. Vi” – alltså den amerikanska regeringen – ”välkomnar detta, eftersom vi anser att västeuropeiska och amerikanska intressen när det gäller försvar och utrikespolitik sammanfaller.”

Detta är alltså den amerikanska regeringens tolkning av det utrikespolitiska samarbetet enligt Davignonrapporten. Den skiljer sig ju inte nämnvärt från den tolkning som man i Bryssel och i medlemsländerna har givit uttryck för. I detta samarbete skulle vi såsom medlemmar få delta.

Min precisa fråga till herr Bohman lyder: Anser herr Bohman att vi med bevarad neutralitetspolitik kan delta i ett utrikespolitiskt samarbete

med tio Atlantpaktstater i syfte att utforma gemensamma ståndpunkter när det gäller utrikespolitik och måhända försvar?

För att kunna bibehålla sin linje om ett möjligt svenskt medlemskap måste herr Bohman kunna förutsätta ett ja som svar på denna fråga. I samma ögonblick som regeringen fick klarhet i detta problem förstod vi att svenskt medlemskap var otänkbart. Här har alltså herr Bohman en annan utrikespolitisk bedömning av neutralitetens innebörd. Men då måste han ju redovisa bedömningen och ge svar på min fråga, och – herr Bohman – det är en ganska viktig fråga.

Till sist, herr talman: detta är ingen skendebatt. Den gäller ju för vår del centrala frågor. Den gäller möjligheten att fortsätta en fast och konsekvent neutralitetspolitik. Där har vi inte råd att sväva på målet. Den gäller möjligheterna att i samarbete med EEC fortsätta en frihandelspolitik. I fråga om denna positiva linje har vi heller inte råd att sväva på målet. De är båda centrala livsfrågor för det svenska samhället. Vi eftersträvar -- och vi tycker att vi har nått ett ganska långt stycke på väg -- att samla en bred svensk opinion kring en politik med denna upplägning. Vi kommer inte att förtröttas i denna strävan, men det kan ju inte vara så, att vi av denna vilja kan tolerera vilka oklarheter som helst från dem som i en del sammanhang säger sig dela regeringens uppfattning -- då skapar vi osäkerhet både hos våra samarbetspartner och hos det svenska folket. Bred samling -- ja! Men man skall ha klart för sig vad man är enig om.

Fru andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19,30.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Herr Palme är en mästare på historieskrivning -- på falsk historieskrivning.

Herr Palme sade att då herr Palme för några år sedan hade talat om att han inte ville bli tvingad till tystnad då han talade om social frigörelse och fattiga folk, då krävde moderaterna hans avgång.

Skäms verkligen inte statsministern att göra en så fruktansvärt förenklad beskrivning av det händelseförlopp som ledde fram till det krav som framfördes den gången? Och att göra ett sådant påstående med det patos som Olof Palme vid lämpliga tillfällen kan mana fram!

Ingen "skendebatt" skall det vara fråga om, sade statsministern något senare. Var går gränsen mellan politiskt spex och allvar? Vi talar allvar här i riksdagen. Man får *inte* uppträda på det sätt herr Palme gjorde. Förlåt mig att jag använder min rätt att framföra en så allvarlig kritik mot statsministern!

Sedan ställde statsministern en preciserad fråga till mig, som jag skall besvara -- om statsministern behagar lyssna. Mitt svar på den preciserade frågan är: Det i dag tillgängliga materialet och de fattade EEC-besluten ger inte tillräckligt säkert underlag för att, innan realförhandlingar ägt rum, utesluta svenskt medlemskap.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill slå fast – för tredje gången här – att jag för folkpartiets räkning i utrikesnämnden konstaterade att svenskt medlemskap i EEC nu ej längre var möjligt och att detta var ett politiskt faktum.

Men vad socialdemokraterna försöker avkräva oss här är att vi skall svära på en ofelbarhetsdogm och att vi i och med att vi konstaterar detta politiska faktum skall avsvärja oss all rätt att kritisera regeringen för dess sätt att lägga upp förhandlingarna och vika av från sin egen förhandlingslinje såsom regeringen har gjort.

Man vill tydligen – det framgick först av herr Feldts senaste inlägg – ha ett alibi, för den händelse regeringen skulle misslyckas, att regeringen har gjort allt vad den över huvud taget har kunnat för att uppnå förhandlingsmålen. Vi kan inte skriva under den ofelbarhetsdogmen, vi kan inte skriva på ett sådant alibi. Vi utgår från att regeringen gör det bästa möjliga i en svår situation. Vi är ense om att förhandlingspositionen innehåller många komplicerade omständigheter, men det kan inte få betyda att vi nu skulle säga: Regeringen är ofelbar.

Det är ett småskuret sätt att lägga upp debatten som regeringen här har valt.

Vi vill ha enighet bakom förhandlingspositionen i denna fråga, därför att det är viktigt för kommande svenska generationer, både löntagare och företagare, om vi lyckas att nå de nära, omfattande och varaktiga förbindelser med EEC som är förutsättningen för en fortsatt svensk välståndsutveckling.

Men det är inte säkert att vi når dit. Herr Feldt skrev ju själv den 25 maj i fjol: "Det kan visa sig, om vi inte lyckas, att vår formella handlingsfrihet då inte motsvaras av någon reell frihet helt enkelt därför att vi saknar ekonomiskt utrymme att handla."

Det är en sådan situation som vi vill undvika, och då tror vi att det vore angeläget att regeringen utnyttjade det här tillfället till att slå fast det positiva som Sverige är ute efter att nå genom dessa förhandlingar, men som ni alltid gömmer undan i slutet av edra deklARATIONER sedan ni hasplat ur er en rad okvädingord mot oppositionen. Det kan uttryckas så som statsminister Palme gjorde i sitt tal den 18 mars förra veckan, då han sade att det är fråga om att praktiskt medverka till att skapa en bättre framtid för Europa.

Men varför skall vi alltid behöva pressa er fram till dessa ställningstaganden när det gäller en debatt som denna i riksdagen? Kan ni inte inse att det är betydelsefullt för både hur Sveriges ärende tas emot ute i Europa och hur den svenska allmänheten reagerar inför ert handlande att ni verkligen någon gång klart säger ut vad ni positivt vill nå i stället för att gnöla och misstänkliggöra.

Det är inte värdigt den svenske statsministern att uppträda på det sättet i debatten.

Herr statsministern PALME:

Fru talman! Till herr Bohman först! Hans upprördhet förvånar mig. Är det inte sant att herr Holmberg på alla möjliga olika ställen under våren 1968 krävde min avgång? Är det inte sant att också herr Bohman gjorde det, även om det var litet mera tvehägset. Enligt tillgänglig politisk

litteratur om händelserna på Hotel Savoy i Malmö avrådde herr Bohman därför att det var taktiskt oklokt. Det är faktum. Min avgång krävdes på grund av de ställningstaganden jag givit uttryck för i Vietnamfrågan. Det är också ett faktum.

I dagens perspektiv framstår inte det jag då sade om kriget i Indokina som särskilt märkligt. Det är ungefär vad ni själva säger i dag. Men då i ett oerhört upptrappat internationellt läge kunde det medföra vissa risker, och då kom dessa våldsamma angrepp inte minst från herr Bohmans partis sida med bl. a. kravet på min avgång. Det är bara ett konstaterande. Det är en något falsk indignation som herr Bohman spelar upp i dag. Den kan bara förklaras av att minnet av detta måtte vara obehagligt för den nuvarande moderatledningen.

Herr Bohman säger att det ännu inte finns tillräckligt med fakta för att vi skall kunna säga om vi kan bli medlemmar i EEC eller inte. Det betyder alltså att herr Bohman anser att Davignonrapporten och de krav denna ställer på medlemmarna icke är faktum. Om man på andra punkter känner sig osäker, så låt oss nu bortse från dem. Jag håller mig vid min förnyade fråga enbart till Davignonrapporten och frågar: Anser herr Bohman ett utrikespolitiskt samarbete med tio Atlantspaksstater i syfte att utforma gemensamma ståndpunkter i utrikespolitiken vara förenligt med neutraliteten?

Till herr Helén! Vi har inte alls krävt att regeringen skulle betraktas som ofelbar. Vi har sagt följande: Genom de fakta som ligger på bordet har vi kommit fram till att ett svenskt medlemskap i EEC icke är en realistisk möjlighet. Precis samma ståndpunkt har centerpartiet kommit fram till. Centerpartiet har varit oerhört angeläget om att understryka att partiet inte kommit fram till denna ståndpunkt på grund av regeringen utan därför att man haft samma material som regeringen till sitt förfogande. Partiet har kommit fram till detta ståndpunktstagande av egen kraft. Det är ett klart och rejält besked. Hela vår övning, som nu upprör herr Helén, ger mig anledning att fråga: Kan inte folkpartiet säga detsamma? Om det är obehagligt för er att säga att ni tycker som regeringen, kan ni då inte säga att ni tycker som centern – då går det kanske lättare att svälja. I stället säger ni: Vi kan inte bli medlemmar, och det beror på de politiska fakta som regeringen genom sitt agerande har skapat. Det är bara denna enkla sak debatten gäller.

Det skulle vara en oerhörd framgång om debatten i dag här kunde ge ett klart besked från folkpartiets sida. Det är inget illasinnat från oss. Om det som jag har kallat för ett vinglande kunde leda fram till en enkel och rak ståndpunkt av den typ som centerpartiet har presterat vore det en styrka för oss i Bryssel och inför den svenska opinionen. Det behöver inte herr Helén alls bli arg för.

Jag vill till sist säga att vi inte alls behöver pressas till positiva uttalanden om Europa. Vi har aldrig sagt något ont om det samarbete som växt fram mellan EEC-staterna. Nödvändigheten av att närma Frankrike och Tyskland till varandra – att alltså icke isolera Tyskland – förklaras av hela Europas fruktansvärda historia. Jag respekterar detta samarbete. Jag respekterar de ekonomiska framsteg dessa länder har gjort. Vi har all anledning att positivt medverka till att genom deltagande

i det ekonomiska samarbetet vara med om att forma Europas framtid. Det är det som våra förhandlingar i Bryssel går ut på. Just därför är jag angelägen om klarhet och samling.

Eftersom herr Helén och herr Bohman också har ytterligare en replik – och sedan kommer jag att svara dem – vill jag på det varmaste uppmana dem att ge mig chansen att göra min allra sista replik till något av sista satsen i Beethovens 9:e symfoni.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Det är sant att moderata samlingspartiet krävde dåvarande statsrådet Palmes avgång. Men det är *inte* sant att detta berodde på att herr Palme hade talat om social frigörelse och fattiga folk. Vi krävde herr Palmes avgång därför att herr Palme som företrädare för Sveriges regering hade deltagit i en offentlig demonstration mot ett mot oss vänligt sinnat land tillsammans med en officiell representant för en stat som befann sig i krig med det landet. Det var därför vi framförde vårt krav. Det finns ingen anledning att förenkla historieskrivningen på det häpnadsväckande sätt som herr Palme gjorde.

På den andra frågan har jag givit statsminister Olof Palme ett tydligt svar. Det behöver inte utvecklas. Jag tänker inte heller göra det, även om herr Palme själv är missnöjd med svaret. Det är fullt tydligt och beskriver fullständigt klart var vi står.

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Statsminister Erlander konstaterade en gång i en stor debatt för tio år sedan när det rädde enighet mellan partierna, att om den här debatten fortsätter länge till är vi snart oeniga om att vi är eniga. Det är ungefär den uppläggning som statsminister Palme nu tycks vilja följa. Han vill diktera innehållet i min sista replik för att själv sedan kunna kommentera den vid en tidpunkt då jag inte längre har någon replik.

Statsministern vet mycket väl att folkpartiets uppfattning är att fullt medlemskap för Sverige i EEC nu ej längre är möjligt, och det är från denna utgångspunkt vi har att handla. En regering som är angelägen om att kunna stödja sig på en bred opinion borde inrikta diskussionen på framtiden, söka samla medborgarna och söka samla de partier som är beredda att stödja en sådan ståndpunkt till en konstruktiv insats för någonting som kommande generationer har rätt att avkräva oss räkenskap för.

Om statsministern kan använda sina sista minuter här till att konstatera att det viktiga är om vi lyckas att skapa trygghet för löntagare och företagare i Sverige för en fortsatt välförhållandeutveckling, då har debatten varit värdefull, annars inte.

Herr statsministern PALME:

Fru talman! Till herr Bohman först – tyvärr: det var inte alls sant rent faktamässigt historiskt att när en demonstration skedde här utanför på Sergels torg så krävde högerpartiet att jag skulle avgå. Det gjorde man inte alls. Det dröjde ända tills den amerikanske ambassadören kallades

hem. Då krävde högerpartiet att jag skulle avgå. Jag anför detta bara som ett enkelt konstaterande igen.

Det gällde ju inte heller rent formella synpunkter på deltagande eller inte deltagande i en demonstration. Jag behöver inte upprepa – dess bättre – alla de synpunkter som högerledningen då framförde om att ett svenskt ställningstagande i Vietnamkonflikten hade skadat neutralitetspolitiken. Jag behöver inte upprepa det därför att numera ansluter sig de flesta till min uppfattning – nästan även moderata samlingspartiet.

Till herr Bohman vill jag vidare säga att jag ställde den preciserade frågan, om medlemskap i ett utrikespolitiskt samarbete mellan tio NATO-stater kunde förenas med neutralitetspolitiken. Jag har inte fått något svar på den frågan. Jag bara konstaterar det. Men i detta konstaterande ligger ju att moderaternas position i dagens debatt är starkt undergrävd även i de egna ögonen.

Till herr Helén slutligen: det lönar sig att diskutera. Nu sade herr Helén – det var bland det allra sista i hans replik – att ett fullt medlemskap i EEC enligt folkpartiets uppfattning icke är möjligt. I flertalet av sina uttalanden hittills har herr Helén sagt att till följd av regeringens agerande är ett medlemskap i EEC icke möjligt. Detta om regeringens agerande bortföll i hans sista replik.

Det vill jag tolka så välvilligt som möjligt och säga att folkpartiet har alldeles oavsett regeringens agerande vid ett studium av dokument och fakta kommit fram till att ett svenskt medlemskap i EEC icke är möjligt. Jag hoppas den tolkningen kommer att stå sig, ty i så fall har vi ju uppnått någon väsentligt i dagens debatt, nämligen att tre partier – de största partierna i riksdagen – genom självständigt bedömande och självständigt tänkande kommit till samma slutsats när det gäller möjligheterna till ett svenskt medlemskap i EEC. Då betecknar jag dagens debatt som en stor framgång i positiv mening.

På grundval av denna framgång skall vi i nära kontakt med partierna, med organisationerna och med allmänheten i Sverige, med alla de medborgare som med rätta känner sig berörda, fortsätta att utforma en praktisk handlingslinje i EEC-förhandlingarna och försöka göra vad som på oss ankommer för att Sverige skall kunna medverka i det ekonomiska samarbetet i Europa på ett sätt, som står i överensstämmelse med våra gamla frihandelstraditioner.

Fru. andre vice talmannen anmälde att herrar Bohman och Helén anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Fru talman! Dagens utrikespolitiska debatt skulle möjligen kunna ge intrycket att det föreligger stor oenighet om svensk utrikespolitik. Jag tror dock att den som närmare kommer att analysera innehållet i protokollet från debatten knappast kommer att bedöma saken på det sättet. Jag är optimist i så måtto att jag anser att det i stort föreligger enighet i svensk utrikespolitik. Det är ju också så att den svenska utrikespolitiken under en lång följd av år har präglats av stor enighet, och

jag hoppas att så kommer att bli fallet även i fortsättningen.

Det strikta fasthållandet vid den alliansfria politiken, som syftar till neutralitet under krig och som det har talats mycket om i dag, har skapat både förståelse och respekt hos andra länder och den har också skapat förutsättningar för att en så dominerande del av svenska folket kunnat ansluta sig till den utrikespolitik som utformats av riksdag och regering.

Det är en ytterst känslig fråga att agera inom utrikespolitikens fält. Det gäller inte endast vårt lands relationer till andra länder i världen utan det gäller också att föra en sådan utrikespolitik att den inte åstadkommer hårda motsättningar inom det egna landet. Om man genomdriver beslut i utrikespolitiska frågor med knappa majoriteter kan man inte gentemot andra länder tala om att enigheten är stor beträffande landets utrikespolitik. Därför är det inom detta område mer än något annat nödvändigt att på allt sätt samråda och samarbeta för att nå fram till för flertalet medborgare acceptabla lösningar.

Regeringen har formell möjlighet att själv fatta beslut, i varje fall i vissa utrikespolitiska frågor, och sedan bara delge oppositionspartierna och folket vad som beslutats, men jag tror inte att en sådan linje är tillräddlig, eftersom den lätt kan skapa motsättningar som kunde ha undvikits genom samråd före beslutets fattande. Jag har därför inledningsvis önskat starkt understryka att utrikespolitiska beslut icke endast är en fråga om att uppnå en kanske knapp majoritet för ett beslut utan att verkligen handla så att man fortfarande kan tala om den kända svenska enigheten omkring svensk neutralitetspolitik.

Av stor betydelse är givetvis också hur andra länder bedömer vår utrikespolitik. Det är ju lätt att leka på egen gård och ge alla de förklaringar som passar oss i situationer som kanske inte alls är så självklara. Vi kan emellertid inte frångämma andra länder rätten att bedöma hur Sverige har handlat i olika utrikespolitiska situationer. Vi kan inte ens påstå med säkerhet att deras bedömning är fel och vår egen är rätt. Jag tror det är klokt att, även om vi fattar självständiga beslut, lyssna till vad våra grannländer och övriga neutrala länder faller för omdömen om vår utrikespolitik. Jag är beredd att möta påståendet att detta är en anpassningspolitik, men jag vill då erinra om det gamla goda ordet att den som råd lyder är vis.

Inom vissa områden av utrikespolitiken finns klart uppdragna riktlinjer att följa. Förenta nationerna har utarbetat och beslutat om en rad konventioner, av vilka Sverige anslutit sig till flertalet, som ger besked om vad som kan anses som ett riktmärke för länderna på vår jord. Också FN:s stadga ger på vissa punkter besked om vad som bör gälla både i det mellanfolkliga samarbetet och för individens rätt. Konventionen om de mänskliga rättigheterna är otvivelaktigt den mest betydelsefulla därför att den i sig innefattar många av de bestämmelser som finns i vissa specialkonventioner. Sverige har skrivit under denna konvention men ännu inte ratificerat den. Utan anmärkning – jag vet att mycket arbete erfordras innan man kan ratificera en sådan konvention – vore jag tacksam om utrikesministern kunde upplysa om när Sverige beräknas kunna ratificera konventionen om de mänskliga rättigheterna.

I konventionen om de mänskliga rättigheterna deklarerar i första

paragrafen varje lands rätt till självstyrelse. Det är ett oavvisligt krav att varje land skall utan inblandning från andra länder självt få bestämma om sina angelägenheter. Det kan t. ex. under inga omständigheter accepteras att Förenta staterna behåller permanent inflytande i Indokina eller att Sovjetunionen bestämmer över Tjeckoslovakien eller andra av de socialistiska länderna. Brezjnevdoktrinen, som Sovjetunionens partichef upprepade i sitt senaste stora tal, står i skarp motsatsställning till deklarationen om ländernas självstyrelse. Det finns ingen möjlighet att förena denna doktrin med konventionen om de mänskliga rättigheterna.

Likaså är det under inga omständigheter försvarbart att upprätthålla kolonier. Det är främst Portugal som fortfarande underkuvar stora områden i Afrika i ett kolonialvälde. Det har inte sagts något om detta i dagens utrikesdebatt, men jag tycker att det bör betonas. Före handelsministern har vid många tillfällen förklarat att vi i EFTA-sammanhang inte kan slippa ifrån samarbetet med Portugal, men nog måste jag säga att det känns ytterst obehagligt att t. o. m. under 1970-talet behöva driva handelspolitik i samarbete med en makt som inte bara har kolonier utan också trots Förenta nationernas uppmaningar förklarat sig skola fortsätta med kolonialpolitiken.

Jag vill nämna ytterligare en av de betydelsefulla konventioner som FN antagit, nämligen raskonventionen. Rasdiskriminering kan under inga omständigheter accepteras, och Sverige bör vid alla tillfällen reagera mot rasdiskrimination. Hur t. ex. det sydafrikanska problemet skall lösas är svårt att säga, men det får inte leda till diskrimination i något avseende.

Med detta har jag, fru talman, visat på några av de riktlinjer som är självfallna, men jag anser ändå att det bör erinras om vad som måste gälla i svensk utrikespolitik.

Det världspolitiska läget uppvisar en rad motstridande tendenser, något som för övrigt är mycket vanligt. Det kan inte sägas att relationerna mellan de båda supermakterna USA och Sovjetunionen är goda, men man fortsätter i varje fall sina tidigare påbörjade överläggningar om brännande politiska problem. De s. k. SALT-förhandlingarna med syfte att sätta en spärr för fortsatt kärnvapenupprustning fortgår.

Inom ramen för FN:s nedrustningskonferens i Genève diskuterar de båda supermakternas delegater tillsammans med övriga länders representanter frågorna om definitivt stopp för alla kärnvapenprov, även de underjordiska, och förbud mot användande av biologiska och kemiska stridsmedel. Det har i dagens debatt sagts en del, av bl. a. utrikesministern och Johannes Antonsson, om dessa stridsmedel. Jag vill inte påstå att det råder okunnighet, men det har varit en stor ytlighet i debatten om dem. Det är en väsentlig skillnad mellan bakteriologiska stridsmedel och kemiska stridsmedel, och jag vill säga att frågan om bakteriologiska stridsmedel egentligen saknar aktualitet. Möjligen kan den dyka upp igen, men den har inte någon omedelbar aktualitet. Vad jag vet har ingen använt bakteriologiska stridsmedel, och jag betvivlar att sådana kommer till användning. President Nixon förklarade i ett tal den 25 november 1969 att USA inte kommer att använda eller lagra bakteriologiska stridsmedel, och den brittiske delegaten vid nedrustningskonferensen, lord Chalfont, sade i ett anförande inför konferensen den 7 april 1970:

”Vi har aldrig haft några bakteriologiska vapen, vi har inga nu och vi har inte för avsikt att anskaffa några.” Liknande deklARATIONER har avgivits av Canada. Vidare har Sovjetunionen – i går tror jag att det var – accepterat att man skall kunna behandla frågan om kemiska stridsmedel för sig och ställer inte längre krav på att den skall tas upp samtidigt med frågan om bakteriologiska stridsmedel. Det bereder vägen så att vi kanske kan få en överenskommelse om de kemiska stridsmedlen som kan komplettera Genèveprotokollen från 1925.

Tillsammans med England och Frankrike står USA och Sovjetunionen i kontakt med varandra rörande strävandena att få till stånd en varaktig fred i Mellersta Östern. De fyra makterna har också i fråga om Västberlins framtida politiska status nått fram till regelrätta förhandlingar, sedan ett långdraget inledande skede med utbyte av åsikter nu avslutats.

I Mellersta Östern har vapnen tigit flera månader, men det betyder tyvärr inte att en fredlig lösning ligger inom räckhåll i denna konflikt som förefaller vara den svåraste av alla att lösa. Hur omöjlig situationen ter sig och hur svårlöst konflikten än må vara, måste dock parterna inse att någon lösning, med eftergifter från båda parter, måste komma till stånd. Det är inte endast de fyra stormakterna som nu engagerat sig i frågan som fordrar att någonting göres, utan jag tror också att en världsupinion starkt manar parterna att träffa en varaktig överenskommelse. Kommer en sådan till stånd är jag övertygad om att ett stort antal länder i världen också är villiga att materiellt bidra till att lösa t. ex. den svåra flyktingfrågan.

I Indokina som figurerat så mycket i dagens debatt fortsätter och sprider sig det krig, som vållat enorma offer i människoliv, oerhörd förstörelse av materiella värden och ingrepp i naturen, om vilkas verkningar i framtiden ingen vet något med säkerhet men som kan bli katastrofala för hela Indokina. Jag länkar på de kemiska stridsmedel som används där. Diskussionen i Genève har ju ingående berört de eventuella undantagen – huruvida de s. k. herbiciderna, växtbekämpningsmedlen, och tårgasen skall tas med. Jag skall inte närmare gå in på den frågan.

I Europa har – såsom nämnts i dag – Västtysklands förbundskansler Willy Brandt genom sin östpolitik sökt inleda ett nytt skede i europeisk politik, kännetecknat inte av misstänksamhet och allmänt negativa attityder utan av vilja till förståelse och samarbete mellan stater med olika samhällssystem. De västeuropeiska staterna har i mera allmänna ordalag givit sin anslutning till Brandts svåra försök, men helhjärtat stöd har han hittills inte fått från någon annan stat än Frankrike. USA däremot synes under sin nuvarande regim närmast vara böjt att sätta käppar i hjulet för Brandts politik.

Förekomsten av motstridiga tendenser i världspolitikerna är givetvis, som jag påpekat tidigare, ingenting vare sig nytt eller märkvärdigt. I det spel om makt och inflytande som konstituerar denna, måste motsättningar samt intresse- och åsiktskollisioner ständigt inträffa, men att tendenserna just för närvarande framträder så tydligt kan till inte ringa del tillskrivas det faktum, att den starkaste supermakten, Förenta staterna, sett sig tvungen att ompröva sin utrikespolitik i vissa viktiga

hänseenden och ännu inte kunnat staka ut någon mera definitiv kurs för den. Meningarna bryter sig som bekant inom både kongressen och den allmänna opinionen om såväl mål som medel för utrikespolitiken.

I ett avseende som inte berörts så mycket i dagens debatt förefaller det som om USA skulle vara berett till en viss förändring i sitt tidigare ställningstagande, och det är i fråga om relationerna till Kommunistkina. Det gäller främst Pekingkinas representation i FN. Denna fråga har varit högaktuell ända sedan 1950 då den första omröstningen skedde. Vid det tillfället var det endast 16 länder som röstade för att Pekingkina skulle vara representerat i FN och 33 som röstade emot. Därefter har det skett stora förskjutningar, främst därför att en rad nya medlemsländer tillkommit, och 1965 vägde röstetalen jämnt med 47 mot 47. 1970 var första gången som röstningen vägde över för Pekingkinas representation. Röstsiffrorna blev 51 mot 49. Det är dock att observera att församlingen med 66 röster mot 52 beslöt att frågan fordrar två tredjedels majoritet för avgörande. Det måste dock vara självfallet att om USA accepterar Pekingkinas representation i FN så kommer också en rad andra länder att göra det. Det vore onekligen ett stort framsteg om Kommunistkina blev representerat i FN även om man inte kan hoppas på att det skulle bli särskilt lätt att samarbeta med en sådan medlemsstat.

Skulle denna lösning komma till stånd borde dock Formosa bli särskild medlem i FN. Formosa har dock en befolkning på 14 miljoner människor och måste betraktas som så skilt från fastlands-Kina att det borde kunna bestå som ett eget land och också bli medlem i FN. Att Kommunistkina hittills inte kunnat bli medlem i FN utgör en reflex av det förhållandet att Pekingregeringen fram till 1969 endast erkänts av 45 stater medan 66 stater erkänner Formosaregeringen som Kinas lagliga regering. Även på den punkten kommer säkerligen stora förändringar att ske om Pekingkina blir representerat i FN.

Allt talar nu också för att både Väst- och Östtyskland borde kunna bli medlemmar i FN och att Sverige borde erkänna Östtyskland. Så mycket har förändrats bara sedan förra årets utrikesdebatt att ett erkännande borde kunna ske. Det är från helt olika utgångspunkter som herr Hermansson i Stockholm och jag bedömer detta problem, det vill jag betona.

Jag har i regeringsdeklarationen funnit en mening som tyder på att ett erkännande av Östtyskland kommer. Där står: "FN:s roll som fredsfaktor skulle också stärkas om förhandlingarna i Tysklandsfrågan leder till att det tyska folket blir företrätt i världsorganisationen." Jag vet inte riktigt vad det egentligen skall innebära – det är inte vidare utvecklat – men jag hoppas att vi skall komma fram till ett resultat så snart som möjligt, så att både Väst- och Östtyskland blir representerade i FN och Sverige kan erkänna Östtyskland. Det är möjligt att det blir vid ungefär samma tidpunkt.

Den västtyska regeringen Brandts djärva försök till nyorientering i europeisk politik har i initialskedet krönts med betydande framgång. S. k. ickevåldsavtal har ingåtts med Sovjetunionen och Polen, och förhandlingar med andra öststater i samma syfte förbereds. Avtalen utgår från att de gränser och maktförhållanden som uppstod i Europa genom

Onsdagen den
31 mars 1971

*Utrikes- och hand-
delspolitisk debatt*

det andra världskriget skall bli bestående och inte ändras genom våld. Gränserna skall enligt fördragstexterna bli "oantastliga", vilket skall tolkas så, att ändringar genom fredliga medel skall kunna ske.

En återförening av Väst- och Östtyskland någon gång i framtiden skulle alltså inte strida mot ickevåldsavtalen, men återförkningsfrågan saknar varje aktualitet i praktisk politik. Genom avtalen har Västtyskland erkänt den faktiska existensen av en andra tysk stat, Östtyskland. Däremot anser sig den västtyska regeringen inte kunna folkrättsligt erkänna sin östra granne, eftersom ett sådant erkännande skulle betyda att återföreningstanken juridiskt sett skulle definitivt begravas. En stor del av den västtyska opinionen skulle aldrig kunna förmås acceptera en sådan skilsmäsoförklaring – det har redan nämnts i dagens debatt – då de båda staterna bebos av människor med samma språk och samma etniska härstamning.

Regeringen Brandts östpolitik får bedömas som det hittills mest löftesrika försöket att lägga grunden till en verkligt fredlig samexistens mellan de båda maktblock som kluvit vår världsdela. Det finns emellertid all anledning att betona ordet *försök*. Willy Brandt har själv förklarat att den försoningspolitik gentemot Östeuropa, som han inlett, måste bli en sak på mycket lång sikt. Bättre än många andra statsmän torde han också inse vilka hinder denna politik måste övervinna. Inom hans eget land kritiserar den parlamentariska oppositionen, det kristligt-demokratiska partiet och dess bajerska filialparti, hårt östpolitiken. De insisterar på att Västtyskland uttryckligen borde fullfölja sina strävanden att uppnå Tysklands återförening inom ramen för en nationell enhetsstat och avvisar Brandts teori om två tyska stater inom en nation som oförenlig med kravet på självbestämmanderätt för alla tyskar.

Avtalen med Sovjetunionen och Polen är undertecknade, men ännu inte ratificerade. Brandt vet och har själv sagt, att ett villkor för att förbundsdagen skall ratificera dem är, att östpolitiken kan uppvisa konkreta resultat. Förhandlingarna kommer att visa, om Sovjetunionen verkligen önskar få till stånd en djupgående avspänning och inte bara en mera tillfällig förbättring av det politiska klimatet i Europa.

Det är tyvärr inom många områden i världen som befolkningen utsätts för lidanden av olika slag. Just nu riktas våra blickar mot Pakistan. Nyheterna från området är motstridande, men det kan avgöras att liv gått till spillo och att befolkningen får utstå lidanden av olika slag. Det är vår starka förhoppning att konflikten, med hänsynstagande till vad som finns föreskrivet i konventionerna och protokollet om de mänskliga rättigheterna, skall kunna få en lösning som tillgodoser berörda intressen.

Det allt överskuggande problemet, som också har dominerat dagens debatt, är just nu givetvis EEC:s utformning och framtid, och det berör ju i hög grad vårt land.

Efter andra världskrigets slut fick idén om Europas politiska enande ett rätt starkt grepp om opinionen i skilda länder. För många hägrade visionen av en union mellan de västeuropeiska staterna, ett slags Europas förenta stater. Verkligheten korrigerade visserligen snabbt denna drömbild, men strävandena att åstadkomma europeisk enhet gick vidare på olika vägar. Motiven för det var dels att man ville förhindra att Europa

skulle komma att slitas sönder av nya krig, dels att man ville ekonomiskt och militärt stärka Västeuropa, så att det skulle kunna stå emot det politiska tryck, som man antog att Sovjetunionen skulle komma att utöva. Ett starkare Europa, med vilken term man då av naturliga skäl måste förstå Västeuropa, skulle också kunna hävda sig bättre, inte bara mot Sovjetunionen utan också mot Förenta staterna.

Vi känner ju till händelseförloppet då tanken på ett västeuropeiskt handelsområde spolierades, hur EEC bildades och EFTA bildades. Efter det att EEC-avtalet undertecknats den 25 mars 1957 aktualiserades frågan om Sveriges ställning till EEC starkt i början av 1960-talet. Jag skall inte gå in på någon historieskrivning då jag anser att mycket av det är passé. Men det kan kanske erinras om – för klarhetens skull, eftersom det inte har givits konkreta besked – att centerledaren Gunnar Hedlund i juni månad 1961 höll ett tal där han angav centerns reserverade ställning till en anslutning till EEC. Ett par månader senare höll Erlander sitt tal, det s. k. Metalltalet, där han utan att säga det direkt dock anslöt sig till de tankegångar som Hedlund framfört två månader tidigare. Det kan ha sitt stora intresse att också studera det tal som Arne Geijer höll vid samma konferens men någon dag tidigare än dåvarande statsministern.

Under 1962 förekom häftiga debatter i riksdagen, där jag själv också deltog, och slutresultatet blev som bekant att Sverige begärde associering till EEC. Denna begäran blev aldrig besvarad av EEC. 1967 inlämnade Sverige en ansökan med anslutningsformen öppen under bevarande av svensk neutralitet. Inte heller denna ansökan besvarades av EEC, men den omnämndes dock i en rapport.

Först detta år har samtal kunnat inledas. Hela EEC-frågan är i dessa punkter passerad och det finns inte anledning att ta upp kammarens tid med att spilla många ord på detta. Vi har kommit fram till ståndpunkten att full anslutning för Sveriges del inte är möjlig. De metoder som Sverige använt för att komma fram till denna ståndpunkt anser jag har varit helt riktiga.

Nu i dag kommer en rad av talare och betygar hur kloka de har varit och att de egentligen aldrig har ansett att vi skulle ansluta oss till EEC. Jag skall inte sälla mig till dem som gör sådana uttalanden, men jag kan t. ex. citera vad den franske premiärministern Chaban-Delmas sade i ett tal inför nationalförsamlingen den 26 juni 1969 beträffande marknadsfrågan: "Man måste se till att en brittisk anslutning icke tunnar ut den europeiska idén." När en eventuell brittisk anslutning skulle tunna ut den europeiska idén, hur mycket mer skulle den då inte tunnna ut, om länder sådana som Sverige och en del andra komme med! Redan det var ju ett besked som gjorde att man måste ställa sig rätt skeptisk.

Jag har tyckt att vi skulle gå den väg vi har gått. Vi har gått så långt att vi har haft sonderingar med parterna i EEC, vi har fått Davignon- och Wernerrapporterna, och därmed har vi fått större klarhet. Jag tycker inte att vi skulle ha avbrutit överläggningarna tidigare, jag anser inte heller att vi skulle ha fortsatt längre. Det kan råda delade meningar – herr Bohman har t. ex. framfört tanken att vi skulle gå till direkta förhandlingar – och det har jag ingenting att anmärka mot, men centerns uppfattning är att vi har drivit en politik som har varit lämplig. Situationen är just sådan att

man bör bedriva undersökningar på detta sätt.

Vi måste alltså komma fram till klarhet, och det har vi gjort nu. Vi har tagit ståndpunkt. Det är den riktiga vägen att man noga undersöker förhållandena. Under dessa sonderingar har vi kommit fram till att det fulla medlemskapet inte är möjligt på grund av vår neutralitetspolitik. Där står vi nu, och nu kan vi från klarare ståndpunkter diskutera frågan om i vilken form vi skall samarbeta med EEC. Det står i varje fall för mig helt klart att vi bör försöka få samarbetsformer med EEC. EEC-länderna plus de som nu söker medlemskap representerar 70 procent av Sveriges handel, och då förstår man hur oerhört stor betydelse det har för svensk levnadsstandard att vi inte av alltför oförmånliga villkor stänges ute från hela denna handel.

Den svenska EEC-diskussionen har präglats av åtskillig förvirring, och det borde därför vara ett allmänt önskemål – som har nämnts här – att den skall föras på ett verklighetsunderlag. Då ju EEC-frågan är av så utomordentligt väsentlig betydelse för vårt land, borde varje medborgare, såsom har nämnts i debatten flera gånger i dag, genom utförlig information ges fakta för egen bedömning av vilka för- och nackdelar en svensk anknytning till EEC för med sig och vilka följderna blir om Sverige helt kommer att stå utanför reglerade relationer till den gemensamma marknaden.

De för beslut i EEC-frågan ansvariga politikerna kan inte komma förbi att, som jag nämnde tidigare, 70 procent av vår export går till EEC-länderna och de länder som nu ansöker om medlemskap. Varken öststaterna eller u-länderna erbjuder något alternativ till denna inriktning av vår utrikeshandel, men en utvidgad handel med dessa är givetvis önskvärd och pågår för övrigt.

Att bedriva handel med de socialistiska diktaturstaterna är besvärligt, eftersom handeln inte upparbetas under marknadsmässiga villkor utan är en följd av politiska beslut. Under perioden 1959–1969 ökade vi vår handel med hela Östeuropa från fyra till fem procent. Ett av huvudskälen till att dessa länder inte kan hävda sig på världsmarknaden synes enligt min uppfattning vara att det politiska system de tillämpar, dvs. den kommunistiska diktaturen, inte är produktionseffektivt. I jämförelse med fria länder som har blandekonomiska eller fria ekonomiska system har det reaktionära kommunistiska systemet ingen möjlighet att hävda sig. Vi köper och säljer gärna till dessa länder, men de kan inte vare sig i kvalitets- eller prishänseende hävda sig med de fria länderna.

Vill vi hålla fast vid målsättningen att kontinuerligt söka förbättra vår ekonomiska standard, är det nödvändigt att vårt näringsliv kan konkurrera på likvärdiga villkor med andra länder inom den gemensamma marknaden och deltaga i det forsknings- och utvecklingsarbete som äger rum inom denna. Ett annat faktum är det samarbete som nu äger rum mellan de nordiska länderna, inte bara i fråga om det kommersiella och industriella utbytet utan också i fråga om sociala och kulturella förhållanden. De nordiska ländernas ekonomier är så sammanflätade med varandra och kulturklimatet så likartat att det måste vara ett gemensamt intresse för samtliga nordiska länder att bevara dessa förhållanden intakta. Den kanske mest avgörande faktorn är vår alliansfria politik. Vi

anser att vi bäst bidrar till lugn och stabilitet i norra Europa och bäst tjänar fredens sak genom att fortsätta vår neutralitetspolitik, stödd på ett efter våra resurser starkt försvar.

Man kan utgå från att den ekonomiska integrationen i Europa kommer att fortsätta under 1970-talet, vilket givetvis påverkar det politiska samarbetet. Ovissheten om EEC:s kommande utveckling gör det naturligtvis svårt för oss att bedöma vilken form av anknytning som är lämpligast för Sverige och som kan tillgodose våra önskemål. Vi vill dock säga, som det också har framhållits i en förklaring, att de förhandlingar och diskussioner som nu inletts skall vara ett led i uppbyggandet av ett fredligt, fritt, starkt och mot omvärlden öppet och generöst Europa, sammansatt av stater som trots sina olika nationella särdrag strävar efter en allt större enighet under hänsynstagande till allas väsentliga intressen.

Under en lång följd av år har det i svensk utrikespolitik funnits ett ledmotiv, och det har varit att handla så att vi kan bevara vår neutralitet. Ett led i denna strävan är att bedriva en alliansfri politik. Ett annat är att bedriva en sådan utrikespolitik att andra länder verkligen tror på vår fasta vilja att bli neutrala. På detta område gäller det verkligen för regeringen att väl övertänka sitt talande och handlande. Vi vet att det finns små extremistgrupper i vårt land som ofta säger sig representera både arbetare, bönder och studerande men som i själva verket inte representerar mer än sig själva. Mitt råd till regeringen är: Lyssna till de djupa arbetar- och bondeleden också i utrikespolitiska frågor. Den tystlåtna arbetaren bakom maskinen betyder oändligt mycket mera än de som vid alla tidpunkter inte hindras av arbete utan kan ägna sig åt demonstrationer i stället.

Ett ytterligare led i vår strävan efter neutralitet är att upprätthålla ett försvar som verkligen understryker att vi ämnar försvara oss. Jag säger det när jag ser försvarsministern närvarande här, utan någon som helst anmärkning. Riksdagen formulerade 1963 det svenska psykologiska försvarets uppgift till "att vidmakthålla en fast försvarsvilja och motstandsanda". Med detta menas inte att det är det bestående, nu existerande samhället som skall försvaras utan att i alla lägen, i former som vi själva väljer, trygga en nationell handlingsfrihet för att inom våra gränser utveckla vårt samhälle efter våra egna värderingar. När det inom vissa smågrupper bedrivs en målmedveten agitation mot det svenska försvaret, så bör man observera att agitationen riktas mot ett försvar som svenska folket i demokratisk ordning har beslutat om - man har beslutat om totalförsvarets mål och medel och man har angivit motiven för detta beslut.

Jag vill, fru talman, sluta med att säga att en demokrati inte bör vara så slätstruken att den tolererar sabotage mot vår strävan efter neutralitet. Den dominerande delen av svenska folket har en fast vilja att behålla vårt land fritt och oberoende.

Statsrådet fru MYRDAL:

Fru talman! Jag hoppas verkligen att den debatt som förts här i dag inte skall bli föremål för den sorts nymodiga akademiska avhandlingar som mäter de behandlade frågornas vikt efter det antal minuter som har

beskärt dem. Då skulle ju framför allt nedrustningssträvandena te sig intill nollgränsen obetydliga. Vi kanske i stället kan vara överens om den tolkningen, att den sortens mekaniska mätmetod bara kan ange graden av hur kontroversiella de olika frågorna är. Så väljer åtminstone jag att tolka inställningen i den svenska riksdagen till nedrustningsfrågorna, nämligen att alla partier är ense om att vi skall oförtröttligt verka för internationella överenskommelser om ned- och avrustning och att också de speciella förslag som den svenska delegationen i FN och Genève tid efter annan ställer har ett gediget stöd från hela den svenska politiska opinionen.

Ett inpass i herr förste vice talmannens anförande ger mig anledning att ta till orda för att försöka ge ett kort svar på den fråga som många utan tvivel ställt sig: Har den svenska regeringen något att ändra i sin regeringsdeklaration efter den sovjetiske partichefens s. k. stora utspel i går vid partikongressen i Moskva och det betydligt mindre ryska utspelet i Genève, också i går?

Först vill jag i förbigående ge herr Bengtson rätt i att det ofta finns en viss sammanblandning i terminologin när man talar om kemiska och biologiska stridsmedel. Men fakta är ju ganska krångliga, så det är ursäktligt. Toxiner t. ex. är kemiska stridsmedel, men de härrör ur biologiska substanser. Vidare har de kemiska stridsmedlen ofta, för att inte säga alltid, biologiska verkningar. Något så till synes oskyldigt som växtförstörelsemedel har, när de sätts in massivt, en oerhörd förstörelseverkan, som har demonstrerats i Vietnams djungler och på dess risfält. Det innebär att dessa medel t. o. m. skulle kunna användas för att hungra ut hela befolkningar, om de sätts in mot deras skördar. Så nog har bäggedera biologiska verkningar; både B- och C-vapnen är terrorvapen. Bäggedera måste förbjudas.

Nu har det egentligen inte hänt någonting som föranleder ändring i regeringens deklaration i nedrustningsavsnittet, men kanske vore ett förtydligande önskvärt. Det heter i regeringsdeklarationen: "Nedrustningskonferensen i Genève har att i höst avlägga räkenskap inför FN för resultaten av tio års arbete." Och så fortsatte vi: "Om inte supermakterna vill medverka till att överenskommelse träffas under nu pågående Genève-session om dessa av FN prioriterade nedrustningsåtgärder, kommer besvikelse häröver att prägla FN-debatten i höst." Med de prioriterade nedrustningsåtgärderna avsågs då det fullständiga provstoppet och ett fullständigt avskaffande av såväl biologiska som kemiska stridsmedel.

Det faktum att supermakterna nu genom Sovjetunionens eftergiftspolitik närmar sig varandra på en minimilinjé om avskaffande av bara de biologiska stridsmedlen är – milt sagt – snopet för oss, majoriteten av FN-stater, som har satsat så hårt och så pass fullständigt har arbetat ut de sakliga arrangemangen för överenskommelse på en maximilinjé. Herr Antonsson påminde om, och herr Hermansson i Stockholm och herr Helén berörde också den saken, att vi måste fördöma inte minst den krigföring med kemiska medel som USA har gjort sig skyldigt till i Vietnam. Skulle man undanta just dem från ett förbud? Herr Antonsson framhöll särskilt, att ingen makt, stor eller liten, kan försvara användningen av dessa vapen. Därigenom fick vi en uppmuntran att fortsätta

våra ansträngningar i nedrustningskonferensen för att nå ett fullständigt förbud mot tillverkning av båda dessa stridsmedel, alltså inte endast de biologiska, och varefter förefintliga lager skall förstöras.

Utrikesministern underströk också att vi kommer att fortsätta att vara så aktiva som ett litet land förmår för att uppnå ett resultat och begränsa den sortens krigföring, som ju går ut över civilbefolkningen. Han påminde även om hur Sverige har varit drivande kraft bakom 1969 års fördömande resolution i FN om användning av några som helst kemiska eller biologiska stridsmedel.

Vi måste alltså fortsätta på den maximala linjen. Vi kan inte vika oss för att vara snälla och artiga, även om två supermakter nu vill förleda oss att avstå från denna vår aktiva nedrustningspolitik.

Att vi håller på att förbudet måste vara totalt beror inte på någon abstrakt perfektionism. Faktum är, att om man nu bara begränsar avtalet till ett förbud mot tillverkning av de biologiska stridsmedlen, så innebär det att man förbjuder den del av dessa stridsmedel som ur militär synpunkt är de minst användbara, dvs. de som är mycket litet värda och kanske rent av farliga även för angriparen.

I det uttalande som herr förste vice talmannen här återgav av president Nixon förklarade denne att USA unilateralt och utan villkor skulle avskaffa sina B-vapen, och han motiverade det just med att de är inte särskilt användbara. Men C-vapnen skulle behövas, sade han. Det var till dem man ville lita även i den osannolika situationen att man anfölls med B-vapen. Då skulle vedergällning ske inte med samma vapen utan just med de kemiska stridsmedlen, alltså de stridsmedel som ligger närmast före kärnvapnen på upptrappningsstegen. Nervgaserna, de verkliga skräckvapnen, är de som vi måste vara mest angelägna om att eliminera från arsenalerna, men även de mildare kemiska vapnen är som sagt farliga och har bevisat sin förskräckande verkningskraft i Vietnam.

Mot denna bakgrund är det självklart att en överenskommelse i Genève – om den kommer till stånd – om att bara avstå från de vapen som knappast har någon användning – de biologiska – inte är tillräcklig för att stilla besvikelsen i FN. Därför skulle vi kanske ha tillagt tre ord i regeringsdeklarationen för att göra den fullt tydlig. Vi skulle ha sagt: Om inte supermakterna vill medverka till att överenskommelse träffas under nu pågående Genève-session om dessa av FN prioriterade *eller andra långtgående* nedrustningsåtgärder, kommer besvikelse häröver att prägla FN-debatten i höst.

Därmed kommer jag till en sista randanteckning, nämligen, att den kritik som kommer att riktas mot den nuvarande förhandlingsordningen i Genève i höst inte bara har som bakgrund att resultaten har varit otillräckliga, utan också beror på att FN självt just nu lever i väntan på Kina. Jag tror att just detta faktum till stor del också ligger bakom partichefen Brezjnevs uttalanden i går; hela strukturen för samarbete på nedrustningsområdet måste modifieras för att göra Kinas medverkan möjlig. Och när Brezjev då ställde förslag, som vi har sett i telegram, om att man skulle försöka uppnå en kärnvapennedrustning genom att få till stånd en stormaktskonferens mellan samtliga fem kärnvapenstater och att man också skulle ge en kraftig stöt framåt för det allmänna nedrustnings-

arbetet genom att inkalla en världskonferens om nedrustning, så är det tecken som tyder i riktning mot något slags framtida förändring av förhandlingsmaskineriet. Vi från svenska regeringens sida behöver inte uttala oss om dessa förslag nu, men ett är tydligt och klart, och det är att även stormakterna börjar förstå allvaret i situationen, när så litet hittills har åstadkommit i fråga om nedrustning och så gigantiskt mycket i fråga om upprustning.

På förslag av fru andre vice talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen skulle uppskjutas till kl. 19,30.

§ 3 Interpellation nr 97 ang. antalet suppleanter för kommunfullmäktige

Ordet lämnades på begäran till

Herr ENLUND (fp), som yttrade:

Fru talman! I samband med den nya kommunindelningens genomförande gjordes vissa ändringar i kommunallagen med bl. a. den innebörden att kommunen gavs möjlighet besluta, att suppleanter skall utses för kommunfullmäktige. Denna möjlighet, som utnyttjats av många kommuner, är värdefull, bl. a. därför att tillfälligt förfall eller ledighet inte leder till ändrade styrkeförhållanden mellan partierna. Det är också värdefullt att flera personer blir knutna till det kommunala arbetet.

När de nya kommunerna – i regel genom beslut i sammanläggningsdelegerade – tog ställning till frågan, huruvida suppleanter skulle utses, förutsattes att antalet suppleanter endast skulle bli något högre än hälften av antalet kommunfullmäktige.

I den mån partierna använder flera valsedelstyper ger emellertid vallagens nuvarande bestämmelser till resultat att både antalet grupper av suppleanter och det totala antalet suppleanter inom varje parti ökar. Detta leder i vissa fall till helt orimliga resultat. Som exempel kan nämnas att i en och annan kommun suppleanterna blivit mer än dubbelt så många som de ordinarie kommunfullmäktige eller t. o. m. att nio suppleanter utsetts för en enda kommunfullmäktig. Därvid uppstår också helt orimliga proportioner i fråga om suppleanternas fördelning på de olika partierna. En annan olägenhet är den rent administrativa belastning som uppkommer, bl. a. när kungörelserna om kommunfullmäktiges sammanträden skall utsändas.

I departementschefens kommentarer till Kungl. Maj:ts proposition nr 129 år 1969 om här berörda bestämmelser anföres bl. a., att remissinstanserna understrukt vikten av "att bestämmelserna om suppleanter utformas så att antalet suppleanter inte blir ohanterligt stort". Till denna uppfattning anslöt sig även departementschefen. Han anförde vidare att "erfarenheterna från tillämpningen får visa om bestämmelserna sedermera behöver omprövas".

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr civilministern få ställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat, att vallagens nuvarande bestämmelser leder till att ett orimligt stort antal suppleanter för kommunfullmäktige kommit att utses i vissa kommuner?

2. Kommer åtgärder att vidtagas så att de i interpellationen påtalade olägenheterna kan undvikas vid nästa kommunfullmäktigeval?

Denna anhållan bordlades.

§ 4 Anmälades och bordlades följande motioner:

Nr 1275 av herr *Björk* i Göteborg

Nr 1276 av herrar *Johansson* i Växjö och *Gustavsson* i Alvesta

Nr 1277 av herrar *Svanström* och *Dahlgren*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 27 angående stöd till dagspressen

Nr 1278 av herrar *Sjönell* och *Fälldin*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29 angående omlokalisering av viss statlig verksamhet

Nr 1279 av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 med förslag till rennäringslag, *m. m.*

Nr 1280 av herr *Stjernström m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56 angående förbättrad samhällsinformation

§ 5 Kammaren åtskildes kl. 17.03.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert